

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 22 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1979 • ΕΛΟΥΛ 5739

וזהו התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

«Καὶ αὐτός ἐστιν ὁ Νόμος, τὸν ὅποιον προσέταξεν ὁ Μωϋσῆς ἐνὶ τῶν τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ»

(Καθ. Προσευχολόγιον, σελ.: 172)

ΕΘΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Τό ύπουργεῖο Παιδείας ἔχει χαρακτηρίσει τό 1979 σάν 'Έτος 'Εθνικῆς Κληρονομιάς καί Παραδόσεων.

'Η ἀναγκαιότητα τῆς ἀναδρομῆς στήν 'Εθνική Κληρονομιά καί στίς Παραδόσεις εἶναι ἀπαραίτητη σέ χῶρες μέ μακραίωνη ἱστορία, ὅπως ἡ 'Ελλάδα.

Περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον ἄνθρωπο πάνω στή Γῆ, ἐμεῖς οἱ 'Εβραῖοι τό θρήσκευμα αἰσθανόμαστε τή βαθύτερη ἀνάγκη γι' αὐτή τήν προφύλαξη καί τόν σεβασμό τῆς 'Εθνικῆς Κληρονομιάς.

'Αναγκασμένοι, ἐπί χιλιάδες χρόνια, νά ζοῦμε στή Διάσπορά, μεταφέραμε κι ἀναπτύξαμε στίς χῶρες πού μᾶς δέχτηκαν κι ἐγιναν νέες πατρίδες μας, τά στοιχεῖα τῆς 'Εθνικῆς Κληρονομιάς μας (θρησκεία, ἱστορία, πολιτισμό, παραδόσεις, ἥθη κι ἔθιμα κλπ.).

Καί τά στοιχεῖα αὐτά ὄχι μόνο τά μεταφέραμε, ἀλλά προσπαθήσαμε, παρά τίς φυσιολογικές ἐπιδράσεις πού ὑποστήκαμε στίς χῶρες πού ἐγκατασταθήκαμε καί κάτω ἀπό τίς γνωστές συνθήκες (σχεδόν πάντα καταδιωγμένοι!) πού ζήσαμε, νά τά διαφυλάξουμε καί νά τά μεταδίδουμε σάν ἱερή παρακαταθήκη ἀπό γενιά σέ γενιά.

'Η 'Εθνική Κληρονομιά καί οἱ Παραδόσεις εἶναι αὐτές πού μᾶς βοήθησαν νά μείνουμε ἱστορικά ζωντανοί μέσα στίς ἄλλεπάλληλες καταστροφές τῶν αἰώνων, μέσα στό διάβα τῶν χρόνων...

'Η 'Εθνική Κληρονομιά τῶν 'Ελλήνων, 'Εβραίων τό θρήσκευμα, εἶναι τά μνημεῖα πολιτισμοῦ καί ζωῆς πού ὑπάρχουν διάσπαρτα σέ πολλές πόλεις τῆς 'Ελλάδος καί πού ἀνάγονται μέχρι τήν πρό Χριστοῦ ἐποχή ἢ στά πρῶτα μετά Χριστό χρόνια, εἶναι οἱ Παραδόσεις τῆς θρησκευματικῆς μας ζωῆς πού τιμᾶμε κάθε χρόνο, εἶναι οἱ συνήθειες, τά ἥθη, πού πολλά ἔλκοντες τή ρίζα ἀπό τήν 'Ιουδαϊκή ζωή καί θρησκεία, μεταφυτεύθηκαν καί σ' ἄλλες ἐπίσης Μονοθεϊστικές θρησκείες, εἶναι ὅλα αὐτά πού συνθέτουν τήν προσωπικότητα τοῦ 'Εβραίου στό διάβα τῆς ἱστορίας.

Γιά ὅλους αὐτούς τοὺς λόγους μετέχουμε, μέ συναίσθηση εὐθύνης καί προσοχή, στό 'Έτος 'Εθνικῆς Κληρονομιάς καί Παραδόσεων.

ΤΑ ΣΕΦΑΡΙΜ ΤΗΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΠΑΤΡΩΝ

Ἄν ἡ πνευματικὴ καρδιά τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ εἶναι ἡ Τορά καί τὰ σχόλια πού ἔχουν γραφεῖ γι' αὐτή μέσα στοὺς αἰῶνες, μπορούμε νά πούμε ὅτι ἡ «ὕλική καρδιά» μιᾶς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος βρίσκεται στὰ Σεφαρίμ, πού παρέχουν τὸν πυρῆνα τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Σαββάτου καί τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀναγνώσεως κάθε Δευτέρας καί Πέμπτης. Ἐπὶ αἰῶνες οἱ Ἑβραῖοι διακινδύνευσαν ὄχι μόνο τίς περιουσίες τους ἀλλὰ καί τὴ ζωὴ τους, γιὰ νά διαφυλάξουν τοὺς Κυλίνδρους τοῦ Νόμου οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσο Ἱεροί, πού οἱ Καββαλιστές διδάσκουν ὅτι ὁλόκληρο τὸ μυστικὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος βρίσκεται μέσα σ' αὐτά τὰ γράμματα τοῦ Νόμου.

Τὸ ξύλινο ΤΙΚ, πρὶν καθαρισθῇ καὶ ἀνακαινισθῇ, μὲ τὸ κατακόκκινο ME'IL καὶ τὴν ἀφίερωση.

Μπορεῖ κάποιος νά ἰσχυριστεῖ ὅτι ἡ μεταφορὰ τῶν Κυλίνδρων τοῦ Νόμου ἀπὸ μιὰ Κοινότητα εἶναι σημάδι τοῦ θανάτου τῆς, διότι δείχνει ὅτι δέν ὑπάρχει πιά **μινιά** — ὅτι δέν ὑπάρχει πιά Ἑβραϊκὴ Κοινότητα.

Πρὶν ἀπὸ καιρὸ τὸ Ἑβραϊκὸ Μουσεῖο πληροφορήθηκε ὅτι ἡ Συναγωγὴ τῶν Πατρῶν ἐπρόκειτο νά κατεδαφιστεῖ. Πήραμε, λοιπόν, τὴν πρωτοβου-

λία νά γίνουμε οἱ μάρτυρες — καὶ κατὰ κάποιο τρόπο καὶ οἱ δράστες — ἐνὸς σημαντικοῦ γεγονότος στὴν μακριὰ ἱστορία τοῦ Ἑβραϊσμοῦ τῆς Πάτρας. Εἴμαστε ἐμεῖς πού μετακινήσαμε τοὺς Κυλίνδρους τοῦ Νόμου, σημειώνοντας ἐτσι, μ' ἓναν πολὺ χαρακτηριστικὸ τρόπο, τὸ τέλος μιᾶς Κοινότητος.

Τὸ μόνο παρήγορο γεγονὸς στὴν ὅλη ὑπόθεση εἶναι ἡ ἱστορικὴ γνώση

תוכו מְסַמְּנָה מְסַמְּנָה לשנים רבות לְשָׁנִים רַבּוֹת ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ Κ.Ι.Σ. ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ

Ἡ ἀρχὴ κάθε Νέας Χρονιᾶς, ἰδιαίτερα ὅταν βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἔτους πού σημαίνει τὴν ἀπαρχὴ μιᾶς δημιουργικῆς περιόδου, ὅπως εἶναι ὁ χειμῶνας καὶ ἡ ἀνοιξίς, γεννᾷ προσδοκίες καὶ ἐλπίδες σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: Προσδοκίες γιὰ τὴν ἐπίτευξι τῶν σκοπῶν τῆς ὁμάδος, στὴν ὁποία ὁ καθένας ἀνήκει, ἐλπίδες γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἀτομικῶν — οἰκογενειακῶν στόχων.

Οἱ Ἕλληνες γενικὰ καλούμεθα νά δραστηριοποιηθοῦμε σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, σύμφωνα μὲ τίς νέες συνθήκες καὶ ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει ἡ συμμετοχὴ στὰ εὐρύτερα εὐρωπαϊκὰ πλαίσια. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, Ἑβραῖοι τὸ θρήσκευμα, καλούμεθα νά δραστηριοποιηθοῦμε, παράλληλα, καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῶν Κοινοτήτων μας γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς κοινοτικῆς ζωῆς.

Οἱ Ἰσραηλιτικὲς Κοινότητες καὶ οἱ ἄλλοι ἑβραϊκοὶ ὀργανισμοὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθεια, τὴ συμπαράστασι καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ καθένα μας γιὰ νά μπορέσουν νά ἐπιτελέσουν τὸ ἔργο τους. Καί τὸ ἔργο αὐτὸ γίνεται γιὰ νά διατηρήσουμε τίς θρησκευτικὲς μας παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά μας, ὅλα ἐκεῖνα δηλαδή τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα πού συνθέτουν τὸ ἄτομο **Ἑλληνας καὶ Ἑβραῖος**.

Τὸ Κ.Ι.Σ. σάν συντονιστικὸ ὄργανο τοῦ Ἑβραϊσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, μαζί μὲ τίς θερμότερες εὐχές του γιὰ τὴ Νέα Χρονιά 5740, καλεῖ ὅλους τοὺς ὁμοθρήσκους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κάθε ἡλικίας, νά πλαισιώσουν, μὲ ἀγάπη καὶ κατανόησι, τίς προσπάθειες καὶ τὸ ἔργο πού γίνεται ἀπὸ τὸ σύνολο, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου.

ΤΙΖΟΥ ΛΕΞΑΝΙΜ ΡΑΜΠΟΤ

ὅτι ἡ Πάτρα ἔχει δεῖ πολλά συμβάντα καί κάποια μέρη οἱ Κύλιονδροι μπορεῖ νά ξαναγυρίσουν. Πράγματι, ἡ ἐβραϊκή παρουσία στήν Πάτρα εἶναι πολύ παλιά καί εἶναι πολύ πιθανό ὅτι κατά τόν Πόλεμο τῆς Ἀνεξαρτησίας τοῦ 1821 ἡ Κοινότητα (παίρνοντας τούς Κυλινδρους τῆς) ἔφυγε. Στίς ἀρχές αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα μιά νέα Κοινότητα ἰδρύθηκε, ἀλλά ἀποδοκατίστηκε ἀπό τούς Ναζί κατά τή διάρκεια τοῦ Ὀλοκαυτώματος. Ἐκεῖνο πού δέν γνωρίζαμε, ὅταν γίναμε οἱ ληξιαρχοί τῆς Κοινότητας Πατρῶν εἶναι ὅτι ἐπρόκειτο νά ἐπιτύχουμε δύο ἀνεκτίμητες ἀξίες ἡθασαυρούς γιά τή Συλλογή τοῦ Μουσείου: τά μόνα ὑλικά ἀπομεινάρια τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητας, πού ὑπῆρξε γιά αἰῶνες στό νησί τῆς Κρήτης.

Ἡ Συναγωγή τῶν Πατρῶν εἶναι πολύ μικρή ἀλλά καί κομψή. Κατασκευασμένη μ' ἕνα ρυθμό πού δείχνει ὅχι μόνο καλό γούστο ἀλλά καί αἴσθηση τῶν ἀναγκῶν ἐνός κτιρίου, πού ἦταν ἀφιερωμένο στίς ἀνάγκες τῆς παραδοσιακῆς ἐβραϊκῆς ζωῆς. Κρατώντας μιά συνθήκη τοῦ Μεσαίωνα (πού φαίνεται ὅτι πηγάζει ἀπό τόν Ἑβραϊσμό τῆς Βενετίας), ἡ πραγματική Μπέτ-Ακενέσσετ (Συναγωγή) βρίσκεται στό πρῶτο πάτωμα καί θυμίζει ἕναν καιρό πού οἱ Ἑβραῖοι δέν ἦταν πάντα ἀσφαλεῖς γιά νά προσεύχονται σ' τὸ ἴδιο ἐπίπεδο μέ τό δρόμο.

Τό πρῶτο πάτωμα χωρίζεται σ' ἕνα μεγάλο δωμάτιο πού ἦταν τό σχολεῖο καί δίπλα σ' αὐτό ἦταν ἕνας μέγας καί ἐυρύχωρος γυναικωνίτης, χωρισμένος ἀπό τό καθιστό ἰερό μέ ἕνα κιγκλίδωμα. Ἡ διάταξη τῆς Συναγωγῆς εἶναι αὐτή τῆς παραδοσιακῆς Σεφαραδικῆς Συναγωγῆς, μέ ἕνα διάδρομο σέ κάθε πλευρά, ὅπου βρίσκεται τό Βῆμα καί τό Ἀρῶν Ἀκόδες. Ἡ διάταξη τῶν καθισμάτων εἶναι τέτοια ὥστε νά βλέπουν τό διάδρομο καί νά τόν τονίζουν. Ἔτσι, ἀντίθετα πρὸς τή Συναγωγή τῆς Ἀθήνας, ὅπου ὅλοι βλέπουν πρὸς τό Ἀρῶν Ἀκόδες, στήν Πάτρα, οἱ συμμετέχοντες στή λειτουργία ἔβλεπαν ὁ ἕνας τόν ἄλλο κατά μήκος τοῦ κυρίου διαδρόμου καί μπορούσαν νά στρέφονται πότε πρὸς τό Ἀρῶν καί πότε πρὸς τό Βῆμα κατά τή διάρκεια τῆς λειτουργίας.

Κατασκευασμένη στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα, ἡ ἐπίπλωση τῆς Συναγωγῆς εἶναι πολύ ὁμορφα διακοσμημένη πάνω στό χρωματιστό ξύλο. Τό στύλ εἶναι νεοκλασσικό καί θυμίζει βενετική ἐπιρροή. Ἡ Πάτρα, ἄλλωστε, πάντα ἐθευγαμμίζονταν μέ τά νησιά τοῦ Ἰονίου.

Τό Ἀρῶν περιεῖχε ἕξι Σεφαρίμ. Ὅλα ἦταν σέ μεγάλα ξύλινα «TIKKIM» (οἱ ξύλινες θῆκες), σύμφωνα μέ τή συνή-

θεια καί τῶν Ρωμανιωτῶν καί τῶν Σεφαραδιτῶν Ἑβραίων, (ἀν καί εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι οἱ Ἑβραῖοι στή Ρόδο καί σέ μερικά ἄλλα μέρη εἶχαν Σεφαρίμ πού ἦταν ἀπλῶς τυλιγμένα γύρω σέ ξύλινους ρολούς ἢ «εἰσὶν» καί κανονικά διαβάζονταν ὀριζοντίως). Ἐνὰ ἀπό τὰ μεγαλύτερα Σεφαρίμ εἶναι γραμμένο μέ πολύ μεγάλη, καθαρὴ γραφή Ἀσκεναζί σέ ἄσπρη περγαμνῇ. Τά ξύλινα εἰσὶν (ρολοὶ) ἔχουν ξανακοπῆ γιά νά ἐφαρμόζουν σ' τὰ ξύλινα TIKKIM (θῆκες), τὰ δέ χερσουλία φέρουν ἐπιγραφὴ, πού δείχνει ὅτι ἦταν δῶρο μιᾶς ἀμερικανικῆς Κοινότητος.

Δύο TIKKIM τράβηξαν ἀμέσως τὴν προσοχή μας. Αὐτὰ ἦταν βαριά καί σκεπασμένα μέ μεῖλι (= καλύμματα) πού φέρουν ἀφιερωτικές ἐπιγραφές. Τὰ ἐπάνω τμήματα τῶν TIKKIM εἶναι μοναδικὰ καί μοιάζουν μέ κορώνες: εἶναι πολύ διακοσμημένα καί πίσω ἀπὸ κάθε λοβὸ ὑπάρχουν μεταλλικά δεσμά — προφανῶς γιά νά κρατοῦν λουλούδια καί κλαδιά. Αὐτὸ πού εἶναι περὶ ἑρῶ σ' αὐτές τῆς κορώνες εἶναι ὅτι εἶναι σκεπασμένες μέ ἕνα παχὺ στρώμα φτηνῆς μπογιᾶς στό χρῶμα τοῦ μπρούντζου, πού ἐξαλείφει τελείως κάθε λεπτομέρεια. Τό μεῖλι (=κάλυμμα) τοῦ μεγαλύτερου TIK εἶναι ἀπὸ βαθύ πορφύρο μετάξι, ἀλλά πολύ λερωμένο καί σχισμένο. Ὅμως μπροστὰ ὑπάρχει μιά πολύ καθαρὴ ἐβραϊκὴ ἀφιέρωση. Τό μεῖλι εἶχε ἀφιερωθεῖ ἀπὸ κάποια δεσποινίδα Ἐλχάϊ στίς 15 Νισάν 5673 (1913), ἀλλά ὅχι στή Συναγωγή Πατρῶν. Πολὺ καθαρά ξεχωρίζει κανεῖς τὰ γράμματα Κάαλ Καντί Κάντια. Εἶχαμε, λοιπόν, μπροστὰ μας τὸ μοναδικὸ θρησκευτικὸ ἀντικείμενο πού γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἀρχαία Κοινότητα τοῦ Ἡρακλείου στήν Κρήτη.

Ἀνοίγοντας τὸ TIK εἶναι φανερό ὅτι τὸ Σέφερ εἶναι πολὺ παλιὸ καί ἡ θῆκη τοῦ ταίριαζε ἀκριβῶς. Εἶναι γραμμένο σέ ἐβραϊκὰ Σεφαραδί ὅχι σέ περγαμνῇ, ἀλλὰ σύμφωνα μέ τὸν παραδοσιακὸ Σεφαραδικὸ τρόπο, σέ καφέ δέρμα.

Ἀνοίξαμε μετὰ καί τὸ δεύτερο TIK. Σ' αὐτὸ ἡ περγαμνῇ τοῦ Σέφερ δέν εἶναι πρωτότυπη. Εἶναι πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴ θῆκη καί εἶναι γραμμένη μέ ἰταλική — ἐβραϊκὴ γραφή. Ἐν τούτοις, τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ TIK ἔχει μιά πλούσια σειρά σχεδίων ἐλικοειδῶν καί μπαρόκ σέ σκαλισμένο καί ἐπιχρυσωμένο ξύλο. Τὸ ἐξωτερικὸ αὐτοῦ τοῦ TIK, ὅπως καί τοῦ πρώτου, εἶναι σκεπασμένο μέ ἕνα φτηνὸ ὕφασμα, μεῖλι, καί οἱ «κορώνες» εἶναι σκεπασμένες μέ τὴν ἴδια φτηνὴ μπογιᾶ.

Ὅταν τὰ φέραμε στήν Ἀθήνα τὸ πρῶτο πράγμα πού κάναμε ἦταν νά καθαρίσουμε τὰ Σεφαρίμ. Τὰ ἀνοίξαμε σ'

δολόκληρο τὸ μᾶκρος τους καί τὰ καθαρίσαμε προσεκτικὰ μ' ἕνα μαλακὸ ὕφασμα γιά νά φύγει ἐντελῶς κάθε πιθανὴ ὑπαρξὴ αὐγῶν ἐντόμων καί τὰ παρόμοια. Καθὼς τὸ Σέφερ εἶχε παραμείνει, γιά πολλὰ χρόνια, ἐντελῶς κλειστό, ἀπαίτησε μιά προσεκτικὴ ἐξέταση τοῦ δέρματος καί τῆς καταστάσεως τῶν γραμμάτων καί μιά σημείωση τῆς φθορᾶς καί τῆς διάβρωσης. Μετὰ ἀπ' αὐτά, τὰ Σεφαρίμ ἀπολυμάνθηκαν σ' ἕνα θάλαμο ἀερίων, γιά νά καταστραφεῖ κάθε πιθανὴ μόλυνση ἀπὸ ἔντομα.

Μετὰ ἦλθε ἡ σειρά τῶν TIKKIM. Ἀπὸ κάθε TIK πήραμε δείγματα μπογιᾶς καί ἐξετάσαμε μερικά μέρη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καθὼς καί τὸ ἐξωτερικὸ γιά νά δοῦμε μήπως ὑπῆρχε καταστροφὴ ἀπὸ τερμίτες καί ἐπίσης γιά νά διακριβώσουμε ποιά ἦταν ἡ σύνθεση ἀπ' τὴς «κορώνες». Ἀνακαλύψαμε ὅτι ὑπῆρχαν σοβαρὲς ζημιές ἀπὸ τούς τερμίτες σ' ἕνα ἀπὸ τὰ TIKKIM καί ὅτι ἡ διακόσμηση ἦταν ἀπὸ σκαλισμένο ξύλο. Ἀνακαλύψαμε ἐπίσης ὅτι ἡ μπογιὰ κάτω ἀπὸ τὸ μπρούντζο ἦταν πολὺ παλιὰ καί ὅτι δέν ὑπῆρχε μόνο ἕνα στρώμα μπογιᾶς στό χρῶμα τοῦ μπρούντζου, ὅπως ἀρχικὰ νομίσαμε, ἀλλὰ τούλαχιστον τρία ἢ ὀχτὶ τέσσερα στρώματα.

Πρὸς τὸ παρόν τὸ Ἑβραϊκὸ Μουσεῖο δέν ἔχει τὴς κατάλληλες ἐγκαταστάσεις γιά μιά τέλεια διατήρηση, ἀν καί εἶναι βέβαιο ὅτι σύντομα θά μπορούμε νά ἔχουμε ἕνα ἐργαστήρι, στό ὁποῖο θά μπορεῖ νά γίνεται ἡ ἐργασία τῆς ἀνακαίνισης κειμηλίων. Ἐφ' ὅσον, ὅμως τώρα δέν ἔχουμε τὴς ἀναγκαῖες ἐγκαταστάσεις, ἀποφασίστηκε ὅτι τὸ καλύτερο πού εἶχαμε νά κάνουμε ἦταν νά συνεχίσουμε τὴν ἐργασία μας μέ τὸν κ. Τίμωνα Τσουκαλά, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἐξαιρετικὸς συντηρητὴς πού ἔχει συνεργαστεῖ μέ τὸ Μουσεῖο Μπενάκη. Πάρθηκαν δείγματα ἀπὸ τὴ μπογιὰ στό χρῶμα τοῦ μπρούντζου καί ἀπὸ τὰ πιὸ κάτω στρώματα μπογιᾶς γιά νά γίνει ἡ ἐξέταση. Ἀμέσως αὐτὰ τὰ δείγματα ἐστάλησαν στὸν «Δημόκριτο» γιά νά ἐξεταστῇ ἡ ἀκριβὴς τους σύνθεση. Συγχρόνως πάρθηκαν λεπτομερεῖς φωτογραφίες τοῦ ἐσωτερικοῦ καί τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἔγιναν ἐξετάσεις μέ ἀκτίνες Χ. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα συγκεντρώθηκαν γιά νά ὑποδείξουν τὸν τρόπο τῆς ἀνακαίνισης.

Ὅταν ἐπέστρεψαν οἱ ἀναφορές, διαπιστώθηκε ὅτι πᾶν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ μπογιὰ καί τῶν δύο TIKKIM ὑπῆρχαν τούλαχιστον πέντε στρώματα μπογιᾶς, σὺν χρῶμα τοῦ μπρούντζου. Ἦταν ἐπίσης φανερό ὅτι τὸ μεγαλύτερο TIK χρειαζόταν προσεκτικὴ δουλειὰ στό ἐργαστήρι γιά νά βγοῦν αὐτὰ τὰ στρώματα τῆς μπογιᾶς, διότι ἀπὸ κάτω ὁ

πήρχε ένα πολύ λεπτό στρώμα γύψου.

Τό μικρότερο ΤΙΚ δέν είχε στρώμα από γύψο καί ἀποφασίστηκε ὅτι μποροῦσε νά καθαριστεῖ ἀμέσως· ἡ ἔργασια ἄρχισε ἀμέσως. Μετά τρεῖς βδομάδες ἐργασίας καί μέ τή χρησιμοποίηση διαλυτικών, ἡ μπογιά, τό ἔνα στρώμα μετά τό ἄλλο, ἀφαιρέθηκε. Τά διάφορα στρώματα βερνικιοῦ πού εἶχαν πρασινίσει ἀπό τόν καιρό βγήκαν ἐπίσης καί ἔτσι τό Σέφερ καί τό ΤΙΚ ἐπανήλθαν στά ἀρχικά τους χρώματα: ἡ θήκη εἶναι σέ χρώμα λαμπερό μπλέ καί ἡ «κορώνα» εἶναι σκαλισμένη σέ ξύλο. Αὐτό πού εἶναι μοναδικό εἶναι τό ὅτι εἶχε χρησιμοποιοθεῖ ἀσήμι καί χρυσός γιά νά τονιστοῦν οἱ λεπτομέρειες.

Τό δεύτερο ΤΙΚ πήρε πολύ περισσότερο χρόνο γιά νά καθαριστεῖ. Ἦταν ἀπαραίτητο νά ὑποστεῖ μιᾷ εἰδικῇ μεταχείριση ἐξ αἰτίας τῆς φθορᾶς ἀπό τοὺς τερμίτες. Χρειάστηκε ἐπίσης νά γίνουν ἐνέσεις μέ ρητίνη γιά νά δυναμώσει τό ξύλο, ἐκεῖ ὅπου οἱ τερμίτες τό εἶχαν ἀδυνατίσει. Μόνο ἀφού τό ξύλο στερεώθηκε, ἄρχισε ἡ ἀνακαίνιση. Στήν πορεία τῶν ἐξετάσεων ἀνακαλύφθηκε ὅτι τό στρώμα πού νομίζαμε γιά ἀρχικό, στήν πραγματικότητα εἶχε ἄλλο ἔνα στρώμα μπογιᾶς ἀπό κάτω. Ἀντιμετωπίσαμε τό πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ περισσότεροι συντηρητές — τί δηλαδή νά κρατήσουμε καί τί νά θυσιάσουμε. Στό τέλος ἀποφασίστηκε ὅτι ἡ καλύτερη ἐκλογή ἦταν νά κρατήσουμε καί τά δύο. Ἐτσι τό πρῶτο στρώμα μπογιᾶς, ἔνα χρυσό καί κόκκινο στρώμα, καθαρίστηκε στό πίσω μέρος τοῦ ΤΙΚ. Στά μπροστινά μέρη ἀφήσαμε τό δεύτερο στρώμα μπογιᾶς μέ χρυσές καί ἀσημένιες διακοσμήσεις πάνω στά ξύλινα σκαλιστά «φύλλα» πού σχηματίζουν τήν κορώνη.

Τώρα πού τά ΤΙΚΚΙΜ εἶχαν καθαρι-

Τό ξύλινο ΤΙΚ μετά τήν ἀνακαίνιση. Τό ἐπάνω δεξιό τμήμα του ἔχει ἀνακαινισθῇ στήν ἀρχική του κόκκινη καί χρυσή διακόσμηση, πού βρέθηκε κάτω ἀπό τήν μπογιᾶ στο χρώμα τοῦ μπρούντζου. Τό ἀριστερό τμήμα δειχνεῖ τήν ἐπιχρυσωμένη καί ἀσημένια διακόσμηση πού προστεθεῖ στά τέλη τοῦ 17ου αἰώνα.

στεῖ, ἀντιμετωπίσαμε τό δεύτερο πρόβλημα: πῶς θά τά ἀναγνωρίζαμε; Ἄν καί εἶχαν βρεθεῖ στή Συναγωγή τῶν Πατρῶν ἦταν φανερό, ἀπό τήν ἀφιέρωση τοῦ ἐνός ὅτι προερχόταν ἀπό τήν Κρήτη. Ἡ ὁμοιότητα στήν ἔργασία τῶν δύο ΤΙΚΚΙΜ ἔδειχνε ὅτι προέρ-

χονταν ἀπό τόν ἴδιο τόπο, ἄν ὄχι καί ἀπό τό ἴδιο ἐργαστήρι. Ἦταν φανερό ὅτι ἡ ἀφιέρωση στό ἔνα οἱ λέξεις — Κ' Κ' Καντία — ἄρμोजан καί στά δύο Σεφαρίμ καί στήν πραγματικότητα τά Σεφαρίμ ἦταν Κρητικά, φτιαγμένα στό νησί μέ κάποια βενετικῇ ἐπιρροή. Τό μόνο πρόβλημα ἦταν ὅτι δέν βρίσκαμε καμιά ὁμοιότητα οὔτε ὡς πρὸς τήν χρησιμοποίηση τοῦ χρυσοῦ καί τοῦ ἀσημένιου στρώματος οὔτε ὡς πρὸς τήν χρησιμοποίηση τῆς κατακόκκινης μπογιᾶς σάν βασικό στρώμα καί ὄχι ἀπλῶς σάν ἐπικάλυψη, σέ κανένα ἀντικείμενο πού προέρχεται ἀπό τήν Κρήτη. Αὐτό πού ἐγίνε ἀμέσως φανερό ἦταν ὅτι τά ΤΙΚΚΙΜ καί τό στυλ τοῦ σκαλίσματος ἦταν τοῦ 16ου αἰώνα καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰώνα, ὅταν ἡ Κρήτη ἦταν στήν κυριαρχία τῶν Βενετῶν καί ὅταν οἱ Ἑβραῖοι τοῦ νησιοῦ εἶχαν καλές σχετικές σχέσεις μέ τίς Ἑβραϊκές Κοινότητες τῶν Ἰονίων νησιῶν καί τῆς ἰδίας τῆς Βενετίας. Αὐτό πού ἐνίσχυε αὐτή τή θεωρία ἦταν ἡ «ἀνακάλυψη» δύο ζευγαριῶν ἀσημένιων «ριμονίμ» πού ταίριαζαν πάνω στά ξύλινα «ΕΤΖΙΜ», πού εἶχαν βενετικές ἀσημένιες σφραγίδες ἀπό τόν 17ο αἰώνα.

Ἄν καί δέν ὑπάρχει σίγουρη ἀπόδειξη — καί πολύ μεγάλο μέρος ἀπό τό μυστήριο τῆς προέλευσής τους παραμένει ἀκόμη — φαίνεται ὅτι αὐτά τά δύο ΤΙΚΚΙΜ, πού ἔχουν τώρα ἐπαναφερθεῖ στά ἀρχικά τους χρώματα, κατασκευάστηκαν σέ κάποιο κέντρο ὅπου ὑπῆρξε μιᾷ μεγάλῃ βενετικῇ δραστηριότητα — ἴσως καί στήν ἴδια τῇ Βενετία. Σήμερα ἀντανακλοῦν μιᾷ παλιᾷ ἐποχῇ καί δυστυχῶς ἀνιστόρητῃ. Μέσα σ' αὐτά ὑπάρχουν κάπου 300 χρόνια ἱστορίας.

ΝΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΚΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο (Κ.Ι.Σ.) ἐνδιαφέρεται νά συγκεντρώσει βιβλία, μελέτες, ἄρθρα καί γενικῶς δημοσιεύματα πού ἀναφέρονται, μέ **ντοκουμέντα καί στοιχεῖα, στοὺς Ἑλληνες, Ἑβραίους τὸ θρήσκευμα, πού μετεφέρθησαν στά γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἀπό τοὺς Ναζί.**

Ὅσοι ὁμόθρησκοι ἢ ἄλλοι φίλοι ἔχουν ἢ γνωρίζουν τή δημοσίευσι παρομοίων στοιχείων, παρακαλοῦνται νά εἰδοποιήσουν στό ΚΙΣ (Πειραιῶς 46, Ἀθήνα (τ.τ. 106), τηλ. 5224389), τήν κυρία Τ. Γκάλφα.

Παρακαλοῦμε ὅλους νά βοηθήσουν στήν προσπάθεια αὐτή. Ἡ συμβολή τους θά εἶναι ἀνεκτίμητη. Εὐχαριστοῦμε.

Ο συνταγματάρχης Λώρενς (πρώτος άριστερά) με τον έμíρη Άβδουλλάχ και τό Βρεταννικό Γενικό Έπτελείο στην
Ύπεριορδανία

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Δυό λαοί με κοινή καταγωγή και συγκεχυμένες χώρες υπόγραφαν τὸ 1919
ένα σύμφωνο φιλίας για ν' αντιμετώπισουν τὸν «κοινὸ ἐχθρό, τὸν Τοῦρκο».
Ὁ ρόλος τοῦ Λώρενς τῆς Ἀραβίας. Οἱ Βρεταννοὶ ἐξαπατοῦν τελικὰ καὶ
τοὺς δυό.

‘Από τό ἐξαιρετο μηνιαῖο περιοδικό «Ίστορία» ἀναδημοσιεύουμε τό παρακάτω πολὺ ἐνδιαφέρον ἀρθρο, ποὺ ἀξίζει ἰδιαίτερης προσοχῆς, λόγω τῆς ἱστορικῆς σημασίας του:

‘Η διαμάχη μεταξύ Ἰσραηλινῶν καὶ Ἀράβων, ποὺ πέρασε ἀπὸ διάφορες φάσεις τὰ τελευταῖα χρόνια, βρίσκεται σὲ ὕφεση ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῶν γνωστῶν συμφωνιῶν τοῦ Κόμπ Ντοϊνβιντ τὸν περασμένο χρόνο. Δὲν μπορούμε, φυσικά, νὰ προεξοφλήσουμε, ὅτι δὲν πρόκειται, στὸ μέλλον, νὰ ὑπάρξει ἀναζωπύρωση τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στοὺς δύο λαοὺς. Εἶναι τέτοια τὰ συμφέροντα ποὺ διακυβεύονται στὴν περιοχή αὐτὴ τοῦ κόσμου, ὥστε δὲν μπορεῖ κανεὶς καὶ ποτὲ νὰ εἶναι βέβαιος γιὰ κάτι καὶ νὰ προεξοφλήσει ὅτι αὐριο Ἰσραηλινοὶ καὶ Ἀραβες δὲν θὰ συγκρουστοῦν καὶ πάλι. Γιατί, ὅπως εἶναι σὲ ὅλους γνωστό, δὲν εἶναι δύο μόνο τὰ κράτη ποὺ ἀντιμάχονται στὴ σκακιέρα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Εἶναι πάρα πολλοὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ὅπως ἀπέδειξε ἡ τεράστια προσπάθεια ποὺ κατέβαλε ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ κ. Κάρτερ γιὰ νὰ προκαλέσει τὴν εἰρήνευση ἀνάμεσα στὸν πρόεδρο κ. Σαντάτ καὶ τὸν Ἰσραηλινὸ πρωθυπουργό κ. Μπέγκιν.

Καὶ ἄλλοτε, ἐν τούτοις, εἶχε γίνει προσπάθεια γιὰ τὴν προσέγγιση Ἰσραηλινῶν καὶ Ἀράβων, πρὶν ἀπὸ ἐξήντα χρόνια, στὶς 3 Ἰανουαρίου 1919. Σιωνιστὲς καὶ Ἀραβες εἶχαν ὑπογράψει σύμφωνα μὴ ἐπιθέσεως. Ποιὲς ἦταν τότε οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς δύο λαοὺς;

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ἡ Παλαιστίνη δὲν ὑπῆρχε πολιτικά. Ἦταν μιά ἐπαρχία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ Ἑβραῖοι, ὅμως, εἶχαν ἀρχίσει νὰ πραγματοποιοῦν, ἀπὸ τὸ 1880 σχεδόν, ἓνα ὄνειρο, ποὺ εἶχε κρατήσει δύο χιλιάδες χρόνια: νὰ ξαναφτιάξουν τὸ κράτος τους ποὺ εἶχε καταστρέψει ὁ Τίτος τὸ 70 π.Χ. Παράλληλα, μέσα στοὺς κόλπους τῶν ἀραβικῶν λαῶν ἐκδηλωνόταν ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀποτινάξουν τὸ ζυγὸ τοῦ Τούρκου δυνάστη. Ὑπῆρχαν λοιπὸν δύο κινήματα ἀνεξαρτησίας, Ἰσραηλινὸ καὶ ἀραβικὸ. Καὶ τὰ δύο ἀντιμετώπιζαν ἓναν κοινὸ ἐχθρό, τὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία, πάλι, ποὺ βρισκόταν σὲ πόλεμο μὲ τὴ Γερμανία καὶ τὴν Αὐστρία καὶ τὸ σύμμαχό τους τὴν Τουρκία ἐνθάρρυνε Ἑβραίους καὶ Ἀραβες συγχρόνως νὰ ἀποτινάξουν τὸ ζυγὸ τοῦ σουλτάνου. Τὸ 1919, ἡ Ἀγγλία εἶχε ὑποσχεθεῖ στοὺς Ἑβραίους τὴν Παλαιστίνη μὲ τὴ δήλωση Μπάλφουρ καὶ στοὺς Ἀραβες ὅτι θὰ τοὺς παραχωροῦσε διάφορα τμήματα τῆς Τουρκίας. Ἑβραῖοι καὶ Ἀραβες βρίσκονταν ντὲ φάκτο στὸ ἴδιο στρατόπεδο.

Ἡ ἀραβοῖσραηλινὴ συμφωνία εἶχε μπεῖ στὰ σκαριά στὸ Ἀμάν, τὸ 1918, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς πρώτης συναντήσεως κορυφῆς μεταξύ τοῦ ἐμίρη Φεϋζάλ καὶ τοῦ δόκτορα Βάιτμαν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Λώρενς τῆς Ἀραβίας.

Ὁ Φεϋζάλ, γιὸς τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μέκκας, ἦταν ἐπικεφαλῆς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τῶν φυλῶν τῆς Χετζάζης κατὰ τὴ δράση τους ἐναντίον τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης. Εἶχε προκαλέσει τότε μικρὲς ἀπώλειες σὲ Γερμανοὺς καὶ Τούρκους, ἀλλὰ τὸ Λονδίνο τίς εἶχε ἐξογκώσει γιὰ πολιτικούς λόγους.

Ὁ δόκτωρ Βάιτμαν ἦταν πρόεδρος τῆς Σιωνιστικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ἐπίσημης κυβερνήσεως τῶν Ἑβραίων. Τὸ 1948 ἐγίνε πρῶτος πρόεδρος τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ Λώρενς ἐκπροσωποῦσε τὴν Αὐτοκρατορία ποὺ ἀσκούσε τότε τὴν ἀναμφισβήτητὴ ἐξουσία στὴν περιοχή, τὴ Μεγάλῃ Βρεταννία, ποὺ κατεῖχε τὸ σύνολο σχεδόν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ἀφῆνε στὸ Γάλλο σύμμαχό της ἐλάχιστα ἐδάφη.

Ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο 1918, ὁ δόκτωρ Βάιτμαν εἶχε πάει νὰ ἐκθέσει στοὺς Ἀραβες ἡγέτες, ποὺ ἦταν συγκεντρωμένοι στὴν Ἱερουσαλὴμ, μὲ ποῖο πνεῦμα οἱ σιωνιστὲς ἀντιλαμβάνονταν τὴ συνεργασία τους μὲ τοὺς σημίτες συγγενεῖς τους. «Αὐτὸ ποὺ ἤλθαμε νὰ κάνουμε στὴν Παλαιστίνη», τοὺς εἶπε, «δὲν θὰ εἶναι εἰς βάρος τῶν κοινοτήτων ποὺ ἔχουν ἤδη ριζώσει στὴ χώρα, ἀλλὰ, ἀντιθέτως, πρὸς ὄφελός τους (...). Οἱ σκαπανεῖς μας (...) θὰ μεταβάλουν πάλι τὴν Παλαιστίνη σὲ μιά χώρα στὴν ὁποία θὰ ρεεὶ μέλι καὶ γάλα (...). Σὲ ὅλες μας τίς ἐπιχειρήσεις, γεωργικὲς καὶ βιομηχανικὲς, καθὼς καὶ σ' ὅλες τίς πνευματικὲς μας ἐκδηλώσεις καὶ δραστηριότητες, δὲν θὰ βλάψουμε τοὺς γείτονές μας στὴν Παλαιστίνη. Ἀντιθέτως, θὰ τοὺς βοηθήσουμε νὰ βελτιώσουν τὴ ζωὴ τους».

Ἄν ἡ συμφωνία ὑπογράφηκε στὸ Παρίσι τὸν ἐπόμενο χρόνο αὐτὸ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι ἀντιπροσωπεῖς ἀραβικὲς καὶ σιωνιστικὲς, βρίσκονταν τότε ἐκεῖ. Εἶχαν κληθεῖ νὰ πάρουν μέρος στὴ διάσκεψη τῶν Βερσαλλιών. Ἡ διάσκεψη αὐτὴ ἐπρόκειτο νὰ ρυθμίσει τὰ πολλαπλὰ προβλήματα ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1914 – 1918. Σκοπὸς τῆς ἱσραηλοαραβικῆς συμφωνίας ἦταν ἀκριβῶς νὰ συντονίσαι τίς ἐνέργειες Ἀράβων καὶ σιωνιστῶν ἀπέναντι στὴν Ἀντάντ, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς τους ὑποθέσεως καὶ νὰ ἀποκομίσει ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερα ὠφελήματα ἀπὸ τὸ διαμελισμὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ ὅροι τῆς συμφωνίας ἀπηχοῦσαν μιὰν ἀνώτερη ἠθικὴ καὶ ἀντικατόπτριζαν τὴν ἐ-

Ὁ ἐμίρης Φεϋζάλ (ἐπάνω) καὶ ὁ δόκτωρ Βάιτμαν (κάτω), πρόεδρος τῆς Σιωνιστικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς. Οἱ δύο ἄνδρες προσπάθησαν, πρὶν ἀπὸ ἐξήντα χρόνια, νὰ βροῦν τρόπο συνεννόησεως μὲ τὴν ὑπογραφὴ συμφώνου.

πιθυμία για την ύπαρξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ των δύο μερών, που τὰ ένωνε ένα κοινό δράμα: ο Φεϋζάλ όνειρευόταν νά δημιουργήσει ένα άραβικό κράτος που θά έκτεινόταν σ' όλοκληρη τήν Άραβία, ο Βάιτμαν μιά Παλαιστίνη σιωνιστική.

Οι δύο συμβαλλόμενοι συμφώνησαν ότι «στis άμοιβαίες σχέσεις τους, τό άραβικό Κράτος καί η Παλαιστίνη θά εμπνέονταν από καλή θέληση καί πίστη. Πρός τόν σκοπό αύτό θά διορίζονταν εκπρόσωποι Άράβων καί Ίσραηλινών στα έδάφη του άλλου κράτους».

Έπί πλέον, «μόλις θά τελείωναν οι διαβουλευσεις τής Συνδιασκέψεως Ειρήνης, θά καθορίζονταν τά όριστικά σύνορα μεταξύ του άραβικού Κράτους καί τής Παλαιστίνης από μιά έπιτροπή που θά όριζαν τά δύο μέρη».

Άρθρο 3: «Στό Σύνταγμα τής Παλαιστίνης θά περιλαμβανόταν διάταξη για τήν έφαρμογή τής δηλώσεως Μπάλφουρ».

Άρθρο 4: «Θά ληφθούν όλα τά άναγκαία μέτρα για τήν ένθάρρυνση καί τήν παράτρυνση τής μεταναστεύσεως των Έβραίων στην Παλαιστίνη σέ εύρύτατη κλίμακα καί για τή σύντομη άποκατάσταση των μεταναστών στα παλαιστινιακά έδάφη, χάρη σέ έντονο έποικισμό καί έκτεταμένη καλλιέργεια τής γής».

Τό άρθρο 7 προέβλεπε άραβοεβραϊκή συνεργασία στον οικονομικό τομέα: «Η σιωνιστική όργάνωση προτείνει τήν άποστολή στην Παλαιστίνη έπιτροπής ειδικών που θά μελετήσει τίς εκεί έπικρατούσες συνθήκες καί νά καταρτίσει έκθεση σχετικά μέ τά μέτρα που πρέπει νά έφαρμοσθούν για τήν ανάπτυξη τής χώρας. Η σιωνιστική όργάνωση θά θέσει τήν άποστολή αύτή στή διάθεση του άραβικού Κράτους για νά μελετήσει τίς οικονομικές δυνατότητές του. Η σιωνιστική όργάνωση θά καταβάλει όλες τής τίς δυνάμεις, για νά βοηθήσει τό άραβικό Κράτος νά άποκτήσει τά άπαραίτητα μέσα για τήν αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του».

Η συμφωνία συμπληρώθηκε στις 6 Μαρτίου 1919, μ' ένα άκόμη πιό σημαντικό κείμενο: μιά έπιστολή - δήλωση του έμπερ Φεϋζάλ, προς τόν Άμερικανό Φήλιξ Φρανκφούρτερ, μέλος τής σιωνιστικής άποστολής στή Συνδιάσκεψη Ειρήνης. Στην έπιστολή αύτή δέν διατυπώνονταν άπλώς οι άμοιβαίες ύποχρεώσεις. Τό κείμενο άπέπνεε μιά ανθρώπινη ζεστασιά τόσο έντονη, ώστε έπειτα από πενήντα χρόνια άραβο-Ίσραηλινής διαμάχης, νά μήν έχει χάσει τή δύναμή της.

«Θά ήθελα», γράφει ο Άραβος πρίγκιπας, «νά έπωφεληθώ από τήν εύκαιρία τής πρώτης μου συναντήσεως μέ τούς Άμερικανούς σιωνιστές, για νά σάς πω αύτό που είπα πολλές φορές στον δόκτορα Βάιτμαν, τόσο στην Παλαιστίνη όσο καί στην Εύρωπη.

» Είμαστε πεπεισμένο: ότι Άραβες καί Έβραίοι συγγενεύουν φυλετικά. Υπέστησαν διωγμούς από δυνάμεις άνώτερες από τίς δικές τους. Από μιά εύτυχή, όμως, σύμπτωση έκαναν μαζί τό πρώτο βήμα για τήν πραγματοποίηση των ένθικων ίδεωδών τους: Έμεις οι Άραβες, ίδίως οι διανοούμενοί μας, βλέπουμε μέ τή μεγαλύτερη συμπάθεια τό σιωνιστικό κίνημα. Η άντιπροσωπεία μας στό Παρίσι γνωρίζει άκριβώς τίς προτάσεις που η σιωνιστική όργάνωση υπέβαλε στή Συνδιάσκεψη Ειρήνης καί τίς θεωρεί μετριοπαθείς καί θεμελιωμένες.

» Από τήν πλευρά μας θά κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για νά γίνουν δεκτές οι προτάσεις σας. Άπευθύνουμε στους Έβραίους τίς πιό θερμές μας εύχές για τήν έπιστροφή στην πατρίδα τους.

» Έργαζόμαστε μαζί για νά ξαναδώσουμε ζωή στην Έγγύς Άνατολή. Τά δύο κινήματα μας άλληλοσυμπληρώνονται. Τό έβραϊκό κίνημα είναι ένθικό καί όχι ίμπεριαλιστικό. Τό ίδιο ίσχύει καί για τό άραβικό κίνημα: είναι ένθικό καί όχι ίμπεριαλιστικό. Υπάρχει στην Παλαιστίνη άρκετός χώρος καί για τούς δύο λαούς. Πιστεύω, ότι καθένas από τούς δύο λαούς χρειάζεται τήν ύποστήριξη του άλλου για νά φτάσει στην πραγματική έπιτυχία...».

Στήν πραγματικότητα τά κείμενα αύτά, που έμοιαζαν νά εγκαινιάζουν μιά έποχή πραγματικής συνεργασίας του σιωνισμού καί των Άράβων για τήν έπίτευξη των σκοπών τους, άποτελούσαν τήν κατάληξη καί όχι τήν άφετηρία ενός πολιτικού είδυλλίου.

Ο Θεόδωρος Χέρτσλ, ο ίδρυτής του σιωνιστικού κινήματος, έγραφε στό Έμερολόγιό του, τό Φεβρουάριο 1897:

«Οι Άραβες καί οι Κοϋρδοί μάς αγαπούν. Πολλές φορές οι Άραβες προσφεύγουν σ' έναν Έβραίο, για νά λύσει τίς διαφορές τους παρά σέ τουρκικό δικαστήριο».

Ο Χέρτσλ είχε διατυπώσει τήν κύρια συνισταμένη τής έβραιοαραβικής συνεργασίας: τό κοινό μίσος έναντίον των Όθωμανών.

Υπήρχε όμως καί άλλη: η άνάγκη, που είχαν, τήν μακρινή εκείνη έποχή, οι Άραβες από τήν έμπειρία των Έβραίων. Στό βιβλίο του Άλτνόουλαντ, έργο πολιτικής φαντασίας που έκδόθηκε τό 1903, ο Χέρτσλ φαντάζεται τήν Παλαιστίνη του 1923 καί περιγράφει τήν κοινή ζωή Έβραίων καί Άράβων. Η πραγματικότητα έξ άλλου, έπρόκειτο νά υπερακοντίσει τούς δραματισμούς του Χέρτσλ. Ο σιωνισμός καί τό κίνημα ά-

Ο Θεόδωρος Χέρτσλ, που όργάνωσε τό 6ο Σιωνιστικό Συνέδριο στή Βασιλεία τό 1903. Τήν έποχή εκείνη ο ίδρυτής του σιωνιστικού κινήματος δραματιζόταν τήν κοινή ζωή Έβραίων - Άράβων.

Τό Όρος των Έλαιών στην Έιερουσαλήμ (φωτογραφία του 1930). Η Ίερή πόλη ένσάρκωνε τά όνειρα των Έβραίων τής Διασποράς.

νεξαρτησίας των 'Αράβων συμμαχισαν έναντιόν του όθωμανικού δεσποτισμού και συγκεντρωτισμού.

Υπήρχε στή συμμαχία αυτή κάτι περισσότερο από μία άπλή τακτική άπέναντι στον κοινό έχθρό. Τό άραβικό έθνικό κίνημα είχε φυσικά συμφέρον νά συνεργασθεί μέ τό άλλα κινήματα άνεξαρτησίας καί τούς αυτόνομιστές πού ήταν σέ θέση νά έξασθενίσουν τήν έξουσία τής 'Υψηλής Πύλης. Όρισμένοι, όμως, από αυτούς τούς πολιτικούς έβλεπαν σέ μία δυτικοποιημένη έβραϊκή Παλαιστίνη, ένα σπέρμα κοινωνικής, οικονομικής καί πολιτικής προόδου, πού θά έξυψηρετούσε όχι μόνο τίς πολιτικές βλέψεις των 'Αράβων, αλλά καί τό ανθρωπιστικά τους ιδεώδη.

Στά λαϊκά στρώματα, οι σχέσεις μεταξύ 'Εβραίων μεταναστών καί αυτόχθόνων 'Αράβων δέν παρουσίαζαν τήν ένταση πού απέκτησαν στά κατοπινά χρόνια.

Η άρμονία αυτή στις σχέσεις των δύο λαών, μεταφράστηκε σέ πολλές πολιτικές εκδηλώσεις «φιλοσιωνιστών».

Τό 1899, ό Γιουσούφ Ντία άλ Χαλίντ, άλλοτε πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου τής 'Ιερουσαλήμ, έγραψε ένα γράμμα στό μεγάλο ραββίνο τής Γαλλίας, Σαδόκ Χάν. Συμβούλευε τούς σιωνιστές νά μήν έγκατασταθούν στήν Παλαιστίνη έξ αίτίας των «φανατικών Καθολικών καί 'Ορθοδόξων, πού δέν αφήνουν εύκαιρία νά υποδουλίσουν τό μίσος των 'Αράβων έναντιόν των 'Εβραίων».

Όρισμένα έθνικά άραβικά κόμματα πρότειναν σύναψη «ισλαμοεβραϊκής συμμαχίας». Ήταν ή περίπτωση τής 'Επιτροπής γιά τήν Ένωση καί τήν Πρόοδο τής 'Ιερουσαλήμ. Στίς 19 Φεβρουαρίου 1913, ό Νταούντ Μπαράκát, μέλος του Κόμματος γιά τήν Αποκέντρωση, καί αρχισυντάκτης τής «'Αλ Άχράμ» γράφει στήν έφημερίδα του: «είναι άπόλυτα άναγκαίο νά συνεννοηθούν σιωνιστές καί Άραβες (...).

Ό Σαλίμ Ναγιάρ, άλλος όπαδός τής «άποκεντρώσεως» πρότεινε στό «Νεότουρκο», τήν καθημερινή έφημερίδα πού εξέδιδε τό σιωνιστικό κίνημα τής Κωνσταντινουπόλεως καί πού είχε άποκτήσει μεγάλο κύρος στήν όθωμανική πρωτεύουσα, προφορική συμφωνία άνάμεσα στό Κόμμα τής Αποκεντρώσεως καί τούς σιωνιστές: «Η έπιτροπή του Καίρου, πού εύνοεί κατ' άρχήν τήν έβραϊκή μετανάστευση στή Συρία καί τήν Παλαιστίνη καί τή σύναψη συμφωνίας μέ τούς σιωνιστές, θά υποχρεωθεί νά εργασθεί γιά μία προσέγγιση άνάμεσα στον άραβικό καί τόν έβραϊκό κόσμο καί τή διάλυση μέ τήν προφορική καί γραπτή προπαγάνδα όλων των προκαταλήψεων, όσον άφορά τήν έβραϊκή μετανάστευση. Σέ αντίλλαγμα, ό «Νεότουρκος» θά αναλάμβανε τήν υποχρέωση νά βοηθήσει τό άραβικό κίνημα (...). Ό «Νεότουρκος» θά έκανε ό,τι ήταν δυνατόν ώστε οι εύρωπαϊκές έφημερίδες, ιδίως οι γερμανικές, μέ τίς όποιες βρίσκóταν σ' έπαφή, νά τηρήσουν τήν ίδια γραμμή».

Η συμφωνία αυτή έγκρίθηκε καί από κάποια άλλη όμάδα Άράβων έθνικιστών, τήν 'Επιτροπή γιά τή Μεταρρύθμιση τής Βηρυτού. Καί παραπέμφθηκε γιά συζήτηση στό Άραβικό Συνέδριο πού συνήλθε στό Παρίσι τό 1913. Τό Συνέδριο αυτό άπέφυγε νά ψηφίσει όποιαδήποτε αντίσιωνιστική άπόφαση, μολονότι τό θέμα τής «μεταναστεύσεως στή Συρία» βρισκόταν στήν ήμερησία διάταξη. Ό πρόεδρος αυτού του Συνεδρίου, πού είχε σκοπό νά κάνει γνωστές τίς άραβικές έθνικές διεκδικήσεις στον κόσμο, δήλωσε: «Όλοι οι Άραβες τρέφουν τό καλύτερα αίσθήματα γιά τούς Έβραίους. Είναι φυλετικοί άδελφοί μας καί τούς θεωρούμε Συρίους πού άναγκάσθηκαν νά έγκαταλείψουν άλλοτε τήν χώρα τους, αλλά έπιθυμούν πάντοτε νά συνεννοηθούν μαζί μας. Είμαστε βέβαιοι ότι οι Άραβες άδελφοί μας είναι έτοιμοι νά μάς βοηθήσουν προς τό κοινό συμφέρον, γιά τήν υλική καί ήθική ανάπτυξη τής κοινής μας πατρίδας».

Ό «Νεότουρκος» δημοσίευσε μία συνέντευξη του Ραφίκ Μπέη άλ Άζάμ, προέδρου τής 'Επιτροπής του Καίρου. Ό άραβικός Τύπος τήν αναδημοσίευσε: «Κατανοούμε άπολύτως τί βοήθεια μπορούν νά προσφέρουν τό κεφάλαιο, ή προθυμία καί ή έξυπνάδα των Έβραίων γιά τή γρήγορη ανάπτυξη των περιοχών μας καί έπομένως δέν πρέπει νά διαπράξουμε τό σφάλμα νά μήν δεχθούμε».

Αυτή είναι ή προϊστορία τής συμφωνίας Βάιτσαν - Φεϋζάλ. Όταν ό άραβικός καί σιωνιστικός αντιπροσωπείες βρέθηκαν στό Παρίσι γιά τή Διάσκεψη τής Ειρήνης, οι ήγέτες των Άράβων δέν παρέλειψαν νά εκφράσουν πάλι δηmoσίως μπροστά στους εκπροσώπους των μεγάλων Δυνάμεων καί τόν Τύπο τά αισθήματά τους.

Στό ύπόμνημά της, πού υπέβαλε στίς 29 Ιανουαρίου 1919, ή αντιπροσωπεία τής Χετζάζης έξείρασε τήν Παλαιστίνη από τίς διεκδικήσεις της. Τό ίδιο έκανε καί ό έμίρης Φεϋζάλ όταν, στίς 6 Φεβρουαρίου 1919, έπικεφαλής τής αντιπροσωπείας του, στήν όποία έπαιρνε μέρος καί ό Λώρενς τής Άραβίας, εμφανίσθηκε μπροστά στήν 'Επιτροπή των Πέντε. Πιο συγκεκριμένη ακόμη ήταν ή συριακή αντιπροσωπεία. «Η Παλαιστίνη», δήλωσε στίς 13 Φεβρουαρίου ό Χεκρί Γκαλέμ. «είναι άναμφισβήτητα τμήμα τής Νότιας Συρίας. Τήν διεκδικούν οι σιωνιστές. Έχουμε ύποστεί πολλά δεινά όμοια μέ τά δικά τους. Δέν μπορούμε νά μήν τούς άνοίξουμε διάπλατα τίς πύλες τής Παλαιστίνης. Άς έγκατασταθούν στήν Παλαιστίνη αλλά σέ μία Παλαιστίνη αυτόνομη, δεμένη μέ τήν Συρία μόνο μέ τό δεσμά μιάς όμοσπονδίας».

Ό έμίρης Άβδουλλάχ τής 'Υπεριορδανίας καί ή Γκόλντα Μείρ: Οι συνεννοήσεις τους άπέβησαν άκαρπες.

«Αραβες λοιπόν και Έβραϊοι ήταν απολύτως σύμφωνοι και ακολουθούσαν μία κοινή πολιτική περιπέτεια.

Είχε ή προσπάθειά τους πιθανότητες έπιτυχίας; Έτσι φαινόταν. Η Μεγάλη Βρεταννία άσκούσε εκείνη την εποχή την πραγματική έξουσία. Τά στρατεύματά της κατείχαν την Έγγυς Άνατολή. Φαινόταν να συμφωνεί με αυτήν την πολιτική. Ο Ικανάτοτος σέ δολοπλοκίες και μηχανορραφίες εκπρόσωπός της, ο συνταγματάρχης Λώρενς, έτρεφε ο ίδιος τό όνειρο μιάς έβραιοαραβικής συνυπάρξεως.

Στίς 2 Αύγουστου 1909, δέκα χρόνια περίπου πρίν από την έξέγερση της έρήμου, ο Λώρενς είχε περιγράψει σέ ένα γράμμα του πρós τή μητέρα του τίς αξιοθρήνητες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες πού έπικρατούσαν στην Παλαιστίνη. «Όσο πió γρήγορα την άξιοποιήσουν οι Έβραϊοι, τόσο τό καλύτερο. Οι άποικίες τους άποτελούν φωτεινά σημεία μέσα στην Έρημο».

Τόν Σεπτέμβριο 1920, σ' ένα άρθρο του ο Λώρενς υποστήριζε άκόμη αυτήν την άποψη: με την έξυπνάδα και με την Ικανότητά τους, με τά κεφάλαιά τους, έλπίζουν να την μετατρέψουν σέ χώρα εύρωπαϊκή. Η έπιτυχία του έγχειρήματος τους θά άνυψώσει άσφαλώς τόν άραβικό πληθυσμό στό δικό τους έπίπεδο. Αυτό θά μπορούσε να έχει σημαντικές συνέπειες για τό μέλλον του άραβικού κόσμου. Θά μπορούσε ο άραβικός κόσμος να άποκτήσει τέτοιο τεχνικό έξοπλισμό, ώστε να μην εξαρτάται από τή βιομηχανική Εύρώπη και σ' αυτή την περίπτωση, ή νέα όμοσπονδία θά μπορούσε να γίνει παγκόσμια δύναμη». Καί ο Λώρενς καταλήγει: «Αυτό, έν τούτοις, δέν θά πραγματοποιηθεί ούτε στην σημερινή ούτε στην έπόμενη γενιά. Άλλά κάθε Αύτοκρατορία πού θά θελήσει να στερεωθεί στη Δυτική Άσία θά πρέπει να τό λάβει σοβαρά υπ' όψη της. Γιατί μία τέτοια Αύτοκρατορία θά διατηρηθεί ή θά πέσει ανάλογα με τή σιωνιστική δραστηριότητα

και την έξέλιξη των γεγονότων στη Ρωσία».

Όστόσο, ή άραβοεβραϊκή συμφωνία δέν εφαρμόστηκε στην πράξη. Για πολλούς λόγους.

Ο πρώτος άφορά τό ρόλο της Μεγάλης Βρεταννίας. Είχε άπελευθερώσει τούς λαούς της Έγγυς Άνατολής από τόν τουρκικό ζυγό, αλλά για να τούς θέσει κάτω από τό βρεταννικό. Προκάλεσε έπομένως έναντίον της ένα νέο κίνημα άνεξαρτησίας των Άράβων και φυσικά την αντίθεση της έβραϊκής Παλαιστίνης. Άλλά ή Μεγάλη Βρεταννία, πού είχε κάθε λόγο να φοβάται τόν κοινό άγώνα των δύο κινήματων, κατόρθωσε να τούς ρίξει τόν έναν έναντίον του άλλου, τή στιγμή πού τά δύο αυτά κινήματα έπρεπε να συνεργάζονται στενά έναντίον του κοινού έχθρου. Η Μεγάλη Βρεταννία έφάρμοσε και πάλι τό δόγμα του «διαίρει και βασίλευε» και κατόρθωσε να έξαντλήσει Έβραίους και Άραβες σ' ένα άδελφοκτόνο πόλεμο.

Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι στην καρδιά του άραβικού στρατοπέδου υπήρχε μία σοβαρή μερίδα πού άντετίθετο, άκριβώς όπως τό 1978, σέ κάθε συνεννόηση με τούς Έβραίους. Οι φιλοσιωνιστές και οι άντισιωνιστές έξέφραζαν τότε ό,τι έκφράζουν σήμερα οι άνταγωνιστές Άνουάρ Έλ Σαντάτ και Γιασέρ Άραφάτ. Ένώ οι πρώτοι έξέφραζαν τή φιλία τους πρós τούς σιωνιστές, οι δεύτεροι έπιδίωκαν να τορπιλίσουν κάθε συνεννόηση μαζί τους.

Τό 1905, ο Ναγκίμπ Άζουρό έγραφε στό βιβλίο του «Η άφύπνιση του άραβικού έθνους»: «Δύο σημαντικά φαινόμενα της ίδιας φύσεως, αλλά έν τούτοις άντίθετα, πού δέν τράβηξαν άκόμη την προσοχή κανενός, έκδηλώνονται αυτή τή στιγμή στην Άσιατική Τουρκία: ή άφύπνιση του άραβικού έθνους και ή προσπάθεια των Έβραίων για να επανιδρύνουν σέ εύρωπαϊκή κλίμακα τό αρχαίο κράτος του Ίσραήλ. Τά δύο αυτά κινήματα είναι προορισμένα να μάχονται συνεχώς μεταξύ τους έως ότου τό ένα

συντρίψει τό άλλο. Από τό τελικό άποτέλεσμα της πάλης άνάμεσα στους δύο λαούς θά έξαρτηθεί τό μέλλον όλόκληρου του κόσμου».

Όρισμένες έφημερίδες καλούσαν άνοιχτά τούς Άραβες να δράσουν, όπως ή «Άλ Μανάρ» του Μαρτίου 1914: «Η πρέπει να έλθουμε σέ συμφωνία με τούς σιωνιστές ήγέτες ή να ένώσουμε όλες τίς δυνάμεις μας για να άντιταχθούμε με κάθε τρόπο στους σιωνιστές, δημιουργώντας στην αρχή συνδέσμους και εταιρίες και στό τέλος, οργανώνοντας ένοπλες ομάδες πού θά άντιταχθούν με τή βία. Όρισμένοι Άραβες άρχηγοί λένε πως αυτό είναι τό πρώτο πού έχουμε να κάνουμε γιατί ή ένοπλη δράση είναι τό έσχατο μέσο».

Ένας ριζοσπάστης, ο Χακί Μπέυ άλ Άζάμ, ήταν πió συγκεκριμένος. Στίς 20 Ίουνίου 1914, προτείνει στην «Έφημερίδα της Βηρυτού» να θεραπευθεί από τό σιωνισμό «χρησιμοποιώντας μέσα άποφασιστικά, έξωθώντας τόν πληθυσμό να καταστρέψει τα ύποστατικά των Έβραίων, να βάλει φωτιά στις παροικίες τους, οργανώνοντας ένοπλα τμήματα για την εφαρμογή αυτών των σχεδίων. Καί τότε εκείνοι πού βρίσκονται εκεί θά μεταναστεύουν για να σώσουν τή ζωή τους».

Έξ άλλου, ή συμφωνία πού είχε συνάψει ο Φεϋζάλ περιλάμβανε ένα περιορισμό: έναν κωδίκελλο, πού έξαρτούσε την εφαρμογή της συμφωνίας από την Ικανοποίηση του συνόλου των άραβικών διεκδικήσεων. Έπομένως ο Φεϋζάλ, μολοντί ο πατέρας του έγινε βασιλιάς της Χετζάζης, ο άδελφός του Άβδουλλάχ βασιλιάς της Ύπεριοδανίας και ο ίδιος βασιλιάς του Ίράκ, θεώρησε τόν έαυτό του άποδεσμευμένο από την ύπόσχεσή του, γιατί ή Συρία και ο Λίβανος άποδόθηκαν στη Γαλλία. Χωρίς άμφιβολία ή άνεξαρτησία υπήρξε διαφορετική στα γαλλικά προτεκτοράτα και οι Άραβες άπέκτησαν την έλευθερία τους. Αυτή όμως ή έλευθερία έσπασε τά εύθραυστα δεσμά πού ή άγγλική διπλωματία είχε έπινοήσει για να κρατήσει υπό την έ-

πιρροή της τούς νέους ήγεμόνες...

Επί πλέον, όταν τό έθνικό άραβικό κίνημα ανάλάμβανε ύποχρεώσεις, βρισκόταν άκόμη στά σπάργανα. Είχε διεκδικήσεις καί χρησιμοποιοῦσε κάθε δυνατό μέσο γιά νά τίς πραγματοποιήσκει. Μετά τήν πτώση τής Όθωμανικής Αὐτοκρατορίας, ὁ άραβισμός έγινε τό δόγμα κυρίαρχων κρατῶν. Ἡ συμφωνία πού είχε συνάψει ὁ Φεϋζάλ είχε πολύ λίγες πιθανότητες νά ένσωματωθεῖ στήν πολιτική τοῦ θριαμβεύοντος άραβισμού. Θά έπρεπε νά ὑπάρχουν έπικεφαλής τῶν άραβικῶν κρατῶν άνδρες μέ έντονη προσωπικότητα. Ἀλλά δέν ὑπήρχαν.

Ὡστόσο, συναντοῦμε, ὡς τήν έποχή πού προηγήθηκε άπό τήν σύγκρουση τῶν δύο λαῶν, έναν άπόηχο τοῦ είδυλλίου τοῦ 1919. Τό 1947 καί τό 1948, πρίν άκριβῶς άπό τόν πρώτο άραβοϊσραηλινό πόλεμο καί πρίν άπό τήν ίδρυση τοῦ Ισραηλινοῦ Κράτους, γίνονται μυστικά συνεννοήσεις μεταξύ σιωνιστῶν καί τοῦ βασιλιᾶ Ἀβδουλλάχ τής Ὑπεριορδανίας. Ἡ Γκόλντα Μέιρ (πού τήν έποχή εκείνη ονομαζόταν Μέγερσον) είχε ἔλθει στό Ἀμμάν, στό παλάτι τοῦ μονάρχη, μεταμφιεσμένη σέ Ἀράβισσα μέ μόνη προφύλαξη πυκνά πέπλα. Οἱ συνεννοήσεις απέβησαν άκαρπες. Ἀλλά ὁ Ἀβδουλλάχ τής έξομολογήθηκε: «Πιστεύω», εἶπε, «ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια έπανεφέρε έδῶ, έσᾶς, ἕνα λαό σηmitικό πού βρέθηκε έξόριστος στήν Εὐρώπη, σ' αὐτήν τή σηmitική Ἀνατολή πού έχει άνάγκη άπό τίς γνώσεις σας. Μόνο μέ τήν ήγεσία σας οἱ σηmitικοί λαοί θά ξαναβροῦν τήν παλιά τους δόξα. Οἱ χριστιανοί δέν θά μᾶς δώσουν βοήθεια γιατί μισοῦν τούς σηmitες. Ἄν δέν ένώσουμε τήν προσπάθειά μας, γιά νά στηρίξουμε ὁ ἕνας τόν άλλο, κανείς δέν πρόκειται νά μᾶς βοηθήσει».

Ὁ Ἀβδουλλάχ ήθελε νά έκμεταλλευθεῖ γιά τόν εαυτό του τή χειρονομία αὐτή τής Θείας Πρόνοιας. Καί τί δέν θά ἔδινε γιά νά άναγνωρίσουν τήν έξουσία του οἱ Ἑβραῖοι. Τούς ὑποσχόταν πολλά προνόμια

Ὁ Βρεταννός στρατηγός Ἀλλενμπυ καί ὁ Φεϋζάλ, πού οἱ Ἀγγλοι άνέβασαν στό θρόνο τοῦ Ἰράκ.

καί έκπροσώπηση στό Κοινοβούλιο μέ δικαίωμα στίς μισές ἔδρες. Ἀκόμη καί ὑπουργούς Ἑβραίους ὑποσχέθηκε νά χρησιμοποιήσκει. Οἱ άντιτιθέμενοι στήν προσέγγιση Ἀράβων καί Ἑβραίων δολοφόνησαν τόν Ἀβδουλλάχ.

Σήμερα, κανείς δέν μπορεί νά προβλέψει ποιές θά εἶναι στό μέλλον οἱ άραβοϊσραηλινές σχέσεις. Βέβαια ὑπάρχει ἡ συμφωνία τοῦ Κάμπ Νταϊήβιντ. Ἀλλά ένάντιον αὐτῆς τής συμφωνίας, πού ὑπογράφηκε, ὅπως εἶναι γνωστό, κάτω άπό τήν πίεση τοῦ προέδρου τῶν

Η.Π.Α. κ. Κάρτερ, ἔχουν ταχθεῖ τά περισσότερα κράτη. Καί ιδίως οἱ ὀργανώσεις τῶν Παλαιστινίων πατριωτῶν, πού βλέπουν νά άποκλείεται ἡ πραγματοποίηση τοῦ όνείρου τους γιά τή δημιουργία ανεξαρτήτου παλαιστινιακοῦ κράτους. Ἀς μήν ξεχνᾶμε ὅτι τεράστια συμφέροντα, πολιτικά, οἰκονομικά, στρατιωτικά, διακυβεύονται στή Μέση Ἀνατολή, καί δέν ξέρεי κανείς ποιές μπορεί νά εἶναι οἱ εξέλιξεις στήν τρομερά εὐαίσθητη αὐτή περιοχή τοῦ κόσμου.

ARNOLD FREYZMAN

NINA KOKKALIDOU NAXMIA

Ἡ Νίνα Κοκκαλίδου Ναχμία γεννήθηκε στὸν Πύργο τῆς Ἡλείας. Ἀπὸ τὰ σχολικὰ τῆς ἀκόμα χρόνια συνεργαζόταν μὲ περιοδικὰ καὶ ἡμερησίους. Ἔτσι μπόρεσε νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτὴ τῆς καὶ τίς δυνατότητές τῆς στὴν πεζογραφία καὶ τὴν ποίηση. Τὴν πρώτη ἐπίσημη ἐμφάνισή τῆς στὰ γράμματα τὴν ἔκανε τὸ 1963 μὲ τὸ μυθιστόρημά τῆς «Ἡ κοιλιάδα μὲ τοὺς Ἀμπουλες» (ἄμπουλες στὴν τοπικὴ διάλεκτο σημαίνει πηγὴ, ἀναύρα). Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ θεωρήθηκε ἀπ' τὴν κριτικὴ σὰν ἓνα ἔργο ἀντιπροσωπευτικὰ ἑλληνικὸ καὶ καθιέρωσε τὴ συγγραφέα στὴν πεζογραφία τοῦ τόπου μας.

Τὸ 1964 κυκλοφορεῖ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τῆς (ἐκτὸς ἐμπορίου) μὲ τίτλο «Οἱ Ἀποσταμένοι». Τὴν ποιητικὴ τῆς δουλεῖ ἡ κ. Ναχμία δὲν τὴν παρουσίασε στὸ κοινὸ παρά μ' αὐτὴ μόνο τὴ συλλογὴ, ἐνῶ ἔχει ἓνα ἀγκῶδες ποιητικὸ ἔργο ἀνέκδοτο. Τὸ πάθος τῆς εἶναι ἡ πεζογραφία γι' αὐτὸ καὶ ἡ συνεργασία τῆς μὲ τὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τοῦ τόπου εἶναι πλατεῖα.

Τὸ 1965 ἐκδίδει τὸ μυθιστόρημα «Ἰνστιτούτο Καλλονῆς», πού βραβεύθηκε ἀπ' τὸ Δῆμο Θεσσαλονίκης. Τὸ βιβλίο αὐτὸ θεωρεῖται ὡς τὸ μοναδικό, ἀπ' ὅσο γνωρίζουμε, πού μυθιστορηματικὰ παρουσιάζει τί γίνεται μέσα σ' ἓνα Ἰνστιτούτο Καλλονῆς καὶ ποιῆς εἶναι οἱ ψυχολογικὲς καταστάσεις καὶ τὰ ἀτομικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν γυναικῶν πού περνοῦν πολλὰς ὥρες σ' αὐτοὺς τοὺς ναοὺς τῆς ὁμορφιάς.

Τὸ 1972 ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Ἰκαρος ἐκδίδει τὸ μυθιστόρημα-ντοκουμέντο «Τηλεφωνικὸ Κέντρο». Εἶναι ἐμπειρίες τῆς συγγραφέως ἀπὸ τὸ Τηλεφωνικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν, τὴν παράδοσή του στοὺς Γερμανοὺς, τὴν ἀντίσταση καὶ τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐβραϊκὸ στοιχεῖο, μὲ γεγονότα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μὲ ἐπαφὲς ἀντίστασης καὶ κρυμμένων Ἑβραίων στὴν Ἀθήνα. Κι' αὐτὸ τὸ βιβλίο βραβεύτηκε.

Τὸ 1975 κυκλοφορεῖ ἡ συλλογὴ διηγημάτων μὲ τίτλο «Ἡ ἄλλη κοινωνία» καὶ στὰ διηγήματα αὐτὰ βρίσκουμε τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς συγγραφέως: ἀγάπη γιὰ τὴ γῆ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Κυρίως τὸν ἄνθρωπο τῆς χαμοζωῆς.

Τὸ 1978 ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἑγνατία» ἐξέδωσε τὸ μυθιστόρημά τῆς «Ἀγορὴ Γραμμῆ» πού θίγει πολλὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ὅπως ἡ θέση τοῦ ἀστικοῦ σπιτιοῦ σήμερα, ὁ γάμος, ἡ προίκα, ἡ ἐπανάσταση τῆς γυναίκας, ὁ ἐγκαταλειμμένος ἀγροτικὸς γιατρός, ὅλη ἡ ... ἀγορὴ κοινωνικὴ γραμμῆ...

Ἡ Νίνα Κοκκαλίδου Ναχμία εἶναι μέλος τῆς Ἑταιρείας Λογοτεχνῶν Θεσσαλονίκης. Ἐργάζεται στὴν ἡμερησίδα «Θεσσαλονίκη» ὡς δημοσιογράφος ἐρευνήτρια καὶ ζεῖ μόνιμα στὴ Θεσσαλονίκη.

● *Τὰ «Χρονικά» παρουσιάζουν τὴν ὁμόθυρη συγγραφέα μὲ τέσσερα ποιήματά τῆς, πού ἀναφέρονται σὲ ἐβραϊκὰ θέματα.*

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Οἱ Ἑβραῖοι στίς συναγωγὰς
ψάλλουν τὴν ὑπόδοχὴ τοῦ Σαββάτου,
στίς παρασκεβιάτικες ψυχές τους ἔδυσσε ὁ ἥ-
λιος.

ΑΔΟΝΑΪ. ΑΔΟΝΑΪ.

Ἀπ' τὴ ρέμβη τῶν ματιῶν τους
περνáει τὸ χτές καὶ τὸ αὔριο,
περνáει τίς καλυμμένες κορφές τοῦ κορμιοῦ
τους

πού ἡ στάση τῆς προσευχῆς ἰσοζυγιάζεται

μὲ τὸ ἀκάλυπτο ἐσωτερικὸ τους.

ΑΔΟΝΑΪ. ΑΔΟΝΑΪ,

ἀναβρúζει ἡ δέηση τῆς ὑπόδοχῆς τοῦ Σαββά-
του.

Κι' ὅπως κινοῦνται τὰ καραβάνια τῶν προγό-
νων

κοσκινίζοντας στὰ δάχτυλά τους
μιά πίστη σὰν κόκκο πάνω σὲ κόκκο
γιομίζουν τὴν ἔρημο μὲ φρέατα καὶ φοινικιές
τὴν ὥρα τῆς ὑπόδοχῆς τοῦ Σαββάτου.

ΑΔΟΝΑΪ, ΑΔΟΝΑΪ.

ΕΚΕΙΝΟΙ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

Τώρα πού τά μεροκάματα ίσοζυγιάστηκαν
μέ τό ποσοστό τής συνείδησής μας,
είναι μάταιο νά κυνηγάμε τή σκιά μας
πού δέ δρόσισε τούς προγραμματισμένους στό
χαμό,

τ' ανθρώπινα δάκρυά μας
πού δέν έσβησαν τ' αναμμένα καμίνια,
τό δηλητήριο τής επανάστασής μας
πού ήταν δυνατότερο άπ' τ' άέριο.

Τώρα πού τά βήματά μας άντηχοΰν στους δρό-
μους
είναι μάταιο νά παρατηρούμε πόσες πέτρες ύ-
πάρχουν,

καί νά ψάχνουμε γιά τ' άχνάρια
τών παιδικών ποδιών πάνω στά χιόνια.

“Άς ξεθάψουμε τά ιερά Ταλέθ
κρυμμένα στό άφθαρτο πνεΰμα
κι' άς πλέξουμε στά κρόσια τους
τή στάχτη εκείνων.

Έμεϊς τώρα, άς πορευτοΰμε πρός τήν έρημο.

ΜΠΑΡ-ΜΙΤΣΒΑ

Άνέβηκε στόν τόπο τής προσευχής
τ' άγόρι μέ τά δεκατέσσερα χρόνια
κρατώντας στήν άγκαλιά του τά σέφερ-τορά
τά ιερά
σάν τήν έλπίδα των ανθρώπων
δταν φιλώντας τά δάχτυλά τους
στέλνουν τό αιώνιο μήνυμά τους στόν αιώνιο.

Σκέπασε τούς ώμους του
μέ τό άσπρο μεταξωτό τό μαντήλι
πού μεταμόρφωσε τό παιδικό λίκνο
σ' έναν ούρανό πιό χαμηλό
πού ή βροχή των λουλουδιών
διηγίεται τό τέλος μιās Άνοιξης
κι' ή λάμψη του άνοιγμένου ιεροΰ βωμοΰ
τήν ύπόσχεση μιās άλλης
στό άγόρι πού έγινε δεκατεσσάρων χρονών.

ΕΦΤΑΚΛΩΝΗ ΛΥΧΝΙΑ

Ή έφτάκλωνη λυχνία άναψε κι άπόψε
μέσα στά σπλάχνα τής γής
πού μās καταδίωξε τό χάδι του ήλιου,
βρήκαμε τ' άτσάλια, τά βαθειά πηγάδια
καί τίς μίνες του χρυσωμένου μαρμάρου.
Άπόψε πατέρα, σβήσε έσύ τό πρώτο φώς,

αΰριο έγώ, αΰριο τ' άδέρφια
μέρες έφτά, τής ζωής τό τέλος,
κι' ύστερα πατέρα ποιός θά ξεφορτώσει
τίς καμήλες άπ' τό νερό και τό ψωμί;
Κι' ύστερα ποιός θά σκεπάσει
μέ τ' άργασμένο πετσί του
τ' άχνάρια των λεγεωνάριων
γιά νά κοιμηθοΰν τά μικρά παιδιά;
Κι' ύστερα, πατέρα, ποιός θ' άνάψει τή λυχνία;

Όταν ή φλόγα της είναι στήν πνοή του Θεοΰ
τί μάταιος ό σκοτωμός των ανθρώπων νά τή
σβήσουν.

NINA KOKKALIDOU NAXMIA

«Καλή σας τύχη στην Εύρώπη. Θά ήθελα ωστόσο νά ξέρετε πώς τό χαμόγελό σας θά μᾶς λείψει πολύ, ἀπό δώ κι ἐμπρός, στό Ὑπουργικό Συμβούλιο».

Μέ αὐτή τήν ἀνδρική — ἔστω καί ἂν εἶναι προεδρική — φιλοφρόνηση ὁ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἀποχαιρέτησε τήν — πολύ — πετυχημένη ὑπουργό τοῦ τῆς Ὑγιεινῆς καί τῆς Οἰκογένειας Σιμόν Βεΐλ, πού, στίς 10 Ἰουνίου, ἐκλέχθηκε βουλευτὴς στό Ἀ' Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο. Ἀπλὴ φιλοφρόνηση ἀνδρός, πού, ἀπὸ τήν κούνια τοῦ, ξέρεי νά μιλά στίς γυναῖκες γιά τό χαμόγελό τους; διόλου βέβαιο.

Χαμόγελα χαζοχαρούμενα. Χαμόγελα θελκτικά, χαμόγελο ἀκόμη τῆς Τζοκόντας. Μέ τό δικό της μοναδικό χαμόγελό της, ἡ Σιμόν Βεΐλ γράφτηκε τὴν Τρίτη 17 Ἰουλίου τοῦ 1979 στήν ἱστορία σάν πρώτη Πρόεδρος τοῦ Πρώτου ἐκλεγμένου Κοινοβουλίου τῆς Ἠνωμένης Εὐρώπης.

Μέ τὰ γκριζοπράσινα μάτια της, τὰ πεταχτά μάγουλά της, τό τραβηγμένο σέ (μοντέρνο) κότσο μαλλιά της, τὰ ἀψογα κλασσικά ταγιέρ της, τή μικροαστική οἰκογενειακή της ζωή, ἡ πενηντάχρονη — ὠραιότατη ἀκόμη — Σιμόν Βεΐλ θά μπορούσε νά εἶχε μείνει μιά γυναῖκα σάν ὅλες τίς ἄλλες. Ἡ, τουλάχιστον, σάν πολλές ἄλλες. Μόνο πού ἡ Σιμόν Βεΐλ σηκώνει στούς ὤμους της, μιά πολύ μεγάλη ἱστορία. Τὸν πόλεμο. Τό Ἀουσβιτς. Τὴν ἱστορία τῆς γενιάς της.

«Εὐρώπη, γιά μένα, δέν σημαίνει οὔτε τιμές ἀγροτικῶν προϊόντων οὔτε τιμές τοῦ ἄνθρακος. Γιά μένα Εὐρώπη σημαίνει νά μὴν ζήσει ἄλλη γενεὰ αὐτό πού ἐξῆλσε ἐγώ, στά 20 μου χρόνια» ὅπως λέει ἡ ἴδια.

Ἦταν 17 χρόνων ἡ Σιμόν, Ἑβραιογαλλίδα ἀπὸ πατέρα καί μητέρα, ὅταν τό 43 στή Νίκαια, γράφει σάν ὅλα τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας της τό τελευταῖο μάθημα στίς ἐξετάσεις τοῦ ἀπολυτηρίου της. Τ' ἀποτελέσματα ὅτι πέρασε (καί πήρε, μάλιστα, τό ἀπολυτήριό της μέ ἀριστα) θά τό μάθει дуὼ χρόνια μετὰ. Γιατί ἐκεῖνο τό πρωῒνό τοῦ Ἰουνίου, ἔξω ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν ἐξετάσεων τὴν περιμένει ἡ Γκεστάπο. Προορισμός: Ἀουσβιτς. Ὅπου θ' ἀφήσει στούς φούρνους, πατέρα, μητέρα κι' ἀδέλφια. Καί ἀπ' ὅπου θά γυρίσει στό Παρίσι. Μέ σημαδεμένο, γιά πάντα στό δεξιό της βραχίονα τὸν ἀριθμὸ 78 651, πού ἔφερε στό στρατόπεδο τοῦ θανάτου. Κι ὄχι μόνο, ἴσως σημαδεμένο στό βραχίονά της. Ἀλλά καί σ' ἓνα ἀδιόρατο σημεῖο τοῦ ἰδιότυπου χαμόγελου πού ἀπὸ τότε, θά τὴν συνοδεύει στήν ζωή.

Στό ἀπελευθερωμένο Παρίσι, πεντάρφανη ἡ Σιμόν, σπουδάζει νομικά. Παντρεύεται, τὸν Ἀντουάν Βεΐλ, πρόεδρο, σήμερα, τῆς γαλλικῆς ἀεροπορικῆς ἐταιρείας U.T.A. Τό ζεῦγος ἀποκτὰ τρία ἀγόρια. Ἡ ζωὴ τῆς Σιμόν Βεΐλ, μετὰ τὸν ἐφιάλτη τοῦ Ἀουσβιτς, κυλᾷ χωρὶς πολλές ἱστορίες.

Ὑπουργὸς Ὑγιεινῆς καί Οἰκογένειας

Ἡ ἐκλογή τοῦ Ζισκάρ, τὸ 74, τὴ βρίσκει πάνω στήν ὥρα προαγωγῆς σέ μεγάλο βαθμὸ τοῦ δικαστικοῦ κλάδου. Τίποτα τό συνταρακτικό. Ναί, βέβαια, τὰ εἰδησιογραφικὰ περιοδικὰ τῆς ἀφιερώνουν κάτι κομμάτια. Ὅχι πολὺ μεγάλα. Ἀν ἦταν ἄντρας ἡ προαγωγή θά περνοῦσε στὰ «ψιλά». Ἀλλὰ γυναῖκα ἦταν. «Ὅταν ἓνας σκύλος δαγκώσει ἓναν ἄνθρωπο δέν εἶναι εἰδηση. Εἰδηση εἶναι ὅταν ἄνθρωπος δαγκώσει σκύλο». Ἡ Σιμόν Βεΐλ, πού δέν χρωστοῦσε τίποτα σέ κανέναν — κι ἀκόμη λιγότερο στὰ φεμινιστικὰ κινήματα πού τῆς φέρνουν ναυτία — θεωρήθηκε, ἀπὸ τοὺς ἀρχισυντάκτες τοῦ γαλλικοῦ Τύπου «θέμα διαβαστικό».

Ὅμως στό Προεδρικό τοῦ μέγαρο, ὁ Ζισκάρ ψάχνει γυναῖκες γιά νά δώσει ἓνα κάποιο μοντέρνο χρῶμα στήν πρώτη κυβέρνησή της θητείας τοῦ. Κι' ὁ τότε πρωθυπουργὸς τοῦ Ζάκ Σιράκ, συνδέεται πολὺ μέ τό ζεῦγος Βεΐλ. Στὴν παρέα, μάλιστα, τὴν Σιμόν τὴν φωνάζουν «Πουσινέτ»

(δηλαδή γατούλα, στά γαλλικά).

‘Η «Πουσινέτ» θά γίνει ύπουργός ‘Υγιεινής καί Οικογένειας. ‘Υπουργείο άπολιτικό. Κομμένο καί ραμμένο, τέλος πάντων, (στό μυαλό, τούλάχιστον, τών περισσοτέρων άντρών) στά γυναικεία μέτρα. Ένα ύπουργείο, κοντολογής, χωρίς πολλές Ιστορίες.

Πρώτη βόμβα. Πρώτη προβολή. Τό νομοσχέδιο γιά τή διακοπή τής κυήσεως, (μεγάλη υπόθεση ή διακοπή τής κυήσεως στήν καθολική, συντηρητική Γαλλία). Μαραθώνια ή αγόρευση τής ύπουργού ‘Υγιεινής στή Βουλή. Όπου θά βρεθούν κι άνόητοι γιά νά τής φωνάξουν:

«Στό ‘Αουσβιτς μάθατε πώς γίνονται οι όμαδικές γενοκτονίες;»

Σύμπτωση; Τύχη; τό δημοσιογραφικό προσωπικό τής γαλλικής τηλεόρασης, εκείνες τές μέρες, άπεργεί. Καί γιά νά γεμίσουν τά προγράμματα καί τά τρία κανάλια μεταδίδουν άποκλειστικά... Βουλή.

Οι Γάλλοι τηλεθεατές άποκαλύπτουν περισσότερο μία άπλή γυναίκα πού δέν κάνει επίδειξη γνώσεων. Σκοντάφτει, μάλιστα, καί υπερδέυεται άγορεύοντας.

‘Αλλά αυτή ή γυναίκα δείχνει πραγματικώς τίμια. Καί μ’ αυτή πού λέει πείθει τούς πάντες πώς δέν τής τάπανε άλλοι νά τά πεί. Πώς τό λέει γιάτί τό πιστεύει.

Ό Τύπος δέ γελιέται. Κι’ οι τίτλοι του τήν έπομένη είναι: «Γνήσια, αθένητική».

Τό «φαινόμενο» Σιμόν Βεΐλ

Ό τίτλος θά κολλήσει άπάνω της σάν βδέλα. Τό «φαινόμενο» Σιμόν Βεΐλ εκείνη τή μέρα έχει γεννηθεί. Γιατί γιά φαινόμενο πρόκειται: ‘Αφού άπό τότε, καί μέχρι σήμερα, ένώ όλα αλλάζουν (καί μάλιστα τόσο γρήγορα), ή Σιμόν Βεΐλ καί ή δημοτικότητα της θά μείνουν εκεί, άμετακίνητες στή Γαλλία. Πάνω άπό 54% τών Γάλλων, όλων τών παρατάξεων, πέντε όλόκληρα χρόνια τής ύπουργίας της θά τήν θεωρήσουν πράγματι — μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει — «τήν πιό σοβαρή ύπουργό τής Γαλλικής Κυβέρνησης». Καί ή δημοτικότητα της θά σπάσει όλα τά ρεκόρ — καί τό δικό της — όταν, κάνοντας τών άπολογισμό τής ύπουργικής της θητείας, έίπε σέ 20 έκατομμύρια τηλεθεατές: «Αυτά πού ούτε δέν ήξερα ούτε δέν ήμουν άρκετά Ικανή νά τά κάνω. Καί ντρέπομαι πού τ’ άφήνω έκκρεμη στό διάδοχό μου». Φαίνεται πώς καί στή Γαλλία — όπως κι άλλοι — οι ύπουργοί πού όμολογούν οσα «δέν ξέρουν νά κάνουν» δέν είναι τόσο πολλοί. Για μία άκόμη φορά οι Γάλλοι συμπνοούν καί σέβονται τήν ελκικρίνειά της. Κι όταν, στήν τελευταία προεκλογική καμπάνια γιά τό Εύρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θ’ άντιμετωπίσει τούς μεγάλους τενόρους τής γαλλικής πολιτικής καί θά στριμωχθεί άπό τήν επιχειρηματολογία καί τές στατιστικές του Ζώρζ Μαρσαί ή του Φρανσουά Μιττεράν, οι Γάλλοι τηλεθεατές θά πάρουν άτομικά καί όμαδικά τό μέρος αυτής τής γυναίκας πού είναι «άκτүπητη» όταν λέει:

«‘Η Εύρώπη δέν έγινε πάνω στίς στατιστικές. ‘Η Εύρώπη έγινε γιάτί μία εποχή, άπό τήν ‘Αθήνα μέχρι τό Ρότερνταμ κι’ άπό τή Βρέστη μέχρι τή Σικελία, διακόσια έκατομμύρια Εύρωπαίοι άκούγανε τήν ίδια σειρήνα συναγεμολύ. Κι’ άν σ’ αυτούς τούς ανθρώπους, σέ μάς, σέ μένα, μάς λέγατε ποιά θάναι ή τιμή τών σιταριών τό έτος 2000 δέν θ’ άκούγαμε. Γιατί γιά μάς, γι’ αυτούς πού χάθηκαν, οι λέξεις πού είχαν σημασία ήταν ζωή κι’ ειρήνη».

Οι κοινωνιολόγοι — ψυχολόγοι ύποστηρίζουν πώς οι Γάλλοι έέλχθηκαν άπό τή Σιμόν Βεΐλ γιάτί, στό πρόσωπό της, βλέπουν τήν εικόνα μιάς κάποιας «άπλοϊκής», τελικά, μητέρας. Οι πιό κουλουριασμένες λένε, μάλιστα, «τήν εικόνα τής μάμας». Μητέρα, μάμα ή Σιμόν Βεΐλ, είναι άναμφισβήτητα. Τά τρία της άδέρια, φτασμένοι σήμερα έπιστήμονες 23 έως 30 χρόνων, περνοΰσαν κα-

θημερινά άπό τό ύπουργικό της γραφείο. Μέ τό καθημερινό τους πρόβλημα. Καί τήν καθημερινή «οιδιπόδεια» άπαιτήσή τους άπό τή διάσημη, στή Γαλλία, μητέρα τους. (Τι θά κάνουν τώρα, πού ή διασημότητα της άποκτά διαστάσεις εύρωπαϊκές;) ‘Αλλά όχι μόνον μητέρα ή Σιμόν αλλά καί σύζυγος. Καί καλή σύζυγος μάλιστα, άν αυτό σημαίνει εύτυχημένη σύζυγος. Ό ‘Αντουάν Βεΐλ δέχθηκε μέχρι σήμερα μέ πολύ χιούμορ τό ρόλο του συζύγου τής κυρίας ‘Υπουργού. Για τό ρόλο του συζύγου τής κυρίας Πρόεδρου τής Εύρώπης θά του χρειαστεί, ίσως ίσως, πέρα άπό τό χιούμορ καί λίγη άντρική ψυχική άντοχή. ‘Εκτός άν ή «Πουσινέτ» εκπληξει άκόμη μία φορά καί σ’ αυτόν τό ρόλο, μέ τήν άνένδοτη γυναικεία της απλότητα. Καί τήν ψυχική της ελκικρίνειά. ‘Αφοπλίζει πράγματι μία γυναίκα πού είναι ό πρώτος έκλεγμένος Πρόεδρος του πρώτου εκλεγμένου Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου καί πού τόσο γυναικεία, λέει, χωρίς νά προκαλέϊ ίχνος ειρωνείας: «Κάθε Τετάρτη, πριν άπό τό ύπουργικό συμβούλιο, πήγαινα, βέβαια, στό κομμωτήριο. Τώρα θά πρέπει νά βρω άλλο στό Στρασβούργο».

Μητέρα, μάμα, σύζυγος, γυναίκα, τό χαμόγελό της (ναί, βέβαια κι ή ιστορία της). Καί νάινι κάπως ύπεραπλουστευμένη ή συνταγή. Δέν φθάνει μία γυναίκα, έτσι, άπό τό ‘Αουσβιτς στό Στρασβούργο. Έστω καί μέσω μία πετυχημένης ύπουργίας, καί μιάς προηγούμενης, πετυχημένης δικαστικής σταδιοδρομίας. Γιατί ό ‘Ελμουτ Σμιτ καί ό Ζισκάρ (μήνες πριν άπό τήν προχθεσινή της έκλογή) είχαν, μυστικά συμφωνήσει πώς θάταν ή ιδανική Πρόεδρος τής Νέας Εύρώπης: Γιατί: Ποιά δύναμη έσπρωξε καί στρώχνει αυτή τή γυναίκα, πού τό 74 — λίγο μετά τήν ύπουργοποίηση της, έλεγε «άν μου λέγανε πριν ένα μήνα πώς θά γινόμουν ύπουργός θά γελοΰσα;» Πώς γίνεται Πρόεδρος του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου ένας άνθρωπος — καί μάλιστα μία γυναίκα — πού δέν είναι μέλος κανενός κόμματος (ούτε του κόμματος του Ζισκάρ). Πού χλευάζει τήν πολιτική τών πολιτικάντηδων αλλά πού οι πρώτοι Εύρωπαίους — πού ή κουζίνα τής πολιτικής δέν τους είναι έντελώς ξένη — τήν ψηφίζουν Πρόεδρό τους;

«‘Η εύτυχία είναι ή καινούργια Ιδέα τής Εύρώπης» έγραφε, μετά τήν κατάληψη τής Βασιλλίας, ό Ιστορικός τής επανάστασης του 1789, Σαιν Ζυστ. Μετά 200 περίπου χρόνια ή καινούργια Ιδέα, τό καινούργιο σύνθημα, στήν Εύρώπη είναι πάλι — είναι πάντα — ή εύτυχία του πολίτη. Αυτή τήν εύτυχία τά κόμματα, τά παντός είδους κινήματα, πού κοινό έχουν ότι ό τίτλος τους τελειώνει σέ «ισμός», δέν τάδωσαν, άκόμη, στόν άπλό άνθρωπο. Στόν πολίτη τής Εύρώπης. ‘Αντιβεντέτα, άντιπεχνοκράτης, άντιστατιστικολόγος, ή Σιμόν Βεΐλ είναι ή ένσάρκωση αυτής τής απλής εύτυχίας κι επιτυχίας, πού όνειρεύονται οι άπλοϊκοί άνθρωποι. Κι άκόμη, όπως στά παραμύθια, αυτή πού «άφού κόντεψε νά τήν φάει ό δράκος, σώθηκε. Καί... ζήσανε καλά κι έμείς καλύτερα». Οι άνθρωποι τής Εύρώπης, άφού τόσους άπ’ αυτούς έφαγε ό δράκος, θέλουν επιτέλους νά ζήσουν καλύτερα. ‘Η «μάμα», ή «Πουσινέτ», ή Σιμόν Βεΐλ είναι, σ’ αυτό τό τελευταίο 5ο του αιώνα, γιά τούς πολίτες τής Εύρώπης, ή διάφευση του κυνισμού. ‘Η έπαλήθευση πώς «τό κακό στήν αρχή πάντα θριαμβεύει καί πάντα στό τέλος νικάται» όπως έλεγε, ό δικός μας, όνειρομεθυσιμένος Νίκος Καζαντζάκης. ‘Η Στοχαστοΰτα του Εύρωπαϊκού παραμυθιού πού, άπό ξυπόλητη στό ‘Αουσβιτς, στέφεται Πρόεδρος τής Εύρώπης. Αυτής τής σημερινής Εύρώπης πού μόνο παραμύθι μπορούσε νάτανε, στό τέλος του πολέμου, γιά μερικούς ρομαντικούς. Οι άνθρωποι τρελλαινόνται γιά παραμύθια. Κι ό όμόθηρσος τής Σιμόν Βεΐλ πρώτος πρωθυπουργός του ‘Ισραήλ έλεγε:

«Μόνον οι ρομαντικοί κι αυτοί πού πιστεύουν στό παραμύθιο είναι ρεαλιστές».

ΜΑΡΙΑ PEZAN

(‘Από τά «Πολιτικά Θέματα»)

Ἡ ἐπέτειος τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου: ἡ Ἰουδαϊκὴ ἀντιμετώπιση τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως

«**Ἁγίον ἀράτ Ολάμ**»: Σήμερα εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Αὐτὴ τὴν φράση ἀπὸ τὴν **τεφίλάτ μουσάφ** θὰ ἀπαγγέλλουμε κατὰ τίς καθιερωμένες προσευχές τοῦ Ρῶς - Ἀσσανά.

Ὅσο θὰ ἀπαγγέλλουμε τὴν παραπάνω φράση εἶναι λογικὸ νὰ μᾶς προβληματίζει ἡ ἀντίφαση μεταξύ τῆς βιβλικῆς ἀφηγήσεως γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τῆς σύγχρονης «θεωρίας τῆς ἐξελίξεως». Ἡ ἐξήγηση καὶ ἡ διασαφήνιση αὐτῆς τῆς **φαινομενικῆς** ἀντιθέσεως θὰ ἀποτελέσει τὸ θέμα αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ.

Κάθε θρησκεία ἔχει ὁρισμένες βασικὲς διδασκαλίες, πεποιοθῆσαι ἢ δόγματα. Ἐνα τέτοιο δόγμα γιὰ τὸν Ἰουδαϊσμό εἶναι ἡ πίστη ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖ τὸ δημιούργημα τῆς θελήσεως τοῦ Ἐνός, Παντοδύναμου καὶ Πανάγαθου Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ θεμελιώδης πεποίθηση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐκφράζεται κατηγορηματικὰ καὶ ἀπόλυτα στὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, κεφάλαιο πρῶτο. Τὰ πρῶτα ἐδάφια αὐτοῦ τοῦ Βιβλίου διακηρύσσουν μὲ μιά μεγαλειώδη ἀπλότητα ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι δημιούργημα ἑνὸς ὑπέρτατου καὶ κατευθυντήριου Νοῦ: τὸ δημιούργημα μίᾱς αἰώνιας πνευματικῆς Ὀντότητας, πού προϋπῆρξε ὅλης τῆς δημιουργίας καὶ πού εἶναι τελείως ἀνεξάρτητη ἀπ' αὐτήν.

Ἐνῶ, ὅμως, τὸ **γεγονός** τῆς δημιουργίας παραμένει τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πιστεύω, δὲν ὑπάρχει καμμιά ὁμόφωνη καὶ δεσμευτικὴ (γιὰ μᾶς) ἀντίληψη, ἀναφορικὰ μὲ τὸν **τρόπο** τῆς δημιουργίας: δηλαδή, τῆς διαδικασίας μέσω τῆς ὁποίας τὸ Σύμπαν δημιουργήθηκε. Ὁ τρόπος τῆς θείας δημιουργικῆς δραστηριότητος παρουσιάζεται διαφορετικὰ καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίηση διαφορετικῶν μεταφορικῶν ἐκφράσεων ἀπὸ τὸν Προφήτη, τὸν Ψαλμωδὴ τὸν Σοφὸ ἀπὸ τοὺς Ραββίνους τῆς Ταλμουδικῆς περιόδου, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ σύγχρονους Ἰουδαίους διδασκάλους καὶ φιλοσόφους.

Στὴν ἴδια τὴ Βίβλο ἔχουμε τρεῖς τουλάχιστον ἐκδοχὲς παρουσιάσεως τῆς κοσμογονίας καὶ τῆς προϊστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Στὴ Γένεση, Κεφάλαιο 1, ἡ ἱστορία τῆς δημιουργίας μᾶς παρουσιάζεται σάν ἕνα ἔργο ἀποτελούμενο ἀπὸ ἕξι «ἡμερήσιες» πράξεις. Κάθε δὲ πράξη τελειώνει μὲ τὴν ἴδια ἐπωδὸ: **«Καὶ ἔγεινεν ἔ-**

σπέρα καὶ ἔγεινε πρωί...». Ὁ Συγγραφέας τῶν Ψαλμῶν, γιὰ τὸν ὁποῖον ὅλη ἡ Φύση δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὴ συνεχὴ καὶ ἀδιάκοπη μαρτυρία τῆς ὑπάρξεως τοῦ Δημιουργοῦ τῆς, (βλ. ψαλ.: 19), μᾶς παρέχει στὸν Ψαλμὸ - 114 μιά ὅλως διόλου ποιητικὴ παρουσίαση τοῦ χρονικοῦ τῆς Κοσμογονίας:

«*Κύριε Θεέ μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα τμήν καὶ μεγαλοπρέπειαν Εἶσαι ἐνδεδυμένος. Ὁ περιτυλιττόμενος τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον, Ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡς καταπέτασμα... Ὁ ποιῶν τὰ νέφη ἄμαξαν Αὐτοῦ. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους Αὐτοῦ πνεύματα...*»

Στὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν πάλι, κεφ. 8: 21 - 23, μᾶς παρουσιάζεται ἡ Θεία Σοφία νὰ προϊσταται κατὰ τὴν γέννηση τῆς Φύσεως.

Ὁ τρόπος ἢ ἡ διαδικασία τῆς δημιουργίας ἐξακολουθῆσε νὰ προβληματίζει τοὺς Ἑβραίους λόγιους καὶ μετὰ τὸ κλείσιμο τοῦ κανόνα τῆς Βίβλου, καθ' ὅλην τὴ διάρκεια τῆς λεγομένης Ραββινικῆς περιόδου — παρόλον ὅτι ἡ **Μισνά** προειδοποιεῖ ἐναντίον κάθε διαλογισμοῦ σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο τῆς κοσμογονίας καὶ τὴν ἀρχὴ ὅλων τῶν πραγμάτων.

Ὅρισμένοι παραλλήλῃσαν τὴ σχέση τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμο σάν ἐκείνη τοῦ Κτίστη μὲ τὸ οἰκοδόμημά του καί, συνεπῶς, μίλησαν γιὰ τὸ θεϊκὸ «ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο». Γιὰ τὸν Φίλωνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια (περ. 20 π.Χ - 50 μ.Χ), ἡ Δημιουργία εἶναι ἕνα θέμα ὅλως διόλου ἕξω ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου καί, συνεπῶς, κάτι πού δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ τὸν θνητό, καὶ περιορισμένο μέσα στὸν χρόνο, ἀνθρώπο. Ἀρκετοί ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους Ραββίνους, τοὺς ὁποῖους ἀκολουθήσαν οἱ μετέπειτα **Καβαλιστές** τοῦ μεσαίωνα, μίλησαν γιὰ μιά σειρά διαδοχικῶν δημιουργιῶν.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπέρξη τοῦ παρόντος κόσμου, ὑποστηρίζουν οἱ Καβαλιστές, ξεπήδησαν ἀπὸ τὴν «Πηγὴ τῆς Ὑπάρξεως» ὁρισμένοι ἀμορφοποίητοι κόσμοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξαφανίσθηκαν σάν τίς σπίθες πού ἀποσπῶνται ἀπὸ τὸ κατακαμένο σίδερο ὅταν αὐτὸ σφυρηλατεῖται ἀπὸ τὸν σιδερά πάνω στὸ ἄνοι. Ἀντίθετα μὲ αὐτοὺς τοὺς «ἀποβληθέντες» ἢ «ἀπορριφθέντες» κόσμους, ὑποστηρίζουν οἱ Καβαλιστές, ὁ δικὸς μας κόσμος εἶναι ὁ καλύτερος καὶ ὁ τελειότερος ἀπὸ ὅλους ὅσοι προϋπῆρξαν.

Ὁ **Ρασσί** - Ραμπὶ Σολομών Ἰτσακί (1040 - 1105) ὁ περιφημότερος βιβλικὸς σχολιαστὴς ὅλων τῶν ἐποχῶν, λέει πῶς ἡ Βίβλος, στὴν περί δημιουργίας ἀφήγησή της, δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ μᾶς παρουσιάσει μιά ἀκριβὴ χρονολογικὰ περιγραφή αὐτῆς. Ὁ **Μαϊμονίδης** (1135 - 1204), πάλι, στὸ περίφημο ἔργο του **«Μορέ Νεβουχίμ»** (Ὁδηγὸς τῶν Περιπελεγμένων), διακήρυξε: «Ἡ ἀφήγηση τῆς Δημιουργίας πού μᾶς παρέχει ἡ Βίβλος δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐρμηνευθεῖ, στὸ σύνολό της, κατὰ τρόπον κυριολεκτικόν». Ἄλλοι μεταγενέστεροι φιλόσοφοι ὅπως ὁ **Λεβὴ μπέν Γκέρσον** (1288 - 1344), ὁ **Κρέσκάς** (σ' ἡμισυ 15ου αἰῶνος), γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ διάφορα προβλήματα τῆς βιβλικῆς ἀφηγήσεως τῆς δημιουργίας, ἔκα-

ΣΑΜ ΜΟΝΤΙΑΝΟ:

‘Ο δημιουργικός δημοσιογράφος

‘Εργαζόταν μέχρι την τελευταία στιγμή της ζωής του

‘Ο Σάμ Μοντιάνο, πού πέθανε στις 4 Αύγουστου, γεννήθηκε τό 1895 στή Θεσσαλονίκη καί μπήκε πολύ νωρίς στή δημοσιογραφία, καλύπτοντας τό Μακεδονικό μέτωπο τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου γιά τή γαλλόφωνη ἐφημερίδα τῆς συμπτωτεύουσας «‘Οπινιόν».

Ήταν ἰδιοκτήτης, διευθυντής καί ἀρθρογράφος τῆς γαλλόφωνης ἐφημερίδας τῆς Θεσσαλονίκης «Λέ Προγκρέ», ἀπό τό 1926 ὡς τό 1941, ὅποτε ὁ γερμανικός στρατός, καταλαμβάνοντας τή Θεσσαλονίκη, κατέσχε καί τίς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐφημερίδας.

‘Ο ἴδιος καί ἡ οἰκογένειά του σώθηκαν ἀπό τοὺς διωγμούς χάρι στήν ἀλληλεγγύη τῶν Θεσσαλονικέων συναδέλφων του καί μέ βοήθεια ἑνός Ἰταλοῦ λοχαγοῦ, πού ἐργαζόταν γιά τοὺς συμμάχους μέσα ἀπό τό Ἰταλικό Προξενεῖο. Αὐτός τοῦ προμήθευσε ψευδῆ Ἰταλικά ἐγγραφα ὄχι μόνο γιά τήν οἰκογένειά του, ἀλλά καί γιά 138 ἐβραϊκές οἰκογένειες, πού ἦταν ἤδη ἔτοιμες γιά ἀποστολή στά στρατόπεδα θανάτου.

‘Η μακρά του σχέση μέ τό «Ρώυτερ» ἄρχισε κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικό πόλεμο καί ἐπαναλήφθηκε, ὅταν, μετὰ τήν Ἀπελευθέρωση, ξαναβγῆκε ἀπὸ τὸν κρυψώνα του σ’ ἓνα φιλικό σπίτι στήν Ἀθήνα.

Έγινε διευθυντὴς τοῦ «Ρώυτερ» γιά τήν Ἑλλάδα τό 1948 καί λίγο ἀργότερα προστέθηκε στή δικαιοδοσία του καί ἡ Τουρκία. Στὴ διάρκεια τῆς σταδιοδρομίας του, εἶχε τήν ἐκτίμησή καί φιλία ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ἡγετῶν πού ἐσέβοντο καί τήν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα του καί τήν ἀντικειμενικότητα τῶν ἀνταποκρίσεών του ἀπὸ τήν Ἑλλάδα.

Μολονότι τό 1954 ἄρχισε νά χάνει τό φῶς του, ἀρνῆθηκε νά τό βάλει κάτω. Συνέχισε νά ἐργάζεται μέ τή συνηθισμένη ἐπιτυχία μέ τή βοήθεια μιᾶς ἀσάβηνης θελήσεως καί μιᾶς καταπληκτικῆς μνήμης. Μετὰ τήν ἀποχώρησή του ἀπὸ τό «Ρώυτερ» τό 1968, συνέχισε σάν ἀνταποκριτὴς τῆς «Νταίηλυ Τέλεγραφ» μέχρι τό θάνατό του.

Τιμήθηκε μέ τὸν Ταξιάρχη τοῦ Φοίνικος (1964), τὸν σταυρό τοῦ ἀξιωματοῦχου τοῦ Τάγματος Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας (Ο.Β.Ε), τίς Γαλλικὲς Ἀκαδημαϊκὲς Δάφνες, καθώς καί μέ ἰταλικά, ἰσπανικά καί πολωνικά παρῶσημα.

‘Ο Σάμ Μοντιάνο ἐξετιμᾶτο ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Θεσσαλονίκης καί τῶν Ἀθηνῶν. Μέχρι τὴν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς του ἐργαζόταν καί παρακολουθοῦσε μέ προσοχή τὰ συμβαίνοντα στήν ἐλληνική καί διεθνή σκηνή, ἰδιαίτερα σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε τοὺς ὁμόθρησκους.

‘Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά στήν «Καθημερινή» ὁ γιὸς του Μάριο Μοντιάνο:

«‘Ο πατέρας μου ἦταν, ἴσως, ὁ τελευταῖος μιᾶς ὁλόκληρης γενιᾶς ξένων ἀνταποκριτῶν, μέ βάση τὴν Ἀθήνα, γιά τοὺς ὁποίους ἡ δημοσιογραφία ἦταν τρόπος ζωῆς, μᾶλλον, παρά τρόπος γιά νά κερδίσεις τὰ τοῦ ζεῖν. ‘Η ἀναζήτηση τῶν νέων, τῆς γνήσιας ἱστορίας, ἦταν ὑπέρτατος σκοπὸς στὴ ζωὴ του, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού, ὡς μαθητευόμενος ρεπόρτερ γιά τὴν γαλλόφωνη ἐφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης «Λ’ ‘Οπινιόν», κάλυψε τὴν πτώση ἑνὸς γερμανικοῦ Ζέπελιν στήν Θεσσαλονίκη τό 1915.

Δέν εἶχε βίαιες πολιτικὲς γνώμες καί αὐτό, συνδυασμένο μέ τὴν προσωπική καί ἐπαγγελματική του ἀκεραιότητα, τοῦ ἔδινε τὴν δυνατότητα νά ἐπιτύχει τὸν ἰδεώδη στόχο, κάθε δημοσιογράφου: νά φθάσει ὅσο τό δυνατό πιὸ κοντὰ στήν ἀντικειμενικότητα».

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ Κ.Ι.Σ.

Τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο μέ πολλή λύπη πληροφορήθηκε τὸν αἰφνίδιο θάνατο τοῦ ἀείμνηστου

ΣΑΜΟΥΗΛ ΗΛΙΑ ΜΟΝΤΙΑΝΟ

ἐξέχουσας φυσιογνωμίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑβραϊσμοῦ.

‘Ο κ. Πρόεδρος ἐξάγει τὴν ἐκλεκτὴ προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος ὡς πνευματικοῦ ἀνδρός καί καλοῦ Ἑβραίου, ἀπὸ τὰ παλαιότερα καί πιὸ ἐπιλεκτά μέλη τοῦ δημοσιογραφικοῦ κόσμου τῆς Θεσσαλονίκης καί τῶν Ἀθηνῶν.

‘Η προσφορά τοῦ ἐκλιπόντος στήν ἐλληνικὴ ἐβραϊκὴ ζωὴ ὑπῆρξε πολὺ ἀξιόλογη, λόγω τῆς θέσεώς του καί τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως πού ἔχαιρε ἀπὸ ὅλους, ὁμόθρησκους καί μή.

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου μέ πολλή συγκίνηση ἀκουσαν τὸν κ. Πρόεδρο καί ἐκφράζουν τὴν βαθειὰ τους λύπη γιά τὴν ἀπώλεια.

‘Αποφασίζεται

1 *Σύσσωμο τό Διοικητικὸ Συμβούλιο νά ἀκολουθήσει τὴν κηδεία.*

2 *‘Η κηδεία νά γίνει τιμῆς ἔνεκεν δαπάναις τοῦ Κ.Ι.Σ.*

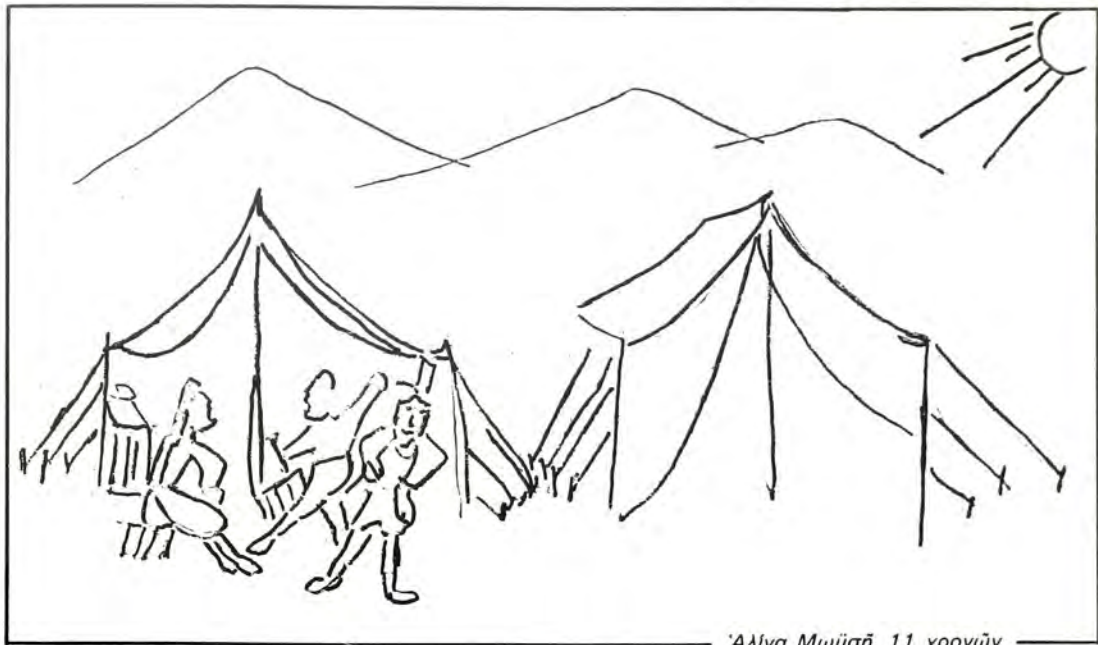
3 *Νά ἐκφραστοῦν τὰ εἰλικρινῆ συλλυπητήρια τοῦ Συμβουλίου στήν οἰκογένεια τοῦ ἐκλιπόντος καί νά τῆς ἐπιδοθεῖ ἀντίγραφο τοῦ παρόντος ψηφίσματος.*

4 *Νά δημοσιευθεῖ τό ψήφισμα στήν ἐφημερίδα «Ἰσραηλιτικὴ Ἐπιθεώρησης».*

Ἀθῆναι, 5 Αὐγούστου 1979

‘Ο Πρόεδρος **‘Ο Γεν. Γραμματεὺς**

Ίωσήφ Λόβιγγερ **Μιχαὴλ Μάτσας**

Άλβινα Μωϋσή, 11 χρονών

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τό καλοκαίρι του 1955, η Ίσραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, μέ τή συνεργασία του Κοινοτικού Ι-δρύματος «Ματανώθ Λαεβιονίμ», έγκαινιάσε τό Θεσμός τών παιδικών κατασκηνώσεων, στό παραθαλάσσιο θέρετρο τής Περαιάς Θεσσαλονίκης. Θά ήταν τότε πολύ τολμηρό νά διανοηθούμε πώς ό Θεσμός αυτός θά γινόταν τό λίκνο τής σύσφιγξης τών σχέσεων ανάμεσα στους νέους τής πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Καί θά ήταν άκόμα τολμηρότερο νά φαντασθούμε πώς οι κατασκηνώσεις, καταξιωμένες μέσα από τό πέρασμα του χρόνου, θά συνέχιζαν τή λειτουργία τους, ύστερα από ένα τέταρτο του αιώνα, μέ τή συμ-

μετοχή πιά τών τέκνων τών πρώτων κατασκηνωτών του 1955.

Ή πραγματικότητα όμως ξεπέρασε καί τίς πιό αισιόδοξες προσδοκίες. Έτσι τό φετινό καλοκαίρι, από τίς 10 ως τίς 30 Ίουλίου, συγκεντρώθηκαν στην Πλάκα Λιτοχώρου 75 παιδιά, ηλικίας 7 - 13 ετών, από τίς κοινότητες Θεσσαλονίκης, Άθήνας, Λάρισας, Βόλου, Καρδίτσας, Τρικάλων, Κατερίνης καί Χαλκίδας.

Ή άρχηγία τής κατασκήνωσης ανατέθηκε καί φέτος στον καθηγητή γυμναστικής κ. Αύγίδη. Τόν πλαισίωσαν τό ζευγος τών Έβραιοδιδασκάλων Χασσών

Άριστερά: Ώρα φαγητού. Δεξιά: Συγκέντρωση κατασκηνωτών γιά όδηγίες.

‘Αριστερά: Πρόβα του θεατρικού club. Δεξιά: Χαρούμενα τὰ παιδιά πού κατόρθωσαν ν’ ανέβουν στό Α΄ καταφύγιο τοῦ Ὀλύμπου.

καθώς καί μία ομάδα ὁμοθρήσκων φοιτητῶν καί σπουδαστῶν. Οἱ μέρες πέρασαν γρήγορα μέσα ἀπό μία ποικιλία ἐντυπώσεων καί ἐμπειριῶν πού προκάλεσαν ἡ μύηση καί ἡ τήρηση τῶν παραδόσεων τῆς θρησκείας, τὰ καθημερινά μπάνια στή θάλασσα, οἱ ὁργανωμένες ψυχολογικές ἐκδηλώσεις, τὰ παιχνίδια, οἱ ἐκδρομές στόν Ὀλυμπο, τὰ μαθήματα χειροτεχνίας, οἱ ἀθλητικοί ἀγῶνες καί ἡ παρακολούθηση τῶν παραστάσεων τοῦ «Φεστιβάλ Ὀλύμπου» 1979.

Ἡ λήξη τῆς κατασκηνωτικῆς περιόδου ἐπισφραγίσθηκε ἀπό μία θαυμάσια γιορτή, πού ὁργάνωσαν οἱ ἴδιοι οἱ μικροί κατασκηνωτές. Τό πολυπληθές κοινό πού τήν παρακολούθησε θαύμασε τίς ἐπιδόσεις τῶν παιδιῶν στά ἐβραϊκά τραγούδια, στούς χορούς καί ἰδιαίτερα σέ μία διασκευή τῆς «Εἰρήνης» τοῦ Ἀριστοφάνη. Θά πρέπει ἀκόμα νά σημειώσουμε ὅτι οἱ κατασκηνωτές ἐπιμελήθηκαν τήν ἐκδοση μιάς μικρῆς ἐφημερίδας, πού μέ τὰ ἄρθρα τῆς ἀγκάλιασε ἀπ’ ὅλες τίς πλευρές τῆ ζωῆς τῆς κατασκήνωσης καί τίς ἐντυπώσεις πού τούς προκάλεσαν οἱ διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς.

Ἀνακεφαλαιώνοντας μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ὁ θεσμός συνέχισε καί φέτος τήν ἐπιτυχημένη πορεία του παρέχοντας σίγουρες ἐγγυήσεις γιά τήν ἐπιτυχία του στό μέλλον.

Ἐς εὐχρηθοῦμε ὅτι πολύ γρήγορα ὁ Ἑβραϊσμός τῆς Ἑλλάδας θά μεριμνήσει γιά τήν ἀπόκτηση μόνιμου ἰδιοκτητοῦ χώρου κατάλληλου γιά παιδικές κατασκηνώσεις, ἔτσι ὥστε στό μέλλον ὁ θεσμός νά ἐνδυναμωθεί καί νά συνεχίσει τήν ὑποδειγματική λειτουργία του.

‘Ἐπὶ τριῶν πραγμάτων ὁ κόσμος στηρίζεται· ἐπὶ τῆς ἀληθείας καί ἐπὶ τῆς κρίσεως καί ἐπὶ τῆς εἰρήνης, ὡς (ἐν τῇ Γραφῇ) λέγεται Ἀληθειαν καὶ κρίσιν εἰρήνης κρίνате ἐν ταῖς ψύλαις ὑμῶν.

Ὑποτροφίες τοῦ Memorial Foundation for Jewish Culture

Τό ἴδρυμα Memorial Foundation for Jewish Culture, πού ἐδρεύει στήν Νέα Ὑόρκη, ἐξηγγεῖλε τὰ ἐτήσια προγράμματά του ὑποτροφιῶν γιά ἐβραϊκές σπουδές καί γιά κοινοτικές ὑπηρεσίες. Οἱ σκοποὶ τῶν προγραμμάτων αὐτῶν εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

➤ Νά βοηθήσουν τὰ ἄτομα, πού ἔχουν τὰ προσόντα νά ἐκπαιδευτοῦν γιά μιά σταδιοδρομία στή ραββινική, ἐβραϊκή ἐκπαίδευση, σάν στελέχη γιά κοινοτικές ὑπηρεσίες ἢ σάν θρησκευτικοὶ λειτουργοί (π.χ. Σοχετίμ, Μοελίμ) σέ Ἰσραηλιτικές Κοινότητες τῆς Διασποράς, πού ἔχουν ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ προσωπικοῦ.

➤ Νά βοηθήσουν προικισμένα ἄτομα νά κάνουν φιλολογικὲς ἢ καλλιτεχνικὲς μελέτες στό χώρο τῆς ἐβραϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, πού θά συμβάλουν πολὺ στήν κατανόηση, διατήρηση, ἐξύψωση καί μετάδοση τῆς ἐβραϊκῆς κουλτούρας. Οἱ ὑποτροφίες δίνονται γιά τήν ἐτοιμασία μελετῶν, ὄχι γιά τὴ δημοσίευση καί τὴ διανομὴ τους.

➤ Νά βοηθήσουν στήν ἐκπαίδευση ἀτόμων πού προορίζονται νά σταδιοδρομήσουν στά ἐβραϊκά γράμματα καί σέ ἐρευνητικὲς ἐβραϊκοῦ περιεχομένου, καθὼς καί σέ ἡγετικές θέσεις θρησκευτικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καί κοινοτικῆς.

♦ Τό ποσό τῆς ὑποτροφίας πού χορηγεῖται, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν χώρα πού θά ἐκπαιδευτεῖ ὁ σπουδαστὴς καί ἀπὸ ἄλλους παράγοντες. Ἡ διαδικασία ἐπιλογῆς τῶν ὑποτρόφων γίνεται ἀπὸ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Memorial Foundation. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι θά πρέπει νά ὑποβάλλουν τίς αἰτήσεις τους ἀπ’ εὐθείας στό Memorial Foundation, ἀπὸ ὅπου μποροῦν νά ἔχουν καί κάθε ἄλλη πληροφορία γιά τὸ Πρόγραμμα Ὑποτροφιῶν.

Ἡ διεύθυνση τοῦ Ἰδρύματος εἶναι: Memorial Foundation for Jewish Culture, 15 East 26th Street, New York, N.Y. 10010, U.S.A.

Προθεσμία ὑποβολῆς αἰτήσεων μέχρι 30 Νοεμβρίου.

«ΕΝΑ ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ»: Ἡ ἀλήθεια δὲν βλάπτει ποτέ κανένα

Σὲ μιά κοινή προκήρυξη τοῦ Συλλόγου Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Δράσεως «Ὁ Μέγας Βασίλειος» καί τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Γονέων «Ἡ Χριστιανική Ἀγωγή», πού μοιράστηκε στήν Ἀθήνα καί στήν ἐπαρχία καί πού ἀναφερόταν στίς προσπάθειες «πού θέτουν εἰς κίνδυνον αὐτήν τήν ἴδια τήν ὑπόστασι, ὡς Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ ἔθνος», ἀνεφέρετο καί ἡ ἐνέργεια τοῦ Κ.Ι.Σ. γιά τήν ἀφαίρεση ἀπό ἀφίσσεως τῶν λεωφορείων τῶν γνωστῶν ὑβριστικῶν καί συκοφαντικῶν γιά τοὺς Ἑβραίους φράσεων.

Τό Κ.Ι.Σ., γιά νά μποῦν, γι' ΑΚΟΜΗ ΜΙΑ ΦΟΡΑ, τὰ πράγματα στή θέση τους ἀπέστειλε πρὸς τίς δύο προαναφερθεῖσες ὁργανώσεις τό παρακάτω ἔγγραφο, ὑπογραφόμενο ἀπὸ τοὺς πρόεδρο καί γεν. γραμματέα κ. κ. Ἰωσ. Λόβιγγερ καί Μ. Μάτσα:

«Κύριοι,

Σὲ προκηρύξεις πού κυκλοφορήσατε μέ τίτλον «Ἐνα ἐγερτήριον σάλπισμα», ἀναφέρετε, μεταξύ τῶν ἄλλων:

6) Ἐζητήθη κατ' ἀπαίτησιν τοῦ «Ἰσραηλικοῦ Συμβουλίου Συντονισμοῦ καί Γνωματεύσεως» ἡ ἀφαίρεσις ἀπὸ τὰ ἀστικά λεωφορεῖα τῆς Ε.Α.Σ. εἰκόνων καί θρησκευτικῶν συμβόλων.

Θά ἐπρεπε ἴσως νά γνωρίζατε ἀπὸ τήν προηγηθεῖσαν πρὶν ἀπὸ ἕνα ἢ δύο ἔτος στὸν Τύπο συζήτησι (βλ. ἐνδεικτικῶς «Ἐλεύθ. Κόσμος», 19.9.78, «Σωτήρ 27.10.78, «Χριστιανική Δημοκρατία» 1.12.78, «Ὁρθόδοξος Τύπος» 20.9.78, «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια» 16.10.78 κ.ά.) ἀλλὰ καί ἀπὸ τήν κοινοποιηθεῖσα καί σέ σὰς ὑπ' ἀριθμ. 41012/3466/3.1.79 ἐγκύκλιον τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν, μέ τήν ὑπογραφή τοῦ Γεν. Γραμματέως αὐτοῦ, ὅτι, τὰ ὅσα γράφατε τυγχάνουν ΑΝΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΑ.

Οὕτε εἶχαμε ζητήσει νά ἀφαιρεθοῦν εἰκόνες καί θρησκευτικά σύμβολα οὔτε εἶχαμε λόγους ἢ δικαίωμα νά τό ζητήσουμε. Σεβόμεθα καί τιμοῦμε βαθύτατα κάθε θρησκεία.

Ἀπὸ αὐτῆς, ἀκριβῶς, τήν ἀρχή τοῦ σεβασμοῦ τῆς κάθε θρησκείας, ἀπαιτοῦμε ὅπως καί οἱ ἄλλοι σέβονται τὴ δική μας θρησκεία. Γιά τό λόγο αὐτό εἶχαμε ζητήσει νά ἀφαιρεθοῦν ΕΚΕΙΝΕΣ Οἱ ΦΡΑΣΕΙΣ πού περιείχοντο σέ ἀφίσσες, πού ἦταν συκοφαντικές καί ὑβριστικές τῆς θρησκείας μας.

Ἄν τυχόν ἡ διατύπωσις τοῦ κειμένου τῆς ἐγκυκλίου τῆς Ε.Α.Σ. ὑπῆρξε, σέ μερικά σημεία, ἀνεπιτυχής, αὐτό ἀφορᾷ τήν Ε.Α.Σ. καί τό ὑπουργεῖον Συγκοινωνιῶν (πού ἤδη μέ τήν προαναφερθεῖσα ἐγκύκλιόν του ἔδωσε τήν ὀρθή ἐρμηνεία) καί δὲν ἀνατρέπει τὸν κρυστάλλινον χαρακτήρα τῆς ἐνεργείας μας.

Παρακαλοῦμεν, ὅθεν, ὅπως, ἀπὸ τίς κυκλοφοροῦσες προκηρύξεις ἀπαλειφθῇ τό σημεῖον 6, τό ὁποῖον τυγχάνει, ὅπως γνωρίζετε, ἀναληθές καί συκοφαντικόν».

Οἱ δύο ὁργανώσεις ἀπέστειλαν στὸ Κ.Ι.Σ. τήν πα-

ράκάτω ἐπιστολή, ὅπου κι αὐτές παραδέχονται ὅτι τὸ Κ.Ι.Σ. δὲν ἔχει καμμία εὐθύνη γιά τήν διαταγή περὶ ἀφαιρέσεως τῶν θρησκευτικῶν συμβόλων ἀπὸ τὰ λεωφορεῖα.

«Ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 643/7.6.79 ἐγγράφου σας, ἀπαντῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ὅλον περιεχόμενον τοῦ παρ' ἡμῶν ἐκτυπωθέντος καί κυκλοφορήσαντος ἐντύπου, ὑπὸ τίτλον «ΕΝΑ ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ» ἀποδίδει, ὡς ἐκ τῆς σαφούς διατυπώσεώς του γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτόν, μίαν εἰκόνα τῆς κρατούσης καί τὰ μέγιστα ἀνησυχητικῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, ἥτις οὐδόλως ἐπεχειρήθη νά συνδεθῇ πρὸς οἰανδήποτε ἐκ τῶν ἐν Κράτει γνωστῶν θρησκειῶν, καί ἡ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐκ ταύτης ἐκπορεύσεως οἰουδὴποτε δεινοῦ.

Ἐντεῦθεν καί ἡ παράγραφος 6, περὶ ἧς ποιῆσθε λόγον ἐν τῷ ὑμετέρῳ ἐγγράφῳ, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνετάχθη εἰς τὸ ἐντυπον, αὕτη δέ, ὡς δῆλον καθίσταται ἐκ τῆς σαφούς διατυπώσεώς της — ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὅλον ἱστορικόν τοῦ ζητήματος — ἀφορᾷ εἰς τήν Ἑταιρίαν Ἀστικῶν Συγκοινωνιῶν (Ε.Α.Σ.) καί εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται, διότι πράγματι ἡ ἐν λόγω Ἑταιρία διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 66 τῆς 8.8.78 ἐγκυκλίου της, πρὸς τὸ προσωπικόν κινήσεως τῆς διανομοδοσίας της, κατόπιν δέ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 653) 16.6.78 καί 785/28.7.78 ἐγγράφων σας, περὶ ἀναγεγραμμένων, ὑβριστικῶν διὰ τήν θρησκείαν σας φράσεων εἰς τὰς ἀνθρωπίνους εἰς τὰ λεωφορεῖα της ἀφίσσας, καί χωρὶς νά ἐχη διευκρινισθῇ εἴτε ἀπὸ μέρους ὑμῶν, ὡς ὑπολαμβάνομεν, εἴτε ἀπὸ μέρους ταύτης, ποῖαι συγκεκριμένως ἦσαν αἱ ὑβριστικαὶ αὐταὶ φράσεις, διέτασσε τήν ἀφαίρεσιν ἐκ τῶν λεωφορείων παντός τοῦ θρησκευτικοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖον, ὡς ἦτο φυσικόν καί ἐπόμενον, προκάλεσε τήν ἐντονὸν διαμαρτυρίαν τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τῆς Ε.Α.Σ. τὴν ἐμφανισθεῖσαν, ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ χειρισμοῦ παρ' αὐτῆς, ὡς κατ' ἀπαίτησιν ὑμῶν γενομένην, περιελάβομε μεταξύ τῶν ἄλλων εἰς τὴν κυκλοφορήσαν παρ' ἡμῶν διαμαρτυρίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντίτυπα ἐξηγλήθησαν ἤδη.

Ἐπομένως, καί ἡ διατύπωσις τῆς καθ' ὑμᾶς «ἐπιμάχου» παραγράφου καί τὸ ὅλον περιεχόμενον τοῦ κυκλοφορήσαντος παρ' ἡμῶν καί ἐξαντληθέντος ἤδη ἐντύπου — ἐν συνδυασμῷ κατὰ τὰ προεκτεθέντα πρὸς τὸ γνωστὸν ἱστορικόν τοῦ ὅλου ζητήματος — οὐδὲν ὀπολύτως καταλείπουν περιθώριον παρερμηνείας τινός ἢ παρεξηγήσεως, τοσοῦτον μάλλον καθόσον εἰς τὰς προθέσεις τῶν ἡμετέρων Συλλόγων, ὧν οἱ σκοποὶ καί αἱ δραστηριότητες εἶναι εἰς κλίμακα Πανελληνιον γνωστοί, οὐδέποτε ἔχει θέσιν ἡ ἀνακριβολογία καί ἡ ἦν, ὡς μὴ ὤφειλε, ὑπαίνισσέσθε, «συκοφαντία».

Μετά τιμῆς
Διά τὸν Σύλλογον
Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς
Δράσεως
«Ὁ Μέγας Βασίλειος»
Ὁ Πρόεδρος
Γεράσιμος Κωνσταντῶτος
Διά τήν Πανελλήνιον Ἐνωσιν
Γονέων
«Ἡ Χριστιανική Ἀγωγή»
Ὁ Πρόεδρος
Νικόλαος Παπαγεωργίου»

Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι οἱ διάφοροι κατήγοροί μας θά ἀναλάβουν κάποτε τίς εὐθύνες τους καί θά προσέχουν τὴ σοβαρότητα τῶν ἐπιχειρημάτων τους.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ο κ. Μωϋσής Κ. Κωνσταντίνης μās έστειλε τό παρακάτω συμπληρωματικό σημείωμα γιά τούς Έβραίους τής Κέρκυρας, στους όποιους άφιερώσαμε τό τεύχος του Ίου-Αιου 1979.

Κυριοι,

Έπιτρέψατέ μου πρός συμπλήρωσιν των Ιστορικών σημειωμάτων γιά τούς Έβραίους τής Κερκύρας νά παρατηρήσω, χάριν τής Ιστορικής αλήθείας ότι, όπως έμφαίνεται από έπίσημα έγγραφα, οι Έβραίοι τής Κερκύρας πολέμησαν ήρωικά πρός απόκρουσιν ξένων κατό τής πόλεως έπιδρομών. Χαρακτηριστικόν είναι τό ακόλουθο έγγραφο πού αποδεικνύει τήν άνδρεία καί τās θυσίας των Έβραίων τής Κερκύρας ύπέρ τής πόλεως.

Κέρκυρα τή 17 Νοεμβρίου 1715

Ήμεϊς Ίωάννης Ματθαίος Κόμης Σχυλεμβούργου, Στρατάρχης καί έπιμελητής Άρχων τής Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τής Βενετίας.

Ή πιστοτάτη Κοινότης των Έβραίων τής πόλεως ταύτης Κερκύρας μετά θαυμαστής άφοσιώσεως καί εύσταθείας απέδειξεν έαυτήν προθυματάτην κατό τās δεινός περιστάσεις τής πολιορκίας τής αύτης πόλεως παρασχούσα πāsαν δυνατόν ύπηρεσίαν προσωπικήν τε καί υλικήν εις τās όχυρωματικά έργα καί συνδρομήν εις τήν μεταφοράν τηλεβόλων, βομβοβόλων, βομβών, σφαιρών καί άλλων χρεωδών άντικειμένων ήμέρας τε καί νυκτός καταγενομένη μετά θέρμης τή ένεργεία των έαυτής προϊσταμένων, εις τήν πλήρωσιν μεγαλυτέρων άπρόοπτων άναγκών μετά πάσης έπιμελείας καί άκριβείας ούδέποτε όλιγωρήσασα τής πρός τόν Ήγεμόνα των πιστότητος. Εϊτα δέ τινές τής μνησθείσης φυλής έστάθησαν εις τās έξωτερικάς θέσεις όπλοφορούντες καί άποδυόμενοι τά όμματα ήμών εις κινδυνώδεις άγώνας χάριν τής κοινής άμύνης ούδαμώς φειδόμενοι τής ζωής, τής περιουσίας καί των τέκνων αύτων ύπέρ τής άγύρω δόξης του Γαληνοτάτου Πρίγκηπος. Καί όπως καθίστανται γνωσταί ή προθυμία αύτων καί ή άξία άπονεμόμενη αύτοις τήν άνά χείρας άψευδή δήλωσιν, ήτις θέλει χρησιμεύσει εις πιστοποίησιν παρά τή δημοσία μεγαλοδωρίαν.

Έξεδόθη τή 15η Σεπτεμβρίου 1716 έν Κερκύρα καί έπρωτοκολλήθη έν τή έπαρχιακή Γραμματεία τή 31 Δεκεμβρίου 1716. Κόμης Σχυλεμβούργου (ύπογ. Λεωνίδας Δέ Τζώρτζης)

«Ο ΕΒΡΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΣΤΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Ή μελέτη του κ. Σολομών Ρουμπέν Μορδεχάϊ

Ο γνωστός λογοτέχνης, κριτικός κ. Χρ. Λαμπρινός δημοσίευσε στήν έφημερίδα «Μακεδονία» (20.7.1979) τά παρακάτω γιά τή μελέτη του κ. Σολομών Ρουμπέν Μορδεχάϊ, πού δημοσιεύτηκε στά «Χρονικά» (τόν Ίούνιο του 1978):

«Ο έβραϊκός Τύπος στήν Θεσσαλονίκη καί γενικότερα στήν Ελλάδα», είναι μία μικρή μελέτη του κ. Σολομών Ρουμπέν Μορδεχάϊ πού περιλαμβάνεται σάν προσάρτημα στό περιοδικό «Χρονικά», πού έκδίδει τό Κεντρικό Ίσραηλτικό Συμβούλιο Έλλάδος. Συγκινεί Ιδιαίτερα τούς παλιούς Θεσσαλονικείς ή μελέτη αύτή, γιατί θυμίζει τά πρίν από τήν χιτλερική τραγωδία χρόνια, όπου στήν Θεσσαλονίκη έκδίδονταν άρκετές έφημερίδες από τό Ίσραηλτικό στοιχείο στό Ισπανοεβραϊκό Ιδίωμα ή στή γαλλική γλώσσα καί είχαν άναδειχθεί άξιόλογοι δημοσιογράφοι, μερικοί από τούς όποιους ύπήρξαν Ιδρυτικά μέλη τής Ένώσεως Συντακτών Μακεδονίας - Θράκης καί άλλα έχουν διακριθεί στή διεθνή δημοσιογραφία στό έξωτερικό.

Ή μελέτη αύτή, όπως συνοδεύεται μέ ένδιαφέρονσα εικονογράφηση, άποτελεί σημαντικό στοιχείο γιά τούς Ιστορικούς του Τύπου στήν Ελλάδα, ένας δέ από αυτούς, ό Μάγιερ, αναφέρει άρκετά γιά τίς έβραϊκές έφημερίδες τής Θεσσαλονίκης. Πάντως, ή μελέτη του κ. Μορδεχάϊ, παρά τήν τηλεγραφική της συνοπτικότητα, είναι διαφωτιστική καί κατατοπιστική καί έπαληθεύει, άκόμη μία φορά, τό άξιωμα ότι ή Ιστορία του Τύπου είναι Ιστορία ζωής στήν πίο ζωντανή της έκφραση. «Ήταν μία προσπάθεια», τονίζει ό συγγραφέας γιά τόν έβραϊκό Τύπο, «πού είχε σάν σκοπό της μάλλον νά διδάξει τό κοινό, παρά νά τό ένημερώσει γιά τίς διάφορες έκδηλώσεις τής ζωής στήν Θεσσαλονίκη καί τό έσωτερικό».

Όπως αφήνει νά νοηθεί ό συγγραφέας, ό έβραϊκός Τύπος στή Θεσσαλονίκη πήρε μεγάλη ανάπτυξη καί προσέλαβε έντονη πολιτική χροιά μετά τήν άπελευθέρωση τής Θεσσαλονίκης, μερικές δέ από τίς έβραϊκές έφημερίδες έμφανίστηκαν σάν μαχητικά όργανα του σοσιαλιστικού κόμματος στήν άρχή καί του κομμουνιστικού άργότερα. Όλα αύτά δέ μία έποχή, πού βρίσκονταν στή Θεσσαλονίκη τά συμμαχικά στρατεύματα κατό τόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο καί πού συνεχίζονταν οι έπιδράσεις από τίς πολιτικές καί τίς άλλες εξελίξεις στό έξωτερικό. Πολύ ένδιαφέροντα είναι καί τά όσα αναφέρονται γιά τίς έβραϊκές έφημερίδες, πού έκδίδονταν σέ άλλες πόλεις τής Έλλάδος σέ ελληνική γλώσσα, όπως στήν Κέρκυρα, στά Τρίκαλα, στήν Αθήνα καί άλλοι. Ή μελέτη κλείνει μέ συνοπτικές βιογραφίες δημοσιογράφων, πού προσέφεραν πολλά στήν δημιουργία καί τήν ανάπτυξη του έβραϊκού Τύπου τής Έλλάδος. Από τήν άποψη αύτή είναι ένα ένδιαφέρον πανόραμα γιά μία έκδήλωση τής ζωής πού έπαψε νά ύπάρχει μέ τήν τρομακτική γενοκτονία πού επέφερε ό χιτλερισμός. Έτσι ή μελέτη αύτή είναι ταυτόχρονα άνιστόρηση ζωής, αλλά καί εύλαβικές μνήμες.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

Μηνιαίον όργανον του Κεντρικού Ίσραηλτικού Συμβουλίου τής Έλλάδος
Γραφεΐα: Πειραιώς 46, Αθήναι (106) - Τηλέφ. 52.29.153

Έκδότης: τό Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου του κ. Ίωσήφ Λόβινγκερ, ό όποιος είναι καί υπεύθυνος συμφώνως τώ νόμω (Πειραιώς 46 - Αθήναι).

Επιμέλεια έκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τής Ένώσεως Συντακτών Περιοδικού Τύπου.
Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Αθήναι

ΤΕΥΧΟΣ 22 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1979 • ΕΛΟΥΛ 5739

• Ή άναδημοσίευσις κειμένων είναι έλευθερά, μέ τήν προϋπόθεση ότι θά αναφέρεται ή πηγή: Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικού Ίσραηλτικού Συμβουλίου.

41ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου

ΑΠΩΝΧΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ «ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ»

Σ’ ὁλόκληρο τὸν εὐρωπαϊκὸ Τύπο συνεχίζεται ἡ δημοσίευσις ἄρθρων - ἐρευνῶν - μελετῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συγκλονιστικῆς γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα ἐντυπώσεως ποὺ προκάλεσε ἡ προβολὴ τῆς ταινίας «Ὁλοκαύτωμα». Ἀπὸ τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸν ἐλληνικὸ Τύπο σημειώνουμε:

«Καθημερινή»: Σὲ ἄρθρο μὲ τίτλο «Φασιστικὲς ὁργανώσεις ζητοῦν νὰ φύγουν οἱ ξένοι ἀπὸ τῆ Σουηδία», σημειώνει: «Ἡ ΣΟΥΗΔΙΑ εἶναι ἡ τελευταία μιὰς σειρᾶς χωρῶν ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ κάνουν αὐτοκριτικὴ μετὰ τὴν προβολὴ ἀπὸ τὴν τηλεόραση τοῦ σήριαλ «Ὁλοκαύτωμα». Οἱ νεοαὶ Σουηδοὶ ἐντρομοὶ πληροφορήθηκαν μέσα ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς, πῶς ἡ χώρα τους ἐδιωχνε τοὺς Ἑβραίους μέχρι καὶ τὸ 1941, ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη ὑποστήριξη πρὸς τοὺς Ναζὶ ἀπὸ τίς τάξεις τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν καὶ ὅτι ἡ γερμανικὴ κατοχὴ τῆς Νορβηγίας βοηθήθηκε σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ σουηδικὲς ἀρχὲς ἀφῆναν τὰ τραῖνα μὲ τὰ στρατεύματα νὰ περνᾶνε μέσα ἀπὸ τὸ ἑδαφὸς τους». (13/6).

«Νέα»: Ἐνῷ ὁ παγκόσμιος Τύπος ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὸ «Ὁλοκαύτωμα», «Μοναδικὴ ἐξάιρεση ἀπέτελεσε ἡ ΕΛΒΕΤΙΑ, ὅπου καὶ ὁ Τύπος δὲν ἔδωσε μεγάλῃ ἐκταση στὸ γεγονὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ τηλεόραση, πέρα ἀπὸ τὴν προβολὴ τῶν τεσσάρων συνεχειῶν, δὲν φρόντισε νὰ δώσει μιὰ ἱστορικὰ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ κατατρεγμοῦ τῶν Ἑβραίων, μὲ τὴν παρουσία διαφόρων εἰδικῶν ἐκπομπῶν, ποὺ θὰ πλαίσιωναν τὴν κυρίως προβολή. Τὸ γεγονὸς θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ τυχαῖο. Γιὰ τοὺς Ἑλβετοὺς, ὅμως, ποὺ μὲ τόσο μεγάλῃ ὑπερηφάνειᾳ ἐπλεξαν τὸ «μῦθος» τῆς οὐδέτερότητας, ποὺ θέλει τὴ χώρα τους ἀμέτοχη στὶς ἐκάστοτε παγκόσμιες συρράξεις, ἡ τότε ἐξολόθρευση τῆς Ἑβραϊκῆς φυλῆς ἀποτελεῖ ἕνα στίγμα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου τους, μιὰ καὶ ἐπαιζαν ἐνεργὸ ρόλο στὴν πραγματοποιήσῃ της. Σὲ ὅλο τὸ διάστημα ποὺ ἔχει μεσολαβήσει ἀπὸ τὴ λήξῃ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, οἱ ἑλβετικὲς ἀρχὲς ἀρνοῦνται συστηματικὰ νὰ δώσουν στὴ δημοσιότητα τὰ ἀρχεῖα ποὺ ἀναφέρονται στὴν πολιτικὴ ποὺ ἀκολούθησε ἡ χώρα στὸ θέμα τῶν τότε πολιτικῶν προσφύγων. Μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ τῆς προβολῆς τοῦ «Ὁλοκαυτώματος», ὁ Ἑλβετὸς δημοσιογράφος Μᾶξ Σμίντ δημοσίευσε μιὰ συλλογὴ ἀποδεικτικῶν ἐγγράφων, μὲ γενικὸ τίτλο «Ὁ ἀντισιμιτισμὸς στὴν Ἑλβετία ἀπὸ τὸ 1930 μέχρι τὸ 1980». Τὰ ἐγκυρα αὐτὰ ντοκουμέντα ἀποτελοῦν ἀκράδαντὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴ συνηγορίαν τῶν ἑλβετικῶν ἀρχῶν στὸν θάνατο χιλιάδων Ἑβραίων». (8/6)

«Νέα»: Σὲ ἄρθρο ἀναφέρει ὅτι «πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ναζὶ ἐγκληματίες χρησιμοποιήθηκαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται σὲ ὑπεύθυνες θέσεις τῆς CIA καὶ τοῦ Σταίτη Νηπάρτμεντ. Μετὰ τὴν προβολὴ τοῦ «Ὁλοκαυτώματος»,

ἡ μαζικὴ ἐξόντωση τῶν Ἑβραίων καὶ τὰ ἄλλα ἐγκλήματα τῶν ναζὶ, ποὺ ἀνήκουν στὴν ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητας, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιδρῶν στὶς συνειδήσεις ὧν μας καὶ νὰ ἐνώνουν τοὺς λαοὺς στὰ πλαίσια τοῦ ἀγῶνα τους ἐναντὶα στὴν κάθε μορφὴ φασιστικῆς σκανδαλοθηρίας. Δικαιολογημένη λοιπὸν ἡ ἀγανάκτηση τῶν ἐκατομμυρίων ἀνὰ τὸν κόσμον δημοκρατῶν, γιὰ τὴν ἀπόφαση τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως νὰ παραγράψει τὰ ναζιστικὰ ἐγκλήματα πολέμου μὲ τὸ τέλος τοῦ 1979, δικαιολογημένη καὶ ἡ φωνὴ διαμαρτυρίας τοῦ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ λαοῦ, γιὰ τὴν ἀνοχή, ποὺ δέχεται ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας τους, στοὺς ἐκεῖ διαμένοντες ναζὶ ἐγκληματίες». (6/6)

«Μακεδονία»: Παρά τίς ἀποκαλύψεις καὶ τίς ἀντιδράσεις ποὺ προκάλεσε τὸ «Ὁλοκαύτωμα», «τὸ κύμα τοῦ νεοναζισμοῦ ἀπλώνεται παντοῦ στὴ ΓΕΡΜΑΝΙΑ καὶ διαβρώνει ὅλο καὶ περισσότερους νέους — ἀλλὰ καὶ ξαναδίνει θράσος καὶ «κουράγιο» στοὺς παλιούς ναζιστὲς». (11/6). Ἀπὸ τίς ἀντιδράσεις στὴ ΓΕΡΜΑΝΙΑ εἶναι καὶ τὸ ἀναδημοσιευμένο στὸν **«Ἑλληνικὸ Βορρᾶ»** ἄρθρο τοῦ Π. Β. Βένγκερ, τῆς Ὑπηρεσίας Ἐνημερώσεως τῆς Δ. Γερμανίας, ποὺ τονίζει ὅτι «πρῶτος ὁ Στάλιν ἔδωσε τὸ παράδειγμα στὰ μαζικὰ ἐγκλήματα τοῦ Χίτλερ καὶ καταλήγει. «Τὴν ντροπὴ ποὺ μᾶς κληροδότησε ὁ Χίτλερ μὲ τὰ ἐγκλήματά του, ποὺ εἶναι ἀσυγχώρητα, τὴν φέρουμε ὅλοι οἱ Γερμανοί. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐγκλήματα ποὺ διεπράχθησαν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ μεταπολεμικῶς κατὰ τῶν παραδοθέντων στὴν Σοβιετικὴ Ἐνωση Γερμανῶν αἰχμαλῶτων πολέμου εἶναι ἐξ ἴσου ἀσυγχώρητα, ἀν καὶ οἱ δραστές των ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ἀμνηστευθῇ. Ἡ παγκόσμια συνειδήσις ἔχει λόγους νὰ μὴ ἀναμοχλεύῃ μόνον τὸ παρελθόν τῆς Γερμανίας, ποὺ εἶναι πάντως παρελθόν, ἀλλὰ νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν της καὶ στὸ παρόν, ὅπως στὶς μαζικὲς ἐκτελέσεις στὴν Καμπότζη, τὰ στρατόπεδα Κουλάγκ τῆς Ρωσίας, τοὺς ἀπελευθερωτὰς — τρομοκράτας τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς φόνους τῆς Ὁργανώσεως Ἀπελευθερώσεως τῆς Παλαιστίνης κ.λ.π. Ἐνα λυπηρὸν παρόν μπροστὰ σὲ ὅποιο, ὅπως ἄλλοτε, ἡ παγκόσμια συνειδήσις ἀδρανεῖ καὶ σήμερον δυστυχῶς». (20/6)

«Ἱλιός» (περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως) σημείωσε: «Συγκλονιστικὴ ὑπῆρξε ἡ διὰ τῆς τηλεοράσεως τῆς YENEΔ μετὰδοσις τοῦ ἔργου «Ὁλοκαύτωμα», τοῦ Τζέραλδ Γκρήν γιὰ τὴν Χιτλερικὴ ἐκστρατεία φυσιτικῆς ἐξόντωσης τῶν Ἑβραίων. Ἀπὸ τὰ ὠραιότερα — ὅχι, τὰ χρησιμώτερα — σχόλια τοῦ Τύπου, παραθέτομε μερικὲς περικοπὲς τοῦ χρονολογικοῦ τῆς κ. Ἑλένης Μπίστικα στὴν «Καθημερινή» (7.4), ποὺ θέτει ζήτημα χρέους ὧν μας γιὰ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριο: «Ἡ μισαλλοδοξία, ὁ φανατισμὸς, ἡ μεθόδευσή τῆς βίας, ἡ παράλογη ἐγκληματικότητα, δὲν ἦταν κάτι ποὺ

φύτρωσε και μαράθηκε στη Γερμανία του Χίτλερ. Οι παράλληλοι κι οι μεσημβρινοί αυτής της Γης τέμνουν το ίδιο πρόβλημα. Οι λέξεις, όπως κατακυλοῦσαν από τα χείλη του Γερμανού Ντόρφ — «ή επανεγκατάσταση», «ή ειδική μεταχείριση», «ή τελειωτική λύση του εβραϊκού προβλήματος» — πάγνωναν με την κομψότητά τους και τόνιζαν αυτό που τείνουμε να ξεχνάμε. Πως πάντα τα πιο στυγνά εγκλήματα καμουφλάρονται με τις λέξεις. «Έν όνόματι» της τεχνολογίας και της προόδου, χτίζονται πυρηνικά εργοστάσια μέσα στις πόλεις, δίπλα σε σχολεία και νοσοκομεία. «Έν όνόματι» της ειρήνης ενισχύονται οι άρμυτικοί εξοπλισμοί με βόμβες νετρονίου. «Έν όνόματι» της δικαιοσύνης ή πακιστανή χούντα άπαγχόνισε τον Άλη Μπουτο. «Έν όνόματι» της Ισλαμικής δημοκρατίας, ξαναγουρίζει η Περσία στα σκοτάδια και στα χαράμια. Με λέξεις μεθοδεύεται ο βιασμός κάθε έννοιας δικαίου και πίσω από προσωπεία κρύβονται οι πιο άμετανόητοι και σκληροί φονιάδες. Γι' αυτό είναι χρήσιμο το «Όλοκαύτωμα». Όχι μόνο γιατί μάς ξαναθυμίζει μία Ιστορική σελίδα φρίκης. Δέν είναι που φέρνει το δράμα ενός κυνηγημένου λαού στ' ανθρώπινα μέτρα, δείχνοντας τον ξεκληρισμό μιάς εβραϊκής οίκαγένειας. Κι' ούτε που χρεώνει σ' όλους τους Γερμανούς την ευθύνη του αίματος έκτομμυριων, ταυτίζοντας τους με τον υπάκουο Ντόρφ ή τη φιλόδοξη γυναίκα του. Ή λέξη «τέλος», που δέν πείθει, όπως πέφτει πάνω στην τελική εικόνα, γράφει τη συνέχεια. Όσο ντύνουμε με λέξεις τις φιλοδοξίες, όσο δικαιολογούμε με νόμους άπαρόδεκτες καταστάσεις, όσο κάνουμε πόλεμο για να κερδίσουμε την ειρήνη, το «όλοκαύτωμα» θά συνεχίζεται. Με άλλους πρωταγωνιστές, άλλα θύματα κι' άλλους θύτες». (Ιούνιος 1979).

«Αυγή»: Σε άρθρο με τίτλο «Η φρίκη του Νταχάου διατηρείται άκέραιη...» αναφέρει ότι στη ΓΕΡΜΑΝΙΑ, μετά την προβολή του «Όλοκαύτωμα», «ζητείται ή χώρα να κοιτάξει τις σκοτεινές πλευρές της Ιστορίας της». (17/7).

«Σύγχρονη Γυναίκα»: Στο περιοδικό αυτό δημοσιεύονται δύο έπιστολές με τίτλο «Τό Όλοκαύτωμα και ή αλήθεια»: ή πρώτη «μιάς άναγνώστριας» αναφέρεται στο ότι οι σημερινές μητέρες πρέπει να μάθουν στα παιδιά τους να μισούν το φασισμό και ή δεύτερη του προεδρείου της Έπιτροπής Ειρήνης Βορείων Προαστίων έπαναλαμβάνει τις άπόψεις του Γ. Άραφάτ για «καλοστημένη προπαγανδιστική παράσταση». (Αύγουστος 1979).

«Έπικαιρα»: «Ποτέ μην ξεχνάς, ποτέ μη συγχωρείς»: ρεπορτάζ από την άμερικανική προεδρική έπιτροπή 34 μελών, που ταξιδεύει στην Εύρώπη, άναζητώντας τον έφιάλτη του άντισημιτικού παρελθόντος. (16/8).

«Μεσόγειος»: (Ήρακλείου): Οι αντίδράσεις για το «Όλοκαύτωμα» στη σημερινή Δ. Γερμανία, έπικεντρο συζητήσεων για τους νεώτερους, έκπληξη κι άποτροπιασμός για τους ώριμους (14/8).

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΡΡΙΨΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ

Μετά την άπόρριψη της παραγραφής των έγκλημάτων των Ναζί από τη Γερμανική Βουλή (με ψήφους 255 έναντι 222), ο Τύπος των Άθηνών δημοσίευσε ρεπορτάζ και φωτογραφίες από τη σχετική συζήτηση στη Γερμανική Βουλή.

Ύπενθυμίζεται με την ευκαιρία, ότι στο δημαρχείο των Άθηνών ή κίνησις «Ένωμένη Έθνική Άντίσταση 41 - 44» και «Ή Γυναίκα στην Άντίσταση» έκαναν, στις 14.6.1979, έκδήλωσι με τίτλο «Όχι λήθη για τους Ναζί». Οι συγκεντρωθέντες - μεταξύ των όποιων δέν είχε προσκληθί έπίσημως καμμία εβραϊκή οργάνωσις ή μεταξύ των όμιλητών δέν είχε όρισθί κανένας Έβραίος τό θρήσκειμα — άπέστειλαν ύπόμνημα στον Καγκελλάριο Σμίτ, τό όποιο, κατά πληροφορίες του Τύπου, έφτασε στα χέρια του ίδιου.

Σχολιάζοντας την άπόρριψη της παραγραφής ή «Άκρόπολις» έγραψε:

Ή Βουλή της Δυτικής Γερμανίας άπέριψε τον περιβόητο νόμο για την παραγραφή των ναζιστικών εγκλημάτων πολέμου, βάσει του όποιου θά έπαιαν να διώκονται από τις 31 Δεκεμβρίου 1979 οι ναζίσται που τά διέπραξαν. Ήταν μία άπόφασι δίκαιη και σωστή, που άνταποκρίνεται στο δημόσιο αίσθημα όλων των χωρών και ίδίως εκείνων που δοκιμάσθηκαν σκληρότερα από την χιτλερική μάστιγα. Ήρισμένα έγκλήματα κατά της ανθρωπότητας είναι και πρέπει να θεωρούνται άνεξίλεστα. Όμως δέν συμμεριζόμαστε την αισιόδοξη άποψι που διατυπώθηκε από όρισμένους, ότι αν συνεχισθί ή δίωξι των ναζιστών, ως την τελευταία πνοή τους, αυτό θά συνετίση άλλους και θά προλάβη την άναβίωσι του Ναζισμού. Ή αντίμετώπισι και έξουδετέρωσι του όλοκληρωτισμού όποιασδήποτε μορφής, δέν είναι άπλως ζήτημα κολασμού των όλοκληρωτικών που άτύχησαν. Και δέν πρέπει να λησμονούμε ότι στο ένα τρίτο του πλανήτη μας έπικρατούν όλοκληρωτικά καθεστώτα, που δέν βαρύνονται με λίγα έγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ό όλοκληρωτισμός είναι μία μόνιμη σοβαρή άπειλή έναντίον της όποιας έχουν χρέος να μάχονται άδιάκοπα όλοι οι έλεύθεροι άνθρωποι». (5/7).

«Ριζοσπάστης»: Άπό την πλευρά του σημείωσε: «Τά ναζιστικά έγκλήματα: Ή γενική κατακραυγή που ξεσηκώθηκε σ' όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στις χώρες της Εύρώπης, οι όποιες γνώρισαν από πολύ κοντά και πλήρωσαν με δεκάδες έκτομμύρια άνθρωπινα θύματα τη Θηριωδία του Ναζισμού άνάγκασε τη Βουλή της Ο.Δ. Γερμανίας να καταψηφίσει την πρόταση για την παραγραφή των ναζιστικών εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και την ούσιαστική άμνηστευση των δραστών. Έτσι οι έγκληματίες ναζί — που όπως τόνισε σε σχετική έπιστολή της προς την όμοσπονδιακή Βουλή της Δ. Γερμανίας ή ΚΕ του ΚΚΕ, σε καμιά περίπτωση δέν πρέπει να θεωρηθούν κοινοί έγκληματίες και να έξομωιωθούν τά άποτρόπαια κακουργήματά τους σάν κοινοί φόννοι ώστε να ύποπέσουν στην παραγραφή των 30 χρόνων — θά διώκονται έπ' άπειρον ή μάλλον έφ' όρου ζωής τους. Άναμφισβήτητα ολ αντιδράσεις της παγκόσμιας κοινής γνώμης και του ίδιου του γερμανικού λαού (6.6. πολλοί Γερμανοί πρώην πολιτικοί κρατούμενοι παρακολούθησαν τη συζήτηση στη Βουλή φορώντας τις ειδικές στολές των ναζιστικών στρατοπέδων που διατηρούν ακόμα για ένθύμιο από την κόλαση του Μπούχελβαντ και των άλλων έξοντωτηρίων και διαμρτυρήθηκαν έντονα από τά θεωρεία για την έπιχειρηθείσα άμνηστευση των δημίων της ανθρωπότητας) έπαιλαν άποφασιστικό ρόλο στην άποτροπή του σχεδίου των ρεβανσιστών στο θέμα αυτό. Έδώ θά πρέπει να σημειωθεί ότι προηγούμενα ή όμοσπονδιακή Βουλή είχε άπορρίψει

μέ συντριπτική πλειοψηφία πρόταση που πρόβλεπε τη διατήρηση της παραγραφής για φόνο εκτός από τα εγκλήματα της γενοκτονίας. Φυσικά η απόφαση για τη συνέχιση της καταδίωξης των εγκληματιών ναζιστών που πάρθηκε με ψήφους 253 έναντι 228, μολονότι σημαντική δεν μπορεί να θεωρηθεί απόλυτα Ικανοποιητική. Γιατί οι 228 άρνητικές ψήφοι δείχνουν ότι οι παλαιοναζιστικοί και νεοναζιστικοί κύκλοι στην Ο.Δ. Γερμανίας βοηθούνε από την πιά μαύρη διεθνή αντίδραση σηκώνουν όλο και πιά άπειλητικά τό κεφάλι προκαλώντας τό εκατομμύρια των θυμάτων του Γ' Ράιχ και τήν παγκόσμια ανθρωπότητα. Καί δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο σημερινός πρόεδρος της ΟΔΓ και ο πρόεδρος της Βουλής είναι γνωστοί παλαιοί ναζιστές, ούτε τό ότι για καγκελλάριος προορίζεται ο ρεβανσιστής Γιόζεφ Στράους. Γι' αυτό ή ανθρωπότητα δεν πρέπει νά έφησυχάζει. 'Αντίθετα θά χρειαστεί νά έντείνει τόν άγώνα της γιά νά άποτρέψει μιά νέα παγκόσμια τραγωδία που θά στοιχίσει πολύ περισσότερο — άσύγκριτα περισσότερο — ανθρωπινό αίμα και ύλικές καταστροφές από ό,τι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος». (5/7)

«**Ήμερήσιος Κήρυξ**» (Πατρών): Έγραψε ότι «Τά όσα διεπράχθησαν κατά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ύπήρξαν τόσο άπάνθρωπα ώστε και ή θέσις του ύπολοίπου κόσμου άπέναντι των ένόχων πρέπει νά είναι όσο τό δυνατόν σκληροτέ-ρα» (6/7).

Ή «**Καθημερινή**», σέ κύριο άρθρο της, μέ τίτλο «Τιμητική πράξη», σημείωσε: 'Ετίμησε έαυτήν και τό γερμανικό έθνος, τό όποιο έκπροσωπεί, ή όμοσπονδιακή Βουλή της Βόννης, θεσπίζοντας, πρόσφατα, τήν έπί όρίσισον παράταση της διώξεως των εγκληματιών ανθρωποκτονίας και καταργώντας τήν παραγραφή γιά τά κακουργήματα της κατηγορίας αυτής. Ή διάταξη είναι, βέβαια, γενική και άναφέρεται σέ όλα τά εγκλήματα ανθρωποκτονίας. 'Αλλά τό ούσιαστικό αντί-κείμενο της και ή ΡΑΤΙΟ του όλου νομοθετήματος είναι τά κακουργήματα των φορέων και των όργάνων του χιτλερικού καθεστώτος, κατά τήν διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου και πριν από αυτόν. Τό γεγονός ότι τό νομοθέτημα αυτό, που ψηφίσθηκε μέ ψήφους 255 έναντι 222, καταργεί τήν παραγραφή γιά όλα τά εγκλήματα ανθρωποκτονίας και όχι μόνο γιά εκείνα που διέπραξαν οι χιτλερικοί, όχι μόνο δεν μειώνει τήν άξία και τό νόημά του, αλλά αντίθετα, καθιστά τό μέτρο ακόμη ριζικότερο και πιά θαρραλέο. Σέ αντίθεση πρós τήν νομοθεσία των περισσότερων από τίς προηγμένες χώρες, όπου ή ανθρωποκτονία είναι άδίκημα άνεπίδεκτο παραγραφής, ή γερμανική νομοθεσία πρόβλεπε 20ετή παραγραφή και γιά τήν ανθρωποκτονία. Τό μέτρο είχε θεσπισθεί σέ άνύποπτον χρόνο (μέσα του περασμένου αιώνα) και άποτελούσε πάγιο στοιχείο της έννομης τάξεως, της νομικής παραδόσεως και του περί δικαίου αίσθήματος στην χώρα αυτή. Παρέκβαση από τόν κανόνα αυτόν έγινε ειδικά γιά τά εγκλήματα του χιτλερικού καθεστώτος. Δύο φορές κατά τήν μεταπολεμική περίοδο, τό 1965 και τό 1969, ή όμοσπονδιακή Βουλή της Βόννης παρέτεινε τόν χρόνο διώξεως των ναζιστών εγκληματιών, βάσει του ειδικού νόμου που ψηφίσθηκε τό 1949, εύθύς μετά τήν ίδρυση της Όμοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Ή τελευταία προθεσμία, μετά τήν παράταση του 1969, έληγε στις 31 του έρχομένου Δεκεμβρίου. Μετά τήν ήμερομηνία αυτή, εγκλήματα των χιτλερικών γιά τά όποια δεν θά είχε άσκηθεί δίωξη έως τότε, θά παραγράφονταν και θά έμεναν άδίκτα. Είχε νομισθεί, καλόπιστα, πριν από δέκα χρόνια, ότι 35 χρόνια μετά τήν λήξη του πολέμου τό όλο θέμα θά είχε ξεκαθαριστεί, στην ποινική του πλευρά τουλάχιστον. Τό κύριο έπιχείρημα — που προβλήθηκε και τώρα από τούς κηρυγμένους υπέρ της παραγραφής — ήταν ότι ο κύριος όγκος των υποθέσεων που ήταν δυνατό νά έκδικασθούν έκδικάσθην, ότι είναι «όξύμωρο» νά διώκονται και νά καταδικάζονται πρόσφατα 35 χρόνια μετά τήν λήξη του πολέμου και ότι, πέρα από όλα αυτά, είναι πιά δύσκολο νά βρεθούν πειστήρια και μάρτυρες πράξεων που τελέσθηκαν πριν από 35 ή και 45 χρόνια. Όταν, όμως, πλησίασε ή λήξη της προθεσμίας, φάνηκε ότι δεν ήταν άρκετή. Ή συγκίνηση και ή κινητοποίηση που σημειώθηκαν σέ διεθνή κλίμακα (άλλα και μέσα στην Όμοσπονδιακή Γερμανία) ήταν χαρακτηριστικές. 'Ετίθετο, προπαντός, ζήτημα άρχης: εγκλήματα του είδους και της έκτάσεως εκείνων που διέπραξαν οι χιτλερικοί και που δεν είχαν προηγούμενο, δεν μπορούν νά υπόκεινται σέ παραγραφή. Πρós τό ζήτημα άρχης «στοιχεί» και ή σκοπιμότης, δηλαδή ή γενική και ή ειδική πρόληψη, που άποτελεί τόν στόχο του ποινικού δικαίου. 'Εξ άλλου, πολλές υποθέσεις έχουν μείνει ακόμη άδίκωκτες και άνεκκαθάριστες, εξαιτίας της — συχνά μοιραίας και άναπόφευκτης — βραδύτητας στην κίνηση της δικαιοσύνης. Χιτλερικοί εγκληματίες, που έπι-χούν ακόμη και μένον στο σκατόδι από τόν φόβο της διώξεως και καταδίκης, θά έβγαιναν στο προσκήνιο και θά έ-καυχόντο θαυμβωδώς και δημόσια — μέ δηλώσεις, δημοσιεύματα κλπ. — γιά τά «πεπραγμένα» τους και θά προέβαι-ναν σέ προκλητική άπολογία του εγκληματικού και άπαίσιου εκείνου καθεστώτος και των φορέων του. Αυτή θά ήταν ή χειρότερη άπ' όλες τίς ένδεχόμενες συνέπειες της παραγραφής — μέ δυσμενείς γιά τήν Όμοσπονδιακή Γερμανία και τήν φήμη της άντικτύπως στο διεθνές πεδίο. Συνεκτιμώντας όλα αυτά τά στοιχεία και δέχοντας σεβασμό και πρós τό κοινό αίσθημα της ανθρωπότητας, τό κοινοβούλιο της Όμοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, άντί νά παρα-τείνει άπλως τήν προθεσμία διώξεως των ναζιστών εγκληματιών, προχώρησε στο ριζικότερο ακόμη μέτρο της όλο-σχερούς καταργήσεως της παραγραφής γιά τά εγκλήματα ανθρωποκτονίας. Δεν άποτελεί «συνθηκολόγηση», ούτε ύ-πόκυψη σέ άλλότρια βούληση, ο σεβασμός πρós τό κοινό αίσθημα. Ή πράξη της όμοσπονδιακής Βουλής ύπήρξε πρά-ξη καθάρσεως και έξιλεώσεως, δηλωτική της στάσεως του γερμανικού έθνους άπέναντι στην κακουργία, τήν όποία καταδικάζει και από τήν όποία πλήρως διαχωρίζεται. Οι βουλευτές όλων των γερμανικών κομμάτων, που ψήφισαν ύ-πέρ του νομοθετήματος, άς είναι βέβαιοι ότι προσέφεραν μεγάλη και Ιστορική ύπηρεσία στο έθνος τό όποιο άντιπρο-σωπεύουν, έδραιώνοντας τόν άπέναντί του σεβασμό και τήν έκτίμηση της ανθρωπότητας». (17/7).

Στήν «**Εξόρμηση**» ο Δ. Ευάγγελάτος, σέ μελέτη μέ τίτλο «Απόφαση που τιμά τήν ανθρωπότητα», εξετάζει κυρίως τήν νομική θεμελίωση της άποφάσεως της Γερμανικής Βουλής (15/7).

Στήν «**Έλευθεροτυπία**» ο Γ. Μαργέλης (σύμβουλος του 'Ιατρικού Συλλόγου 'Αθηνών), σέ άρθρο μέ τίτλο «'Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, και παραγραφή!» αναφέρεται στην χρησιμοποίηση της Ιατρικής γιά τά σχέδια των ναζί και στις δίκες που έπακολούθησαν. (2/8).

ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

«**Εστία**»: Τό 'Ανώτατον Όλλανδικόν Δικαστήριον άπεφάσισεν όπως ή δίκη του εκατομμυριούχου Πήτερ Μέντεν έπα-ναληφθή, μέ τήν κατηγορίαν της συμμετοχής του εις τούς φόνους Πολωνοεβραίων κατά τόν Δεύτερον Παγκόσμιον

Πόλεμον. 'Η νέα δίκη άπεφασίσθη κατόπιν τής ένστάσεως του είσαγγελέως κατά τής άποφάσεως τήν όποίαν εξέδωκε πρωτοδίκως ένα δικαστήριον τής Χάγης, περί άπαλλαγής του Μέντεν, βάσει του ίσχυρισμού του ότι, τῷ 1952, ό τότε ύπουργός τής Δικαιοσύνης Λέεντερτ Ντόνκερ, του είχεν ύποσχεθῆ άσυλίαν. 'Ο πρόεδρος του 'Εφετείου δέν έδέχθη τόν ίσχυρισμόν τοῦτον, διότι ό κατηγορούμενος δέν προσέκομisen άποδεικτικά στοιχεία. (4/6)

«Πρωινή 'Ελευθεροτυπία»: Ρεπορτάζ γιά τήν περιοχή του ρωσικού Μπερομπιτζάν, όπου σέ μιά έκταση διπλάσια καί 20 χρόνια πρίν από τό Κράτος του 'Ισραήλ, έχει ίδρυθῆ στήν 'Απω 'Ανατολή ένα «'Ακόμη... 'Ισραήλ μέσα στή Σοβ. 'Ενωση» (14/6).

«Καθημερινή»: «Θά έκδοθεῖ στή Δ. Γερμανία ό Γκ. Βάγκνερ;» Μέ τό έρώτημα αυτό τό δρθρο άναφέρει ότι στό στρατόπεδο Σομπιμπόρ (Πολωνίας). «Σύμφωνα μέ μάρτυρες, ό Βάγκνερ ύπήρξε ένας «άγγελος θανάτου». «Δέν έτρωγε γιά μεσημέρι άν δέν σκότωνε δύο - τρεις 'Εβραίους», λέει ένας πού επέζησε. Καί σύμφωνα μέ δημοσίευμα τής βρεταννικής έπιθεώρησης «'Ομπζέρβερ», ένας 'Εβραίός από τό στρατόπεδο του Σομπιμπόρ, πού επέζησε, είπε: «Τόν είδα νά σκοτώνει έναν πατέρα καί τόν γιό του μέ τήν λαβή ενός τσεκουριού. Συνέχισε γιά πολλή ώρα νά τούς χτυπά καί οι κραυγές αὐτῶν τῶν ανθρώπων ήταν σάν κραυγές άγρίων ζώων». Καί μιά γυναίκα θυμάται: «Τό ξέραμε ότι χρειαζόταν αίμα. Τό ζητούσε καί έπρεπε νά τό έχει, όπως ό άλκοολικός ζητεῖ τό ποτό». (20/6). Τά **«Νέα»** σέ δρθρο τους γιά τόν Γ-διο, τόν άποκαλοῦν «Ζωώδη σαδιστή» (17/7).

«'Ελληνικός Βορράς»: Μυστικά έγγραφα του ίαπωνικού ύπουργείου 'Εξωτερικών καί συνεντεύξεις μέ πρῶν άνωτάτους αξιωματούχους του Τόκιο άποκαλύπτουν ότι ύφίστατο ένα σοβαρό σχέδιο στά χρόνια πρίν τήν έπίθεσι του 1941 στό Πέρλ Χάρμπορ γιά τήν συγκέντρωσι τῶν Ικανότητων καί τῶν οικονομικῶν δυνάμεων τῶν διωκομένων τότε 'Εβραίων τής Εὐρώπης γιά τήν διάσωσί τους από τούς ναζίστες καί τήν δημιουργία ενός «'Ισραήλ» στήν περιοχή τής Μαντζουρίας, στήν Βόρεια Κίνα, πού είχε κατακτηθεῖ από τήν 'Ιαπωνία. (19/6)

«Βῆμα»: Σέ άναπόκριση από τό Παρίσι του Μ.Ν. Ράππη, μέ τίτλο «'Η Δεξιά τῶν διανοομένων ήρώων ξεπιδᾷ άπ' τήν κρίση στήν Εὐρώπη», γράφει: «'Ο Χριστιανισμός είναι έβραϊκή κληρονομιά, ξένη πρὸς τίς αὐθεντικές δυτικές παγανιστικές άξίες, τής άρχαιότητας κι εκείνες του φεουδαρχικού μεσαιώνα. 'Ο ίδιος ό μαρξισμός δέν είναι παρά ή λαϊκή έκφραση τής έβραιοχριστιανικής μεταφυσικής» (4/7).

«Πρωινή 'Ελευθεροτυπία»: Δημοσίευσε έπιστολή του προέδρου του Κ.Ι.Σ. κ. 'Ιωσ. Λόβιγγερ μέ άφορμή τό θάνατο του Σολομών Ναχμία διευκρινιστική ότι «οι 'Ελληνες ύπήκοοι, 'Εβραῖοι τό θρήσκειμα, όπως όλοι οι άλλοι συμπατριῶτες μας, ύπηρετοῦμε κανονική διάρκεια θητείας» (4/7)

«Καθημερινή»: Σέ δρθρο του κ. Π. Δ. Δαγτόγλου μέ τίτλο «Εὐθραυστη άνεκτικτότητα» γράφει, μεταξύ άλλων: Καί ποιά είναι τό άποτέλεσμα; Οι 'Ολλανδοί καί οι Νορβηγοί διατηροῦν άκόμη έντονα άντιγερμανικά αίσθήματα καί οι 'Αγγλοι δέν πάνε πολύ πίσω. 'Εμείς ζήσαμε μιά βόναυση κατοχή, είδαμε πλῆθος ανθρώπων νά πεθαίνει από τήν πείνα, όλοκληρα χωριά νά ξεκληρίζονται από βίαια άντίποινα, τήν έβραϊκή μας κοινότητα νά έξολοθρεῖται σέ γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, τούς συμπολίτες μας νά άπάγονται στήν Γερμανία ως δμροί, τήν φτωχή μας χώρα νά άπομυζάται ως τήν τελευταία σταγόνα αίματος — καί τί κάνουμε; Καλωσορίζουμε τούς Γερμανούς καί τούς φερόμαστε σάν φίλοι — όχι τῶρα μόνο, αλλά από δεκαετίες ἤδη». (3/7)

«Εὐβοϊκή Γνώμη»: Δημοσιεύει ρεπορτάζ καί φωτογραφίες από τό 'Αουσβιτς του Στ. Γιαννακόπουλου, μέ τίτλο «έδῶ έγιναν τό φοβερά έγκλήματα τῶν Ναζί» (26/6).

«'Επείκαιρα»: 'Ο 67χρονος έγκληματίας τῶν μαζικῶν δολοφονιῶν τῶν 'Εβραίων Γκουστάβ Φράντς Βάγκνερ, γνωστός σάν «άνθρώπινο κτήριο» όταν ήταν λοχίας τῶν 'Ες - 'Ες στό πολωνέζικο στρατόπεδο θανάτου Σομπιμπόρ τό 1942 - 43, είναι καί πάλι έλεύθερος ύστερα από άπόφαση του άνωτάτου δικαστηρίου τής Βραζιλίας (5/7).

«Θεσσαλονίκη»: 'Αναδημοσίευση σχεδιαγράμματα κι άνιχνεύονται στήν «Μόντ» όλοσέλιδου δρθρου μέ τίτλο «Στό χῶμα του 'Αουσβιτς τό χορτάρι δέν ξαναφύτρωσε», μέ άναφορά, στους έγκληματίες πολέμου πού δέν δικάστηκαν ποτέ (7/7).

«Φαντάζιο»: Μέ τίτλο «Κυνήγι θησαυρῶν στή Βόρεια 'Ελλάδα» άναφέρει ότι φήμες γιά χιλιάδες λίρες κρυμμένες από τήν έποχή τής Κατοχής, οι περισσότερες άναφερόμενες σέ έβραϊκές περιουσίες, ξεσήκωσαν έκαστοντάδες άνθρώπους, πού, έχοντας σάν έφόδια σχεδιαγράμματα κι άνιχνεύονται στήν «Μόντ» όλοσέλιδου δρθρου μέ τίτλο «Στό χῶμα του 'Αουσβιτς τό χορτάρι δέν ξαναφύτρωσε», μέ άναφορά, στους έγκληματίες πολέμου πού δέν δικάστηκαν ποτέ (7/7).

«Πρωινή»: 'Ο Π. Παλαιολόγος, σέ χρονογράφημά του μέ τίτλο «Εὐφυΐα α λα έλληνικά» σημειώνει: 'Αν άπονέμεται διεθνῶς στους 'Εβραίους τό Νόμπελ τής εύφυΐας, είναι διότι κινοῦνται σά σύνολα καί όχι σά μονάδες. Αυτόματη άλληλοῦποστήριξη. 'Ετσι ό πιό κατατρεγμένος λαός — άσύγκριτα περισσότερο από μάς — κατάφερε όχι μόνο νά κρατηθεῖ αλλά καί νά μεγαλουργήσει. 'Επιστήμη, Τέχνες, Οίκονομία. Κυβερνήτες τής Οίκουμένης» (27/7).

«Νέα»: Πενήντα χιλιάδες δολλάρια προσφέρονται από τόν Σίμον Βίζεντας, ως άμοιβή γιά τήν παροχή πληροφοριῶν, οι όποιες θά όδηγήσουν στή σύλληψη του γιατροῦ του 'Αουσβιτς, Γιόζεφ Μένγκελε, ύπευθύνου γιά τά θανατηφόρα πειράματα σέ 200.000 κρατούμενους, κυρίως σέ παιδιά (13/8) — 'Ανάλυσις γιά τά έγκλήματα του Μένγκελε στήν «'Ε-στίς» (22/8).

«Νέα»: 'Ενα νέο κέντρο έρευνῶν δημιουργεῖται, σύμφωνα μέ άπόφαση τής Πρυτανείας του Τεχνικού Πανεπιστημίου του Βερολίνου: Τό «Κέντρο 'Ερευνας του 'Αντισημιτισμού», πού θ' άρχίσει τή λειτουργία του τόν 'Οκτώβριο του 1979.

'Επίκεντρο τής έρευνας θά είναι ό χαρακτήρας, ή θέση καί ή λειτουργία τής Ιουδαϊκής μειονότητας μέσα στά πλαίσια μιάς έναλλασσόμενης κοινωνίας, καθώς καί οι μορφές καί τά πρωτογενή αίτια του άντισημιτισμού στήν Γερμανία. 'Ιδιαίτερη σημασία θά δοθεῖ στήν εξέλιξη του τελευταίου τρίτου τής περασμένης έκαστονταετίας. 'Ενα άλλο σκέλος τής έρευνας, θά άφορά στή μελέτη τής Ιστορίας του γερμανικού Ιουδαϊσμού. Τήν πρωτοβουλία γιά τήν δημιουργία του Κέντρου είχαν, πρίν από χρόνια ό Πρόεδρος τής 'Ιουδαϊκής Κοινότητας του Βερολίνου, Γκαλίνσκι καί ό πρῶν Πρόεδρος του Τεχνικού Πανεπιστημίου Μπέργκερ. (16/8)

«Πρωινή»: Παρουσιάζει τόν «διαβόητο» άδελφό του 'Αμερικανου προέδρου Μπίλυ Κάρτερ: «Είναι ύπερσυντηρητικός, είναι μπεκρής, δέν χωνεύει τούς 'Εβραίους καί τίς χειραφετημένες γυναίκες...» (23/8)

«Κίνησις»: 'Αναδημοσιεύει από τά «Χρονικά» τήν έπίσκεψη κ. Κ. Τσάτσου στό 'Εβραϊκό Μουσείο, ρεπορτάζ γιά τούς Χριστιανούς πού έσωσαν 'Εβραίους, τό γεῦμα του «'Ελλάς - 'Ισραήλ» κ.ά. (Αύγουστος).

Ζωντανό μάθημα 'Ιστορίας

ΔΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

Σχεδόν τρισήμισι χρόνια, από τις 26 Νοεμβρίου 1975, διαρκεί στο Ντύσσελντορφ της Δυτικής Γερμανίας, η δίκη 13 εγκληματιών πολέμου, για τούς φόνους που διέπραξαν, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως Μάτζντανεκ, κοντά στο Λουμπλίν της Πολωνίας. Οι ναζί κατηγορούμενοι, 5 γυναίκες και 8 άνδρες, υπολογίζεται ότι συμμετείχαν στη δολοφονία πάνω από 250.000 ατόμων.

«Η δίκη — όπως λέει ο πρόεδρος του δικαστηρίου κ. Γκύντερ Μπόγκεν — παρά τη σπουδαιότητά της, δεν είχε απασχολήσει πολύ τη γερμανική κοινή γνώμη. Τά πράγματα άλλαξαν μετά την προβολή του «Όλοκαυτώματος» και η αίθουσα του δικαστηρίου άρχισε, με τόν καιρό, να γεμίζει από άκροατές».

Σύμφωνα με πολωνικές εκτιμήσεις, πάνω από 1,5 εκατ. άνθρωποι βασανίστηκαν και δολοφονήθηκαν στο Μάτζντανεκ. Έκατοντάδες κρατούμενοι, οι περισσότεροι Έβραιοι, Πολωνοί και Ρώσοι, έβρισκαν καθημερινά τόν θάνατο με τούς πιο φρικτούς τρόπους. Μεταξύ των θυμάτων, συμπεριλαμβάνονται και χιλιάδες παιδιά.

Όχι πριν τό 1980

Όταν τό 1975 άρχισε ή δίκη, έγκυροι κύκλοι υπολόγιζαν ότι θά διακοϋσε τό πολύ δυό χρόνια. Τά προγνωστικά αυτά διαφεύσθηκαν και δεν προβλέπεται ή έκδίκαση τής υποθέσεως νά τελειώσει πριν τό 1980. 'Η δικογραφία περιλάμβανε, στήν άρχή τής δίκης, γύρω στίς 20.000 σελίδες. 'Η όλη διαδικασία τής δίκης έχει κοστίσει, μέχρι στιγμής, γύρω στά 12 εκατομμ. μάρκα.

Στή διάρκεια τής δίκης, έπρεπε νά διαβαστούν οι καταθέσεις πολλών μαρτύρων, πού ζούσαν στήν 'Αμερική, στόν Καναδά, στήν Πολωνία, ακόμη και στή Σοβιετική Ένωση. Σέ όλα αυτά τά μέρη, έπρεπε νά ταξιδέψουν οι δικαστές, οι δυό δημόσιοι κατήγοροι και μέλη τής υπερασπίσεως.

Έπάνω: Ένα ρακένδυτο παιδί, πού συνελήφθει ενώ προσπαθούσε νά κλέψει τρόφιμα, από μία ύπαιθρια άγορά, τόν Άπρίλιο του 1943. Δεξιά: Ένας Έβραίος έπιστρατευμένος γιά καταναγκαστική εργασία μεταφέρει τόν νεκροτομείο τό πτώμα ενός νεογέννητου.

Πρός τό παρόν, άναμένεται ή έκδοση τής απόφάσεως, γιά 4 από τούς κατηγορούμενους. Πρόκειται γιά τό γιατρό του στρατοπέδου, Χάινριχ Σμίτ, 66 έτών και τίς έπόπτριες Καρλότα Μάιερ, 61 έτών. Έρμίνε Μπότσερ, 61 έτών, και Ρόζα Ζύς 58 έτών.

Από τήν ήμέρα πού προβλήθηκε στή γερμανική τηλεόραση τό «Όλοκαύτωμα», μία ταινία μέ ντοκουμέντα γιά τά φοβερά εγκλήματα πού διαπράχθηκαν στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως του 'Αουσβιτς, όλο και περισσότεροι άκροατές έρχονται νά παρακολουθήσουν τή διαδικασία τής δίκης. Πολλοί άπ' αυτούς είναι μαθητές Γυμνασίων. Τά παιδιά αυτά, έχουν έτσι τήν εύκαιρία νά παρακολουθήσουν ένα «ζωντανό» μάθημα 'Ιστορίας.

Οι περισσότεροι από τούς μαθητές, φεύγουν συγκλονισμένοι από τίς καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας, και έκφράζουν τήν άπορία τους γιά τήν απόφαση τής γερμανικής κυβερνήσεως νά παραγράψει τίς κατηγορίες έναντίον εγκλημάτων πολέμου, μέ τό τέλος του 1979.

Πραγματικά, οι καταθέσεις πού γίνονται από τούς μάρτυρες κατηγορίας είναι κάτι περισσότερο από άποκαλυπτικές.

Η Λάουρα Γιάσκοβιτς, 54 έτών, τής όποις πολλοί συγγενείς δολοφονήθηκαν στο Μάτζντανεκ, περιγράφει πώς μία από τίς κατηγορούμενες έπόπτριες, άφησε ένα λυκόσκυλο νά κατασπαράξει ένα κορίτσι....

«Αυτή είναι — λέει στο τέλος τής κατάθεσής της. Αυτά τά μάτια δεν θά τά ξεχάσω ποτέ» και δείχνει τήν κατηγορούμενη Λέχερτ, πού στο Μάτζντανεκ ήταν γνωστή σαν ή «αιμοδιψασμένη Μπριγκίτε».

Ακόμη πιο συγκλονιστική είναι ή κατάθεση τής Ένριτα Νίτρον, πού περιγράφει πώς έκατοντάδες μικρών παιδιών, άφού βασανίστηκαν μέ τόν πιο άγριο τρόπο, οδηγήθηκαν στους θαλάμους άερίων.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 22 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1979 • ΤΙΣΡΙ 5740

וְהָלַכְנוּ בְּיָמֵינוּ וְאִמְרוּ לְבָנוּ וְנִסְתָּרָה אֵל חַי וְנֹכַח
בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִנְוּנוּ מִלִּפְנֵי הַמַּלְאָכִים הַבְּהִמִּיּוֹת

«Καὶ ἔθνη πολλὰ θέλουσιν ὑπάγει καὶ εἰπεῖ· ἔλθετε καὶ ὡς ἀναβῶ-
μεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκόν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰα-
κώβ· καὶ θέλει διδάξει ἡμᾶς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ θέλομεν περι-
πατήσῃ ἐν ταῖς τριβواῖς αὐτοῦ· διότι ἐκ Σιών θέλει ἐξέλθει νόμος

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΥΠΗΡΕΤΕΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ - όταν διεξάγεται με καλή πίστι, με αίσθημα ευθύνης και με έπιστημονικά στοιχεία - είναι το πιο δυνατό και σταθερό μέσο για την ανάπτυξη και διατήρηση των ανθρώπινων σχέσεων.

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ - πού διεξάγεται «επί ίσοις όροις», χωρίς δογματισμούς και χωρίς προκατασκευασμένες απόψεις ή «αλήθειες» - είναι εκείνος πού οδηγεί στην πραγματική συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων.

ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ σημασία έχει ο διάλογος εκείνος πού διεξάγεται επί θρησκευτικών θεμάτων και ιδίως μεταξύ άλλοθρήσκων. Κι είναι ακόμη σημαντικώτερος όταν από την έλλειψη αυτού ακριβώς του διαλόγου και της αντικειμενικής έρεύνης, οι σχέσεις μεταξύ άλλοθρήσκων, παρ' όλον ότι πιστεύουν στον ίδιο Ένα και Μοναδικό Θεό, αποτελούν δηλαδή το Λαό πού ονομάζεται «Λαός της Βίβλου», είχαν μέχρι σήμερα δηλητηριασθή. Κατά τρόπο μάλιστα επικίνδυνο και καταστροφικό.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ, και ιδιαίτερα εμείς πού είμαστε μία μειονότητα μεταξύ των όρθοδόξων χριστιανών, πιστεύουμε κι επιζητούμε το διάλογο. Κι αυτό το έχουμε αποδείξει, και το τελευταίο διάστημα, με δεκάδες υπομνήματα, έπιστολές, έγγραφα, παρεμβάσεις κλπ. σέ θέματα της έλληνικής ζωής πού μάς άφορούν. Ποτέ δέν διστάσαμε νά μιλήσουμε ή νά ζητήσουμε το διάλογο, ακόμη και σέ περιπτώσεις πού ή *altera pars* ήταν γνωστό ότι επιζητούσε τον χωρίς αντίλογο μονόλογο, την πειθάρχησι των όπαδών της σ' ό,τι αυτή και μόνο ύπεστήριζε.

ΥΠΗΡΕΤΩΝΤΑΣ το πνεύμα αυτό του έποικοδομητικού διαλόγου, το περιοδικό αυτό έχει, στό τεύχος του Φεβρουαρίου 1979, δημοσιεύσει τή βαρυσήμαντη μελέτη του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνού, με τίτλο «Ο Όρθόδοξος Χριστιανισμός και ό Ιουδαϊσμός: ή κατάσταση των σχέσεων τους». Μέ το ίδιο πνεύμα δημοσιεύουμε σήμερα την ιστορική ανακοίνωση του Δρος Δημ. Ι. Κωνσταντέλου «Η θέσι των Ισραηλιτών στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία», πού έγινε στό Παναμερικανικό Συμπόσιο επί των έλληνορθόδοξων - Ιουδαϊκών σχέσεων.

ΣΑΝ προσφορά στην άξια και στή σημασία του διαλόγου (στόν όποιο είναι άφιερωμένο το τεύχος αυτό), δημοσιεύουμε έπίσης το άρθρο του κ.Φ.Κλοϋτζνικ, πού αναφέρεται στό διάλογο μεταξύ Μουσουλμάνων και Ισραηλιτών.

ΙΣΩΣ οι απόψεις πού διατυπώνονται στό άρθρο του κ.Κωνσταντέλου νά μή μάς βρίσκουν απόλυτα σύμφωνους. Αυτό δέν έχει καμία σημασία. Σημασία έχει ότι οι απόψεις αυτές άνοίγουν την πόρτα και βοηθούν στό διάλογο της φιλίας, της άλληλοκατανοήσεως, της συνεργασίας, της επί έπιστημονικής βάσεως αντιμετώπισεως των θεμάτων. Και σάν τέτοιες τίς καλοδεχόμαστε πάντα στό περιοδικό μας...

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Χάρτης της Κωνσταντινουπόλεως, δεύτερο ήμισυ του 15ου αιώνα. Αυτό το σχέδιο της Κωνσταντινουπόλεως είναι από το Liber Insularum Archipelagi (1427) του Cristoforo Buondelmonti. 'Η Porta Judeca ('Εβραϊκή Πύλη), που ανοίγει στο Golden Horn δείχνει την τοποθεσία του εβραϊκού τμήματος, που βρισκόταν στο χώρο αυτό μέχρι τα μέσα του 11ου αιώνα. (Παρίσι, 'Εθνική Βιβλιοθήκη, Cod. lat. 4825, fol. 37v).

Τόν 'Ιανουάριο του 1972 έλαβε χώρα στη Νέα - 'Υόρκη τό πρώτο Παναμερικανικό Συμπόσιο επί των 'Ελληνορθόδοξων - 'Ιουδαϊκών σχέσεων, μέ τή συμμετοχή διακεκριμένων 'Ελληνορθόδοξων καί 'Ισραηλιτών θεολόγων καί έπιστημόνων.

Οι σημαντικώτερες έργασίες του Συμποσίου εξέδόθησαν στό «Περιοδικό Οικουμενικών Μελετών» (Journal of Ecumenical Studies, Fall 1976, Vol. 13, Num. 4), του Temple University. Τήν έκδοση έπιμελήθηκαν ο Αϊδ. Δρ. Νομικός Μιχαήλ Βαπόρης καί ο Ραββίνος Marc H. Tanenbaum. Τήν συνάντηση χαιρέτησε καί ο 'Αρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου 'Αμερικής κ. 'Ιάκωβος, ο οποίος, μεταξύ των άλλων, είπε:

«...αυτή ή «μοναδική δια - θρησκευτική συνδιάλλαγή» ... ής άνάψει στίς καρδιές μας τήν έπιθυμία νά άλληλογνωρισθούμε καί νά γνωρίσουμε τίς αντίστοιχες θεολογικές μας θέσεις μέ ένα βαθύτερο καί άμοιβαίο αίσθημα κατανόησης...»

«Τόσο οι Χριστιανοί όσο καί οι 'Ισραηλίτες ανατράφηκαν μέσα σέ μία παράδοση δυσπιστίας πού φθάνει μέχρι τόν άντισημιτισμό ή τόν άντιχριστιανι-

σμό. Κατά τά τέλη του αιώνας καί ειδικώτερα μετά τίς μαζικές θηριωδίες καί σφαγές των 'Ισραηλιτών από τόν Χίτλερ, αισθανθήκαμε έμείς, οι Χριστιανοί τής Δύσεως, ότι φέρουμε μίαν αντίστοιχη εύθύνη διότι, μέχρι τής έποχής εκείνης άποδίδαμε τή σταύρωση του 'Ιησού στους 'Ισραηλίτες...

«Σάν Χριστιανοί πού είμαστε έμμένουμε σέ πίστεις καί παραδόσεις πού δέν είναι άποδεκτές σέ σās άπ' τήν άλλη πλευρά, ή προσήλωση καί ή πίστη σας στίς δικές σας παραδόσεις, δείχνει ότι άποδέχασθε τίς διαφορές πού μās χωρίζουν. Αυτό πού θά περίμενα, από αυτή τήν πρώτη συνδιάλλαγή, καί τή συνέχεια της, είναι ή δυνατότητα νά άλληλογνωρισθούμε στενότερα καί, έτσι, νά άλληλοδιδασχθούμε όχι μόνο πάνω σέ θέματα Ιστορίας, δόγματος καί έθίμων, αλλά νά διδασχθούμε νά ύπομένουμε, διά του έλέους του Παντοδύναμου, μία δυναμική, σύγχρονη μαρτυρία των διδασκαλιών του 'Ενός Θεού...»

Τό άρθρο του Δρ. Δημητρίου Ι. Κωνσταντέλου, πού άκολουθεί σέ μετάφραση, δημοσιεύεται στό «Χρονικά» μέ τήν άδεια καί τή συγκατάθεση των εκδοτών, τούς οποίους εύχαριστούμε.

Τό 1935 κάποιο κρατικό πανεπιστήμιο τής Βορείου - δυτικής 'Αμερικής άναζητούσε έναν Ιστορικό γιά νά διδάξει άρχαία Ιστορία καί τήν Ιστορία τής 'Αμερικανικής Δύσεως. 'Όταν τό Τμήμα 'Ιστορίας του University of Wisconsin υπέδειξε τό

όνομα ενός νέου 'Ελληνοαμερικανού έπιστήμονος, ο οποίος διέθετε τά προσόντα, ή άπάντηση ήταν: «ή θέση είναι κλειστή γιά οιονδήποτε έλληνικής ή Ισραηλιτικής καταγωγής». Τό έπαισόδιο αυτό μās δείχνει πώς καί οι 'Ισραηλίτες έχουν πιεϊ ά-

πό τό ίδιο ποτήρι τής προκαταλήψεως καί, άκόμη, του διωγμού. Τά έλληνικά καί τά Ισραηλιτικά όνόματα έχουν, βέβαια, συνδεθεί πολλές φορές στην Ιστορία του Δυτικού πολιτισμού γιά καλό ή γιά κακό. 'Η 'Αθήνα καί ή 'Ιερουσαλήμ ή, εάν έ-

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

πιθυμείτε, ή 'Ιερουσαλήμ και ή 'Αθήνα, μαζί με την μεταγενέστερη εμφανισθείσα Ρώμη, απέτελεσαν τόν τρίποδα της δομής του Δυτικού πολιτισμού, επί του οποίου αυτός στηρίχθηκε γιά πολλούς αιώνες. 'Ακόμα και ό Χριστιανισμός, ένας άπο τούς κυριώτερους θεσμούς του Δυτικού πολιτισμού, άποτελεί μία συγχώνευση Ιουδαϊκών και ελληνικών ιδεών και παραδόσεων. Είμαι ένα τρίπτυχο με μία Ιουδαϊκή ψυχή, έναν ελληνικό νοΰ και ένα ρωμαϊκό σώμα.

"Αν και οι 'Ισραηλίτες και οι 'Ελληνες έχουν από κοινού γνωρίσει τή διωξη και τήν προκατάληψη, τό έρώτημα πού έχουμε μπροστά μας είναι: ποιές ήταν οι σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών λαών επί του θρησκευτικού επιπέδου; Έργο μου, λοιπόν θά είναι νά εξετάσω πώς έζησαν οι 'Ισραηλίτες μέσα στην ελληνορθόδοξη κοινωνία κατά τόν Μεσαίωνα.

Προτίθεται νά εξετάσω τά εξής θέματα, πού άπτονται με τίς ελληνορθόδοξες — Ιουδαϊκές σχέσεις. Κατ' άρχήν μία εξέταση της θρησκευτικής φύσεως του Μεσαιωνικού ελληνορθόδοξου κράτους είναι πολύ σημαντική, αν θέλουμε νά καθανοήσουμε τή θέση του 'Ιουδαϊσμού μέσα σ' αυτό. Μαζί με τό έρώτημα, αν τό Βυζάντιο υπήρξε ένα άνεκτικό ή μή - άνεκτικό κράτος, θά πρέπει νά εξετάσουμε τό θρησκευτικό εκείνο φαινόμενο πού θά μπορούσε νά όνομασθεί αντισημιτική εκκλησιαστική νομοθεσία: 'Επί αυτής της βάσεως θά είμαστε σέ θέση νά έκτιμήσουμε τίς ελληνορθόδοξες - Ιουδαϊκές σχέσεις. Γενικά, πιστεύουμε ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο έθνικών και θρησκευτικών όμάδων υπήρξαν, με όρισμένες εξαίρεσεις, άνεκτικές και, αν δέν υπήρξαν φιλικές, συνυπήρξαν άρμονικά. Τούτο είναι τό συμπέρασμα πολλών ιστορικών μελετών. 'Επικρατεί δέ όμοφωνία ότι ή διαμάχη μεταξύ του 'Ιουδαϊσμού και της ελληνιστικής μοναρχίας των Σελευκιδών, κατά τόν δεύτερο π.Χ. αιώνα,

άποτελεί μία εξαίρεση παρά τόν κανόνα. Είναι ενδιαφέρον νά θυμηθούμε ότι οι Μακκαβαίοι, πού έξεγέρθηκαν κατά του 'Αντίοχου Δ', έχουν ταξινομηθεί μεταξύ των αγίων της 'Ελληνορθόδοξης 'Εκκλησίας. 'Η στάση όλων των ελληνιστικών βασιλιάδων από τόν 'Αλέξανδρο — έκτός του 'Αντίοχου Δ', — και μετέπειτα, άπέναντι της Ιουδαϊκής θρησκείας, ήταν μία στάση άνεκτική.

'Η έκτίμησή μας των ελληνορθόδοξων — Ιουδαϊκών σχέσεων κατά τόν Μεσαίωνα, και έκτοτε, έχει άλλαξει αίσθητά από τίς άρχές του πρώτου τέταρτου αυτού του αιώνα. Οι άπόψεις του Samuel Krauss, πού αντίπροσωπεύουν τήν Ιουδαϊκή άποψη, διάνοιξαν καινούργιους όρίζοντες και ύποστηρίχθηκαν από άλλους επιστήμονες, συμπεριλαμβανόμενου του 'Ανδρέα 'Ανδρεάδη, ό όποιος έκαμε πολλές έρευνες από τήν ελληνική πλευρά. Όταν τό 1939 ό Joshua Starr εξέδωσε τή μονογραφία του περί των 'Ισραηλιτών στη Βυζαντινή Αύτοκρατορία, προσπάθησε νά τροποποιήσει τίς άπόψεις του Krauss, τονίζοντας τήν έλλειψη άνεκτικότητας σέ διάφορες περιόδους της ιστορίας του Βυζαντίου. Τά συμπεράσματά του, όμως, δέν τά άποδέχθηκαν όλοι οι βυζαντινολόγοι. 'Ο σπουδαίος Βέλγος ιστορικός Henri Gregoire ζήτησε τήν άναθεώρηση του βιβλίου του Starr, τό όποιο συγκεντρώνει τήν προσοχή του πάνω στα καταπιεστικά διατάγματα του 'Ηράκλειου, του Λέοντος Γ', του Βασιλείου Α' και του 'Ιωάννη Τσιμισκή. Αύτές οι πράξεις έχουν σήμερα εξετασθεί κάτω από διαφορετικό πρίσμα από τόν Andrew Sharf, του Bar - Ilan University του 'Ισραήλ, ό όποιος έχει γράψει επί του θέματος μία καλή μελέτη. 'Αλλά οι άπόψεις μας σήμερα, περί των Ελληνο - Ιουδαϊκών σχέσεων, είναι περισσότερο (σορροπημένες σάν άποτέλεσμα μίας, επίσης, επανεξετάσεως του πολιτικού, κοινωνικού και θρησκευτικού χαρακτήρος του βυζαντινού κράτους.

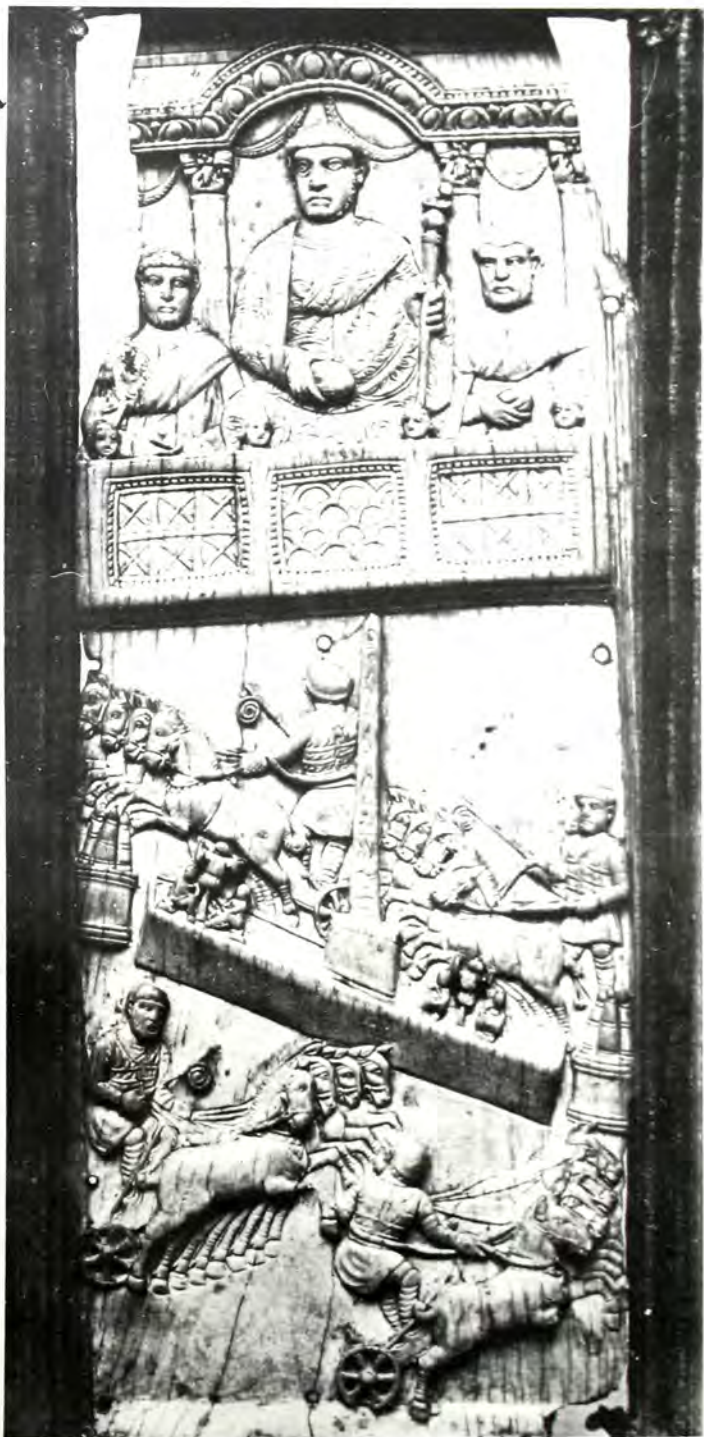
Γιά νά άκριβολογούμε ή Βυζαντινή Αύτοκρατορία υπήρξε μία κοινοπολιτεία, ένα πολυ - φυλετικό και πολυ - σχισματικό κράτος. 'Ηταν, όμως, μία ελληνική κοινοπολιτεία ή γλώσσα ήταν ή ελληνική, ή παιδεία ή οι εκπαιδευτικοί θεσμοί και ή φιλοσοφία ήταν ελληνική, τό Ιδρύματά της ήταν ελληνικά ή ελληνικής καταγωγής, ή θρησκεία της άποτελούσε μία σύνθεση Ιουδαϊκών και ελληνικών στοιχείων και ή πλειοψηφία του λαού της ήταν 'Ελληνες, ενώ οι ύπόλοιποι είχαν έξελληνισθεί ή ήταν άρκετά έξελληνισμένοι. Παρόλ'ότι ή γλώσσα, ή θρησκεία, ή έθνικότης και τό κύριο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό Ιδρύματα ήταν ελληνικά, υπήρχαν άρκετές μή - ελληνικές μειονότητες και πολλά θρησκευτικά δόγματα. "Ενα πλουραλιστικό κράτος δέν μπορεί νά επιζήσει επί μακρόν χωρίς όρισμένες βασικές άρχές πού ένώνουν τόν λαό σέ μία άρμονική κοινωνία. 'Η Βυζαντινή Αύτοκρατορία θά πρέπει νά είχε επίτγχει κάποια ίσορροπία στην κοινωνική της δομή, διότι επέζησε επί έντεκα αιώνες.

Παρά τήν κυρίαρχη θέση της 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας, ή 'Ελληνική Αύτοκρατορία ήταν ένα πολυποίκιλα σχισματικό κράτος. Γνωρίζουμε όνομαστικά περί τίς τριάντα πέντε θρησκευτικές μειονότητες πού υπήρχαν τήν εποχή του 'Ιουστινιανού. Τό πρώτο τέταρτο του δγδου αιώνα, σέ μία άλληλογραφία μεταξύ του Αύτοκράτορα Λέοντος Γ' και του Χαλίφη 'Ομάρ Β', πληροφορούμεθα ότι υπήρχαν έβδομηντα περίπου θρησκευτικά δόγματα. "Ενα πολυποίκιλα φυλετικό και πολυποίκιλα σχισματικό κράτος δέν έχει τή δυνατότητα νά τρέφει προκαλήσεις εναντίον τμημάτων του πληθυσμού του, αν κι' αυτό, σίγουρα, εξαρτάται από τό μέγεθος και τή δύναμη αυτών των μειονοτήτων ξεχωριστά ή συλλογικά. 'Ο φανατισμός και οι προστριβές προκαλούν ταραχές και εμφύλιο πόλεμο και οδηγούν στην παρακμή του κράτους. Παρόλες τίς πολλές μειο-

νόητες καὶ τὰ θρησκευτικὰ σχίσματα, ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία γνώρισε πολὺ λίγες φυλετικές διαμάχες, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἔντεκα αἰῶνων τῆς ζωῆς της.

Ὑπῆρχε ἀνεκτικότης καὶ ἐμπορικές καὶ πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ τῶν μειονοτήτων. Μὲ ἐξάιρεση τὸν διωγμὸ τῶν Σαμαρειτῶν ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανὸ καὶ τῶν Παυλικανῶν - Βογόμιλων ἀπὸ τὸν Ἀλέξιο Κομνηνὸ, δὲν ὑπῆρξε κανένας σημαντικὸς διωγμὸς ἐναντίον μεγάλων μειονοτήτων. Ὁ Joshua Starr γράφει ὅτι ἀπὸ τὸ 641 μέχρι τὸ 1204 οἱ Ἰσραηλίτες ὑπέστησαν μόνο τρεῖς γενικοὺς διωγμοὺς. Τόνισε, ἐπίσης, ὁ Starr ὅτι τὰ ἀντι - ἰουδαϊκὰ μέτρα ποὺ εἰσῆγαγε ὁ Λέων Γ' ἦσαν ἰδιαίτερα αὐστηρά. Ἄλλοι, ὅμως, ἱστορικοὶ τόνισαν τὰ λάθη τοῦ Starr. Κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι σίγουρη ἡ ἀντι - ἰουδαϊκὴ πολιτεία τοῦ Λέοντος. Ὁ Henri Gregoire, στὴν κριτικὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Starr, γράφει ὅτι ἀντὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Starr «ἀναθεωρηθοῦν ποτέ, θὰ εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀπόλυτης ἀνεκτικότητος». Ὁ καθηγητὴς Πέτρος Χαράνης, σὲ μία ἐργασία σχετικὴ μὲ τοὺς Ἰσραηλίτες στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ὑπὸ τὸν πρῶτο Παλαιολόγο, γράφει ὅτι, οἱ Ἰσραηλίτες ἔχαιραν ἑνὸς «ἀξιοσημείωτου βαθμοῦ ἀνοχῆς».

Ἀκόμη καὶ ἡ παλιὰ ἀντίληψη ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες καὶ οἱ μὴ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἦσαν περιορισμένοι μέσα σὲ γκέττο ἔχει ἀναθεωρηθεῖ. Γνωρίζουμε σήμερα ὅτι αἰρετικοί, ὅπως οἱ Παυλικανοὶ καὶ οἱ Βογόμιλοι, καθὼς καὶ τὰ άτομα ἄλλων θρησκευτικῶν δογμάτων, ὑπῆρχαν σὲ ὅλες τὶς τάξεις τοῦ λαοῦ καὶ κατοικοῦσαν σὲ πολλὲς πόλεις καὶ κωμόπολεις. Οἱ Ἰσραηλίτες μόνο δὲν θὰ μπορούσαν νὰ κλεισθοῦν σὲ ἀπομονωμένα γκέττο, παρόλον ὅτι βρίσκουμε Ἰσραηλιτικὲς συνοικίες στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἡ πεποίθηση ὅτι οἱ θρησκευτικὲς μειονότητες ἦσαν ἀποξενωμένες καὶ καταπιέζονταν σὲ κλειστά γκέττο στηρίζεται στίς ἀ-

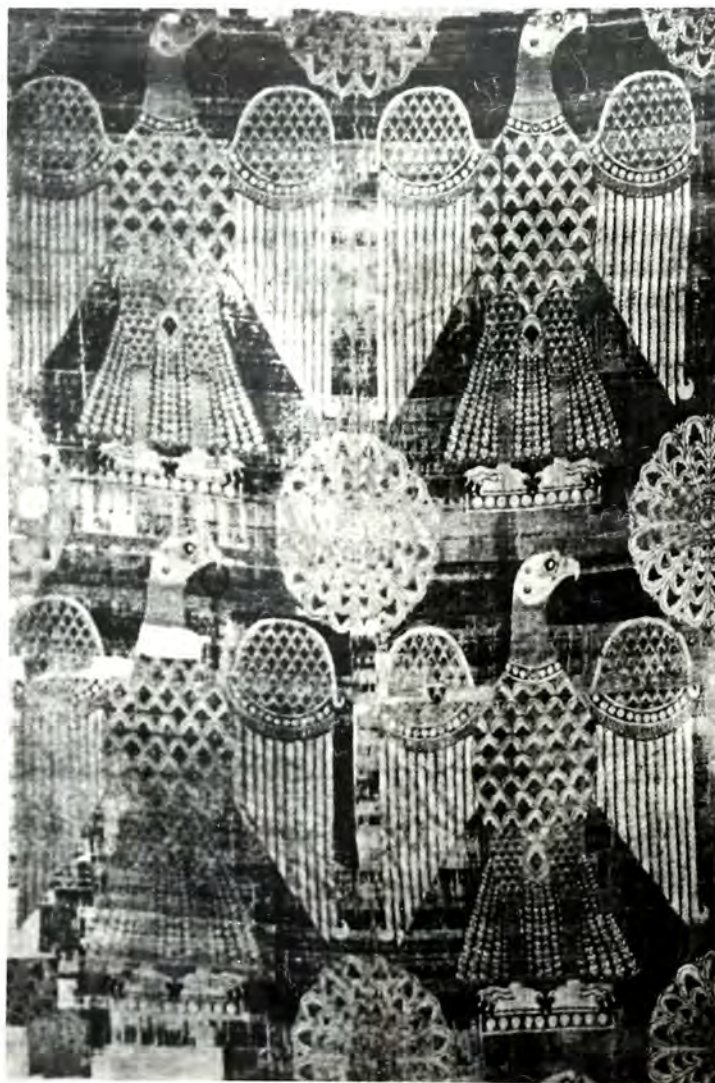

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

παντήσεις που έδωσαν διάφοροι Ιεράρχες, σχετικά με τις θρησκευτικές μειονότητες. Παραδείγματος χάριν, ο Μητροπολίτης Κίτρου Ίωάννης, (τέλη δωδεκάτου αιώνας) έγραψε μία έπιστολή προς τον αρχιεπίσκοπο Δυρραχίου Κωνσταντίνο Καμπάσιλα, ο οποίος ρωτούσε να μάθει αν οι Άρμένιοι ήσαν ελεύθεροι να ανεγείρουν δικές τους εκκλησίες στις πόλεις όπου ζούσαν. Ο Ίωάννης απάντησε: «Λαοί ξένων γλωσσών, δοξασιών όπως οι Ιουδαίοι, οι Άρμένιοι, οι Ισραηλίτες, οι Αγαρίτες και άλλοι σαν αυτούς, τους επιτρέπεται από παλιά να κατοικούν σε χριστιανικές χώρες και πόλεις· μόνο πρέπει να ζούν χωριστά και όχι μαζί με τους Χριστιανούς. Γι' αυτόν το λόγο υπάρχουν συνοικίες, που βρίσκονται είτε εντός είτε εκτός των πόλεων, και που προορίζονται για κάθε μία από αυτές τις ομάδες, ώστε να περιορίζονται σ' αυτές τις συνοικίες και να μην επεκτείνουν την κατοικία τους πέρα αυτών».

Για άλλη μία φορά πρέπει να παρατηρήσουμε πώς η απάντηση του Ίωάννη αναφερόταν στη συνήθεια του παρελθόντος και δεν ανταποκρίνεται, απαραίτητως, στη σύγχρονη πραγματικότητα. Κατά περιόδους, εκκλησιαστικοί ηγέτες διαμαρτυρήθηκαν για την άνοχη που έδειχνε το κράτος απέναντι σε αιρετικές ομάδες ή τις μη - χριστιανικές μειονότητες. Επί παραδείγματι, ο πολύ αυστηρός Πατριάρχης Άθανάσιος (δέκατος τρίτος αιώνας) έγραψε μία έπιστολή διαμαρτυρίας στον Ανδρόνικο Β', εξαιτίας της άνοχης του Αυτοκράτορος απέναντι στους Ισραηλίτες, τους Άρμένιους, τους Τούρκους και άλλους μη - Χριστιανούς ή Χριστιανούς σχισματικούς, οι οποίοι ήσαν ελεύθεροι να οικοδομούν τεμένη και οίκους λατρείας μεταξύ του χώρου των Ορθόδοξων Χριστιανών. Ο Άθανάσιος κατηγορήσε έναν κρατικό λειτουργό, ο οποίος παραχώρησε «μεγάλη δύναμη» στους Ισραηλίτες. Έν αντιθέσει, όμως, προς τον Άθα-

Μεταξωτό, Κωνσταντινούπολη, τέλος του 10ου αιώνα. Μεταξωτό από τον τάφο του St Germain, που καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη. Οι δέτοι και οι χρυσές ροζέτες είναι κεντημένοι σε πορφυρό μεταξωτό. Πολλοί Έβραίοι εργάζονταν σ' αυτή τη βιομηχανία, ή οποία κατευθυνόταν προσεκτικά από το Κράτος. (Auxerre, Έκκλησία του Αγίου Εύσεβιου. Φωτογραφία Lauros - Giraudon).

νάσιο υπήρξαν άλλοι Πατριάρχες που υπερασπίσθηκαν τα δικαιώματα των 'Ισραηλιτών και κατέβησαν κάθε προσπάθεια για να αποτρέψουν ολονόμι διωγμό. 'Επί παραδείγματι, όταν οι 'Ισραηλίτες της Κρήτης διαμαρτυρήθηκαν στον Πατριάρχη κατά των 'Ορθόδοξων Χριστιανών, οι όποιοι τούς ένοχλούσαν, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μητροφάνης έκυκλοφόρησε τό 1568 εγκύκλιο, όπου προέτρεπε, ότι εκείνοι οι όποιοι σκώνουν τά άποσχουν από ύβρεις κατά των 'Ισραηλιτών ή από άδικες κατηγορίες. Συγκεκριμένα, τόνιζε ο Πατριάρχης, ότι εκείνοι οι όποιοι σκώνουν τά χέρια κατά των 'Ισραηλιτών ή τούς βρίζουν, θά άναθεματίζονται, θά άφορίζονται και θά καταδικάζονται σέ αιώνια τιμωρία.

Γιά νά άκριβολογοϋμε, έκδόθηκαν κανόνες κατά των 'Ισραηλιτών, καθώς και κατ' άλλων θρησκευτικών μειονοτήτων. Θά πρέπει νά θυμόμαστε, όμως, ότι αύτοί οι κανόνες ξεπήδησαν μέσα από πραγματικές κοινωνικές άνάγκες και άπεικονίζουν τίς ύπάρχουσες συνθηκές. Οι κανόνες δέν άπεικονίζουν προκατειλημμένες θεολογικές και θρησκευτικές άπόψεις καιίτοι, όταν εξέδόθησαν, έστηρίζοντο πάνω σέ πίστεις και σέ δόγματα της 'Εκκλησίας και δέν άφορούσαν συγκεκριμένες πράξεις άτόμων. Οι συναλλαγές μεταξύ Χριστιανών και 'Ισραηλιτών θά πρέπει νά ήσαν πολύ άνεπτυγμένες, σέ σημείο, ώστε, νά άνησυχήσει ή 'Εκκλησία μήπως οι 'Ισραηλίτες έπιδράσουν συνθηκά πάνω στό χριστιανικό ποίμνιο. Γιά τό ίδιο λόγο ή 'Εκκλησία, κατά τή Σύνοδο της Τρουλλό, εξέδωσε κανόνες κατά των συνηθειών αρχαίας έλληνικής καταγωγής. Οι ίδιοι οι 'Ισραηλίτες μπορεί νά ύποκίνησαν και νά προκάλεσαν τήν έκδοση των άντι - σημιτικών κανόνων και νόμων, καθόσον αύτοί δέν ήσαν παθητικοί πολίτες, αλλά άσκούσαν έπιρροή στό έμπόριο, τίς συναλλαγές, τήν πολιτική, τή μάθηση και τή θρησκεία. Κατά διαφόρους περιόδους υπήρχε μεγάλο ενδιαφέρον

για τόν 'Ιουδαισμό. Συγκεκριμένα, γύρω στό 1066 ο 'Ανδρέας, 'Αρχιεπίσκοπος του Μπάρι, ενδιαφέρετο τόσο πολύ για τόν 'Ιουδαισμό, ώστε, τελικά, άφησε τό Ιερατείο και άσπάσθηκε τόν 'Ιουδαισμό. 'Υπήρξαν δέ περισσότερες τής μιάς προσηλυτίσεως από τόν Χριστιανισμό στον 'Ιουδαισμό, και άντιστρόφως.

Οι 'Ισραηλίτες εξαγωγείς και έμποροι προόδευσαν και οι οικονομικές εύκαιρίες για τόν 'Ισραηλίτη μικρέμπορα ήσαν έξίσου πολλές.

'Η μοίρα των 'Ισραηλιτών στό Βυζάντιο ήταν πολύ καλύτερη από εκείνη των Σαμαρειτών, Μανιχαίων, Μοντανιστών, Τασκοδρουγитών, Βορβοριτών, 'Οφιτών, Παυλικανών, Βογόμιλων και άρκετών άλλων θρησκευτικών μειονοτήτων. Τό μεγαλύτερο μέρος της έκκλησιαστικής νομοθεσίας, που άφορούσε τούς 'Ισραηλίτες, άσχολείτο με κοινωνικά θέματα. Κανένας 'Ισραηλίτης, παραδείγματος χάριν, δέν μπορούσε νά έχει για οικιακό ύπηρέτη έναν Χριστιανό. Κάθε 'Ισραηλίτης που θά προσπαθοϋσε νά κάνει περιτομή σέ Χριστιανό, ύπόκειτο σέ δέσμευση της περιουσίας και σέ έξορία. Γάμοι μεταξύ 'Ισραηλιτών και Χριστιανών άπαγορεύοντο. Πέρα άπ' αύτούς τούς περιορισμούς, οι 'Ισραηλίτες έχαιραν κάθε έλευθερίας που ίσχυε για τούς ύπόλοιπους πολίτες και ή πίστη τους κατοχυρώνετο από τήν νομοθεσία.

'Η καταπάτηση των Ιουδαϊκών συναγωγών έτιμωρείτο. 'Επί παραδείγματι, ο 'Ιουστινιανός διατήρησε έναν παλιότερο νόμο που προσάτεψε τό άπαραβίαστο της συναγωγής. Οι 'Ισραηλίτες μπορούσαν νά τηρούν και νά άσκούν τήν πίστη τους. 'Απαγορεύετο νά τούς ένοχλούν κατά τό Σάββατο, νά παρενοχλούν τίς τελετές τους ή νά τούς άναγκάζουν νά παρουσιασθούν στό δικαστήρια κατά τήν ήμέρα του Σαμπάτ. 'Όταν ή νομοθεσία τούς άπαγόρευε νά ύπηρετούν σέ δημόσιες θέσεις και τόν στρατό, τούτο δέν όφειλόταν στήν ύπαρξη διακρίσεων άποκλειστικά κατά των 'Ισραηλιτών. 'Η νομοθεσία αύτή

στρεφόταν έναντίον όλων των θρησκευτικών μειονοτήτων για λόγους άσφαλείας. Πράγματι, όταν συγκρίνεται ή συμπεριφορά πρós τόν 'Ιουδαισμό έναντι εκείνης πρós τά άλλα δόγματα, ο 'Ιουδαϊσμός βρίσκεται σέ πολύ εύνοικώτερη θέση.

Άξιζει νά σημειωθεί ότι οι 'Έλληνες ήσαν, τουλάχιστο θεωρητικά, αϋστηρότεροι πρós τούς Χριστιανούς αιρετικούς και σχισματικούς από όσον με τούς πιστούς των μη - χριστιανικών δογμάτων. Μερικές φορές που υπήρξαν διωγμοί, τούτοι υπήρξαν τό άποτέλεσμα της 'Ισραηλιτικής δραστηριότητας είτε κατά του Κράτους είτε κατά της 'Εκκλησίας. 'Επί παραδείγματι, ο διωγμός του 634 προκλήθηκε εξαιτίας της συνεργασίας των 'Ισραηλιτών με τούς Πέρσες, οι όποιοι με τήν κατάρκτηση της 'Ιερουσαλήμ τό 614, σκότωσαν περί τούς 60.000 - 90.000 Χριστιανούς. 'Εξαιτίας αύτου τό Κράτος δέν τούς έμπιστευόταν. Πολλοί 'Ισραηλίτες συμμετείχαν σέ θανάτους Χριστιανών. 'Αρκετά χρόνια νωρίτερα, όταν ο Βελισσάριος πολιορκήσε τήν πόλη της Νεαπόλεως (536) και τά στρατεύματα του Βυζαντίου κατέλαβαν με έφοδο τήν πόλη, οι 'Ισραηλίτες της Νεαπόλεως ύποστήριξαν τούς 'Όστρογόθους. 'Ισραηλίτες στρατιώτες, που φύλαγαν ένα τμήμα των τειχών, άντιστάθηκαν σκληρά. 'Η 'Ισραηλιτική άντίσταση έπηρεάσε τήν πολιτική του 'Ιουστινιανού κατά των θρησκευτικών διαφωνούντων.

Αύτά τά δύο παραδείγματα δείχνουν ότι οι ίδιοι οι 'Ισραηλίτες είτε για λόγους της ίδιας τους πολιτικής είτε για άλλους λόγους, προκάλεσαν άντι - σημιτικά αίσθήματα και έπέσυραν διωγμούς κατά του έαυτού τους. 'Ο George Ostrogorsky έξηγει τήν άντι - σημιτική πολιτική του Λέοντος Γ', τόν όγδοο αιώνα, έπί της βάσεως της πολιτικής του 'Ιουδαϊσμού κατά τήν έποχή εκείνη. Αύτός γράφει: «'Ο διωγμός των 'Ισραηλιτών από τόν Λέοντα Γ', έβνας από τούς σχετικά σπάνιους διωγμούς στή Βυζαντινή Ιστορία, θά

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

πρέπει να θεωρηθεί περισσότερο σαν μαρτυρία μιάς αυξανόμενης ισραηλιτικής έπιρροής κατά την εποχή εκείνη».

Παρομοίως, ο άντι - σημιτισμός του 'Αλεξίου Κομνηνού προκλήθηκε από τους 'Ισραηλίτες. 'Ο 'Αλέξιος διάταξε δραστικά μέτρα κατά των 'Ισραηλιτών στη Χερσώνη διότι ένας ή πολλοί 'Ισραηλίτες σταύρωσαν ένα δούλο, τον μοναχό Ευστράτιο, καθώς και τον τοπικό έπαρχο, έναν προσήλυτο από τόν 'Ιουδαϊσμό, όπως επίσης διότι οι 'Ισραηλίτες είχαν παραβιάσει την κρατική και την έκκλησιαστική νομοθεσία και κατείχαν Χριστιανούς δούλους.

Οι απόψεις του Gregoire περί «άπολυτης άνοχής» δέν μπορούν να γίνουν αποδεκτές καθ' όλοκληρίαν, διότι γνωρίζουμε ότι υπήρξαν σποραδικοί διωγμοί και άντι - σημιτικές νομοθεσίες και ένέργειες. 'Υπήρχαν και άλλοι λόγοι πού συνέδραμαν στον άντισημιτισμό. 'Όλοι γνωρίζουμε ότι ή πρώτη 'Εκκλησία ήταν Ιουδαϊκή και ότι σύντομα άντιμετώπισε δύο μεγάλους αντίπαλους: την Ιουδαϊκή συναγωγή και τόν έλληνικό ναό. 'Ηδη από την εποχή των 'Αποστόλων, ή συναγωγή καταδικάσθηκε από τούς Χριστιανούς, συγγράφεις. 'Η κατάδική του 'Ιουδαϊσμού από την 'Εκκλησία των πρώτων αλλά και των μεσαιωνικών χρόνων έστηριζέτο πάνω σέ Παλαιοδιαθηκικές προφητείες και έρμηνείες. Οι έκκλησιαστικοί Πατέρες και οι Χριστιανοί 'Απολογητές βρήκαν στην Παλαιά Διαθήκη προφητικές καταγγελίες κατά του Ισραηλιτικού έθνους πού είχε στρέψει την προσοχή του στό έξωτερικό περίβλημα της θρησκείας, περιορίζοντας τόν εαυτό του στην τήρηση των έορτών και των τελετών. 'Η άποκλειστικότητα των 'Ισραηλιτών (περί «περιουσίας Λαού») θεωρήθηκε έπίσης σαν μισανθρωπισμός και σαν άντικοινωνική ή έχθρική πρós τούς μη - 'Ισραηλίτες.

Γιά να ακριβολογούμε υπήρχε άντισημιτισμός στά γραπτά των

έκκλησιαστικών Πατέρων, όπως στον 'Ιωάννη Χρυσόστομο και τόν Φώτιο, και υπήρχαν άντισημιτικοί κανόνες. Θά πρέπει να θυμόμαστε, όμως, ότι ή νομοθεσία των κανόνων δέν ξεχώριζε μόνο τούς 'Ισραηλίτες, άπευθύνόταν κατά των 'Ισραηλιτών, κατά των «'Ελλήνων» ('Ελληνες είδωλολάτρες) και κατά των αίρετικών και σχισματικών. 'Επί παραδείγματι, ο δέκατος - τέταρτος κανόνας της Συνόδου της Χαλκηδόνας, άπαγόρευε τό γάμο μεταξύ είδωλολατρών ή «'Ελλήνων» και Χριστιανών, έκτός αν υπήρχε σαφής υπόσχεση ότι ο μη Χριστιανός θά έβαπτιζέτο.

'Ο όγδοος κανόνας της 'Εβδομης Οικουμενικής Συνόδου δείχνει ότι υπήρχαν 'Ισραηλίτες πού άσπάσθηκαν τόν Χριστιανισμό μέ μισή καρδιά (ίσως σαν άποτέλεσμα της καταπιεστικής νομοθεσίας του Λέοντος Γ'). 'Ο κανόνας αυτός δέν έκδόθηκε γιά να κάνει διακρίσεις κατά των 'Ισραηλιτών, αλλά στρεφόταν κατά της ύποκρισίας όρισμένων ατόμων. Οι άνθρωποι έπρεπε να εί- ναι σαφώς ή Χριστιανοί ή 'Ισραηλίτες.

'Ο ένδέκατος κανόνας της Πενθέκτης ή της Συνόδου της Trullo εί- ναι πράγματι αύστηρος κατά των 'Ισραηλιτών πού άκούσαν τό Ιατρικό έπάγγελμα. Παρέμενε, όμως, ένα νεκρό γράμμα, καθόσον γνωρίζουμε ότι οι 'Ισραηλίτες γιατροί άσκησαν τό έπάγγελμα τους χωρίς δυσκολία. Δέν υπάρχει μαρτυρία ότι λαϊκοί άφορίσθηκαν ή ότι Ιερείς καθηρέθισαν έπειδή έλούζοντο ή συναναστρέφοντο μέ 'Ισραηλίτες. Οι κανόνες άποκαλύπτουν αύτό πού πράγματι γινόταν και την έπιθυμία της 'Εκκλησίας να βάλει ένα τέλος στις συνήθειες, πού κατά την άποψη των έκκλησιαστικών Πατέρων, ήσαν παράνομες. 'Όμως, ή έλληνική 'Ανατολή δέν γνώρισε τόν θεσμό των auctoritas. Οι κανόνες παρ-εβιάζοντο συχνά και υπάρχουν σα-φείς μαρτυρίες πού έπιβεβαιώνουν την άποψη ότι ή κανονική νομοθε-σία υπήρξε από τις λιγώτερο δημο-

φιλείς διδασκαλίες στην ζωή της 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας. Γενικά, οι 'Ισραηλίτες προσαρμόσθηκαν στην Αύτοκρατορία, την όποία θεωρή-σαν σπίτι τους και πατρίδα τους. 'Εζησαν μιά φυσιολογική ζωή, συμ-μετέχοντες στην πολιτική, την άνά-πτυξη και τις λαϊκές έξεγέρσεις. 'Η δίωξη πού υπέστησαν ήταν μάλλον σποραδική και, μέ όλίγες έξαιρέ-σεις, έζησαν ήσυχα - τουλάχιστο μέχρι την Τετάρτη Σταυροφορία, πού έσήμανε την άπαρχή μιάς πε-ριόδου περιπετειών, τόσο γιά τούς 'Ελληνες, όσο και γιά τούς 'Ισραηλί-τες. 'Ακόμη και ο Joshua Starr άμολογεί ότι τό έννενηντα τοίς έκάτο της περιόδου 641 - 1204, ήταν ά-πελευθερωμένο από γενικούς και σποραδικούς διωγμούς.

'Όμως, ακόμη και οι διωγμοί του 'Ηράκλειου, του Λέοντος Γ' και του Βασίλειου Α', δέν άπευθύνοντο μόνο κατά των 'Ισραηλιτών. 'Αντιμε-τώπισαν μέ τό αύτό, αν όχι βαρύτε-ρο μέτρο σκληρότητας, και άλλες ό-μάδες διαφωνούντων όπως οι Μα-νιχαίοι, οι Σαμαρείτες, οι Παυλικα-νοί, οι 'Ασιγγανοί κλπ. Γενικά, ό-μως, όλες οι μειονότητες έχαιρον έ-νός μεγάλου ποσοστού άνοχής και, άκόμη, προόδευσαν. 'Επί παραδεί-γματι, οι 'Ισραηλίτες Καραΐτες 'Ιδρυ-σαν πολλά πλούσια και πνευματικά δημιουργικά κέντρα στό έλληνορ-θόδοξο κράτος του Βυζαντίου. 'Αν-τιθέτως, υπό τόν Δυτικό Χριστιανι-σμό, παρόλο ότι προόδευαν, ποτέ δέν έπέτυχαν να εγκαθιδρύσουν κέντρα. Παρά τό γεγονός δέ ότι «ή άπαράμιλλος άνάπτυξη του Καρα-ϊσμού» στό Βυζάντιο τόν δέκατο αιώνα, μπορεί να άποδοθεί σέ έξω-τερικές δυνάμεις, όπως παρατηρεί ο καθηγητής Αγκορί, θά πρέπει να σημειώσουμε ότι ή άνάπτυξη και ή πρόοδος μιάς μειονότητας σέ ό-ποιαδήποτε χώρα, άπαιτεί εύνοϊκές έσωτερικές συνθήκες και εύμενείς καταστάσεις γιά την άνάπτυξη και την έξάπλωσή της. 'Η άνοχή και ή άποδοχή της από μέρους του κρά-τους και των πολιτών, άποτελούν βασικά στοιχεία γιά την άνάπτυξη

μιάς μειονότητας.

Επιπλέον, τὸ γεγονός καὶ μόνον ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ ἐνδέκατου αἰῶνος σημειώνεται ἓνα μεταναστευτικὸ κύμα ἀπὸ τὴ μουσουλμανικὴ Αἴγυπτο, ἐξαιτίας τῶν ἐκεῖ διωγμῶν ὑπὸ τὸν Caliph al-Hakim (καὶ ἓνα «ἐνθουσιῶδες μεταναστευτικὸ κύμα») Ἰσραηλιτῶν τὸν δωδέκατο αἰῶνα) ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία ἔχαιρε καλῆς φήμης γιὰ ὁμαλότητα, ἀνοχὴ καὶ εὐκαιρίες. Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἡ Αὐτοκρατορία χρησίμευε σάν δσυλο γιὰ διαφωνοῦντες καὶ γιὰ θρησκευτικὲς μειονότητες. Εἶναι ἀλήθεια πῶς ὁ Βενιαμὴν ἀπὸ τὴν Τουδέλα, ὁ ὁποῖος στὰ 1168 ἐπισκέφθηκε πολλὲς ἐλληνικὲς πόλεις, γράφει ὅτι κατὰ τὸ ταξίδι του συνάντησε μίσος κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Παρόλῳν ὅτι τὸ μίσος καὶ ἡ βία δὲν ἐπιδέχονται καμμιὰ δικαιολογία, ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐλληνικῆς στάσεως ἀπέναντι στοὺς Ἰσραηλίτες κατὰ τὸν δωδέκατο αἰῶνα καὶ μετέπειτα, ἔχει ἀποδοθεῖ στὶς ἀλλαγές καὶ τὶς ἐπιδράσεις τῶν Σταυροφορῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀνεκτικότητας. Οἱ Ἕλληνες ἀναγκάσθηκαν νὰ μισήσουν κάθε τι τὸ ξένο, μία τάση πού κατέληξε στοὺς διωγμοὺς τοῦ 1182 ἐναντίον ὀλων τῶν ξένων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Ὅμως, οἱ ἐπίσημοι διωγμοὶ ἢ τὰ διατάγματα κατὰ τῶν μη-Χριστιανῶν τοῦ Λέοντος Γ' ἢ τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ εἶχαν ἐλάχιστο ἀντίκτυπο πάνω στὶς καθημερινές σχέσεις Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἑλλήνων, οἱ σχέσεις τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν εἰρηνικὲς ἂν ὄχι φιλικές.

Στὴ μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία ὑπῆρχαν πολλὲς Ἰσραηλιτικὲς κοινότητες σὲ πόλεις ὅπως ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Νίκαια, ἡ Ἄβυδος, τὸ Ἀμόριον, ἡ Ἐφεσσός, ἡ Σύνναδος, ἡ Χώναι, ἡ Σελεύχεια, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Καστοριά, ἡ Θήβα, ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη, στὴν ἐλληνικὴ Ἰταλία (Siponto, Bari, Oria, Ottranto, Rossano, Tarento καὶ Venosa) καθὼς σὲ μικρότερες πόλεις καὶ

Ἡ γραφικὴ Ναζαρέτ στὴ Γαλιλαία, μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

σὲ νησιά ὅπως: Πάτρα, Ναύπακτος, Κέρκυρα, Χίος καὶ Σάμος.

Τὸ σύνολο τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἀκμῆς τῆς Αὐτοκρατορίας, διεσπαρμένου σὲ 1000 περίπου κοινότητες, ἔχει ὑπολογισθεῖ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ Ἀ. Ἀνδρεάδη σὲ 15.000 μὲ 20.000. Οἱ ὑπολογισμοὶ του βασίζονται στὴν ἀφήγηση τοῦ Βενιαμὴν ἀπὸ τὴν Τουδέλα καὶ σὲ ἄλλους μεσαιωνικοὺς ταξιδιωτὲς. Ἄλλοι, συμπεριλαμβανομένου τοῦ καθηγητῆ Ἀνκοῦ, ἀνεβάζουν τὸν ἀριθμὸ σὲ 45.000 μὲ 85.000 άτομα.

Πέρα ἀπὸ τὸν θεωρητικὸ ἀντισημιτισμὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἢ τῆς νομοθεσίας, δὲν ὑπῆρξαν ὀχλῶδεις βιαιοπραγίες, συστηματικοὶ διωγμοὶ, δημεύσεις περιουσιῶν ἢ μαζικὲς ἀπελάσεις. Οἱ ἀντισημιτικοὶ κανόνες καὶ οἱ διατάξεις θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ σκοπιά. Καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Αὐτοκράτορας, σάν ἀντιβασιλιάς τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ Γῆ, ἐνδιαφέροντο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τῶν ὑπηκόων τους. Συνεπῶς, ὅταν ἐνεργοῦσαν κατὰ τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων, ὑπεστήριζαν ὅτι ἐνεργοῦσαν στὸ ὄνομα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ὑπηκόων τους.

Ἀναφορικὰ μὲ τὸ λαὸ, οἱ ἄνθρωποι, συχνά, ἀρνοῦντο νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν νομοθεσία εἴτε τῆς Ἐκκλησίας εἴτε τῆς αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς. Ἐπὶ παραδεί-

γματι, ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἀπαγορεύσει στοὺς πιστοὺς νὰ ἐπισκέπτονται Ἰσραηλίτες γιατροὺς, ὅμως ὁ κανὼνας δὲν εἰσκούσθηκε. Ἀκόμα, ὑπῆρξαν αὐτοκράτορες ἢ μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας πού παρακολουθοῦντο ἀπὸ Ἰσραηλίτες γιατροὺς, ὅπως ὁ Αὐτοκράτορας Ἰουστίνος Β'. Ὅταν ὁ περίφημος ἱεραπόστολος Νίκων ὁ Μεταναεῖτε ζήτησε, τὸν δέκατο αἰῶνα, τὴν ἐκδίωξη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴ Σπάρτη, σάν ὄρο γιὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασή του, οἱ Σπαρτιάτες ἀρνῆθηκαν νὰ ἀποδεχθοῦν τοὺς ὄρους τοῦ Νίκωνος, Τουναντίον, πληροφοροῦμαστε ὅτι ὑπῆρχε ἀληθινὴ συμπάθεια καὶ φιλία μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν στὴ Λακωνία.

Ὑπῆρξαν Αὐτοκράτορες πού δὲν ἀκολούθησαν τὴν ἀντισημιτικὴ πολιτικὴ τῶν προκατόχων τους. Ὁ Κωνσταντῖνος Ε' εἶχε κατηγορηθεῖ ὡς «**ἰουδαϊόφρων**», καὶ ὁ Μιχαὴλ Β' (ὁ Τραυλός) σάν φίλος τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐπειδὴ διάκειτο εὐμένως ἀπέναντι στοὺς Ἰσραηλίτες καὶ ἦταν ἀνεκτικός πρὸς ὅλες τὶς αἰρέσεις (Ἀθίγγανοι, Σαρπηταῖτες, καὶ ἄλλοι). Ἀργότερα, κατὰ τὸν 13 αἰῶνα, ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐγίνε φίλος τῶν Σημιτῶν, ἐνῶ ὁ γιὸς του Ἀνδρόνικος Β' ἀπαγόρευσε κάθε διακρίση μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν. Διέταξε, ἐπὶ παραδείγματι, ὅπως οἱ Ἰσραηλίτες τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἀνε-

ΣΥΝΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 19

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥΣ

Τερουσαλήμ: Άποψις τῆς συγχρόνου πόλεως.

Μιά επείγουσα προτεραιότητα

(Τό παρακάτω άρθρο του κ. **Φιλίπ Κλουτζνικ**, Προέδρου του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, δημοσιεύθηκε στο *Christian Science Monitor*. Στη συνέχεια δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *News and Views*, του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, άπου καί γίνεται ή άναδημοσίευση).

Πολλοί άνθρωποι σκέπτονται τήν «ειρήνη» μέ τρόπο πολιτικό — κάτι πού στοχάζονται οί πολιτικοί καί πού τό πραγματοποιοιοϋν μέ διπλωματία.

Πάντως ή «ειρήνη» στήν άληθινή της έννοια είναι ή εκπλήρωση μιās κοινωνικής καί πνευματικής διαδικασίας ανθρώπινων ένεργειών, συνδυασμένων καί έπιτυχημένων. Είναι μιá αντίληψη βαθιά ριζωμένη στίς παραδόσεις καί τίς άξίες τών μεγάλων θρησκειών καί τών μεγάλων παγκόσμιων φιλοσοφιών.

Τά έθνη, καί στούς κόλπους τών έθνών οί θρησκευτικές όμάδες, δείχνουν τήν έχθρότητά τους καί συγκρούονται όταν αισθάνονται άπειλή, κακομεταχείριση ή άπογυμνωμένα. Καί όμως αύτά τά συναισθήματα τής στιγμής έχουν άποδειχθεί πολύ συχνά σάν ιστορικά λαθεμένα. Τά κλάματα καί ή κακομοιριά είναι μάταια. Πολύ συχνά κυττάμε πρός τά πίσω μέ λύπη καί θλίψη.

Ένα άπό τά μεγαλύτερα καί ώραιότερα τζαμιά είναι τό έλ - Ζάλζαρ στήν Άκρα, πού χτίσθηκε τό 1781.

Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμάνοι ἔχουν ζήσει, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο ἀλλοτρίωσης. Μιά θρησκευτικὴ κληρονομία ἀνάλογη, ἓνας κοινὸς πατριάρχης, ὁ Ἀβραάμ, καὶ κοινές σημετικές ρίζες δὲν μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν τίς πολιτικές τάσεις πού παρουσιάζονται σάν ἀνταγωνιστικές.

Ἡ σύγκρουση πού ἀναπτύχθηκε μετὰ τοῦ σιωνισμοῦ καὶ τοῦ ἀραβικοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀργότερα μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἀραβικῶν κρατῶν, διαπότισε ὅλο τὸ πλῆγμα τῶν ἰουδαϊκῶν - ἰσλαμικῶν σχέσεων, σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Τὸ σχίσμα πῆρε διαστάσεις τόσο παράλογες, πού οἱ ἡγέτες τῶν ἀδελφῶν Μουσουλμάνων στὴν Αἴγυπτο - ἀντιδρώντας ἐν μέρει μὲ τὴ σύγχυση πού προκάλεσε τὸ πάθος στὴν πρόσφατη Αἴγυπτο - Ἰσραηλινὴ συνθήκη - δήλωσαν ὅτι «Μουσουλμάνοι καὶ Ἰσραηλῖνοι δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ συνυπάρξουν».

Αὐτὸ εἶναι ἓνα δόγμα ἀπελπισίας καὶ ἡττοπάθειας. Ἐχουν χάσει τὴ συνείδηση ὅτι ἐμεῖς, Μουσουλμάνοι καὶ Ἑβραῖοι, μαζί μὲ τοὺς Χριστιανοὺς, εἴμαστε ὅλοι «ὁ Λαὸς τῆς Βίβλου».

Ἡ εἰρωνεία εἶναι ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ ἐξτρεμιστές τῶν δύο μερῶν ἀφήνουν νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ ἐρμηνείες τῶν ἱερῶν τους βιβλίων, τόσο λαθεμένες, πού ἔχουν μετατρέψει τὴν ἀνθρωπιστικὴ διδασκαλία τῆς πνευματικῆς τους κληρονομιάς σ' ἓνα ξεστράτισμα σηματομενόμενο ἀπὸ μιά σωβινιστικὴ ψευτοελευθερία καὶ ἓνα μηδενισμό.

Καὶ ὅμως ἡ ἀληθινὴ ἑβραϊκὴ παράδοση εἶναι γεμάτη ἐκφράσεις ἀνθρωπίνης ἀδελφοσύνης καὶ κοινωνικῆς εἰρήνης. Στὴν πραγματεία Gittin τοῦ Ταλμούδ (61 Α) μᾶς δίνεται ἡ προτροπὴ «νὰ βοηθοῦμε τὸν φτωχὸ ἐθνικὸ σάν φτωχὸ ἑβραῖο, νὰ ἐπισκεπτόμαστε τὸν ἄρρωστο ἐθνικὸ σάν τὸν ἑβραῖο ἄρρωστο καὶ νὰ θάβουμε τὸν πεθαμένο ἐθνικὸ μὲ τὸν ἑβραῖο πεθαμένο, χάριν τῆς εἰρήνης».

Στὸν Μεσαίωνα, ἡ περίοδος τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθοῦν ἔργα πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ ὅμοια καὶ συμπληρωματικά. Ὑπῆρχε ἡ συνεργασία μετὰ τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὁ Μαιμονίδης καὶ ὁ Ἀλφαρμαβή θεωροῦνται συχνά ἀπὸ τοὺς δυτικούς ὅτι ἀνήκουν στὴν ἴδια παράδοση.

Ὁ σοφὸς Ραββίνος Johan de Geronde, στὸ Iggeret Techounah (ἐπιστολὴ Μετανόησης), δίνει μιά ἀποψη τέλεια προσαρμοσμένη στὶς σημερινές ἀνάγκες. Δίδασκε: «Καὶ οἱ Ἑβραῖοι πρέπει νὰ διαλέξουν ἀνθρώπους πού θὰ ἐπιβάλλουν τὴν εἰρήνη, πού θὰ εἶναι ἱκανοὶ

Ὁ τάφος τοῦ Βασιλέα Δαυὶδ στὸ Ὄρος Σιών τιμᾶται ἀπὸ τοὺς Ἑβραῖους καὶ τοὺς Μωαμεθανούς.

νὰ δώσουν καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴν εἰρήνη ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους». «Καὶ αὐτοὶ οἱ διαλεκτοὶ ἀνθρωποὶ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ φέρουν τὴν κατανόηση καὶ τὴ συμφιλίωση στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν εἰρήνη».

Ὁ Πρόεδρος Σαντάτ μᾶς ἔκανε νὰ δοῦμε ὅλα ὅσα τὸ κουράγιο καὶ ἡ ἐνατένιση τοῦ μέλλοντος, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις, ἔχουν σημασία ὅταν ἐφαρμόζονται γιὰ τὴν πολιτικὴν συμφιλίωση καὶ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ Μεναχέμ Μπεγκίν μᾶς ἀπέδειξε ὅτι καταστάσεις, πού στὸ παρελθόν εἶχαν φτάσει σὲ ἀδιέξοδο, μποροῦν νὰ λυθοῦν. Καὶ ὁ πρόεδρος Κάρτερ ἔδωσε ἀποδείξεις τῶν πῶς ὕψηλιν παρὰδόσεων πίστεως στὴν πορεία πού χάραξε γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς εἰρήνης.

Ὁ πολιτικὸς διάλογος μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν Ἀράβων, πρὸς τὸ παρόν σὲ ἐμβρυακὴ κατάρσταση, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ προσδοκίες, σχετικὰ μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ τὸν ἐπικινδύνισμο σκοπὸ, ἔχει ἀνάγκη τὴν ἐφαρμογὴ μιάς μοντέρνας πνευματικῆς ἐκτιμῆσεως μετὰ τοῦ Μουσουλμάνων καὶ Ἑβραίων. Κάνοντας αὐτὴ τὴν ἐκκλήση δὲν ἔχω τὴν πρόθεση νὰ συνταυτισθῶ μὲ αὐτὴν ἢ ἐκείνη τὴν ὁποιαδήποτε, σχετικὰ μὲ αὐτὸ πού ἀπαιτεῖ «ἡ εἰρήνη» στὴν Ἑγγύς Ἀνατολή ἢ μὲ αὐτὴν ἢ ἐκείνη τὴ στρατηγικὴ γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ. Ἀκόμα περισσότερο πού δὲν θέλω νὰ ἀσχοληθῶ ἐδῶ μὲ τὸ ἐξαιρετικὰ σπουδαῖο ἔργο νὰ καθορίσω τίς νομοθετικὲς σχέσεις πού θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ αὐτὸς ὁ σκοπός

τοῦ ἑβραῖο - μουσουλμανικοῦ διαλόγου.

Ἀπλῶς περιορίζομαι νὰ συμβουλευθῶ ὅτι Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμάνοι πρέπει νὰ προσφύγουν στὴ διαίσθησή τους γιὰ νὰ ὑπάρξει ἀμοιβαῖος σεβασμός. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο μποροῦμε νὰ φτάσουμε στὴν κατανόηση καὶ τὴν παραδοχή.

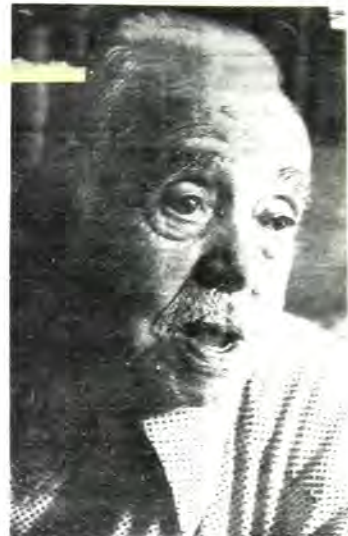
Στὴ διάρκεια τῆς τελευταίας δεκαετίας, τὸ Παγκόσμιο Ἑβραϊκὸ Συνέδριο ἀκολούθησε ἓνα διάλογο ζωντανὸ καὶ καρποφόρο μὲ τὸν χριστιανικὸ κόσμο. Συνεργαζόμενοι μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἰθύνοντες ἔμαθαν νὰ νοιώθουν τοὺς φόβους καὶ τίς ἐπιθυμίες ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, νὰ σέβονται τίς ἠθικὲς ἀξίες τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἐκτιμοῦν τοὺς θαθεῖς δεσμούς πού ὑπάρχουν μετὰ τοὺς.

Πρὶν λίγο καιρὸ ἠγήθηκα μιᾶς ἀντιπροσωπείας εἴκοσι περίπου Ἑβραίων ἡγετῶν, πού εἶχε μιά ἱστορικὴ ἀκρόαση ἀπὸ τὸν Πάπα Ἰωάννη - Παῦλο II - μιᾶ συνάντηση πού συμβόλιζε τὸ νέο τύπο σχέσεων πού μπόρεσαν ν' ἀποκατασταθοῦν χάρις στὶς ἐνωμένες προσπάθειες τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς ἑβραϊκῆς κοινότητος. (Σημ. Βλέπε «Χρονικά», Ἰουνίου 1979).

Ἐνας διάλογος ἀνάμεσα στοὺς ἡγέτες τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ παγκόσμιου Ἑβραϊσμοῦ θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἐπείγουσας προτεραιότητος. Ἐχουμε ἀνάγκη νὰ ξαναδημιουργήσουμε τοὺς δεσμούς πού ὑπῆρχαν κάποτε. Καὶ ἡ «σφαιρικὴ εἰρήνη», γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦν οἱ πολιτικοί, ἀπαιτεῖ μιᾶ στέρεη βάση, σάν καὶ αὐτή, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πραγματοποιηθεῖ.

ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ

‘Ο Ιστοριοδίφης κ. ‘Ιακώβ Σιμπή, πού ἐργάζεται στό Πανεπιστήμιο τῆς ‘Ιερουσαλήμ, μᾶς ἔστειλε τήν παρακάτω διευκρίνησι γιά τίς σχέσεις τοῦ πρωτοπόρου συνδικαλιστοῦ Ἀβραάμ Μπεναρόγια μέ τόν Σιωνισμό:

Σέ ὥραῖο ἄρθρο, μέ θέμα «Ἀβραάμ Μπεναρόγια: Ὁ ἄνθρωπος πού ἔγραψε ἱστορία στό συνδικαλισμό τῆς Ἑλλάδος», πού δημοσιεύθηκε στήν ἐφημερίδα «Βῆμα» (τῆς 18/5/79) καί ἀναδημοσιεύθηκε στό περιοδικό «Χρονικά» (τεύχος ‘Ιουνίου 1979), ὑπῆρχε μιά ἱστορική ἀνακρίβεια πού πρέπει νά διορθωθῇ.

Γράφει ὁ συγγραφέας στό ἄρθρο του: **«Μετά τήν ἀπελευθέρωση, συνδέθηκε (ὁ Μπεναρόγια) στενά μέ τό Νίκο Καζαντζάκη καί μαζί μέ τό Σβῶλο ἴδρυσαν τό «ΣΚΕΛΔ».** Συνεπῆς ἀντισιωνιστής μέχρι τό θάνατό του (κῆ ἐθνική βάση τῆς κοινωνίας εἶναι καπιταλιστική βάση)», μέ τήν ἴδρυση τοῦ Ἰσραήλ ἀρνήθηκε νά ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ, μή θέλοντας νά ἐπιδοκιμάσει (ἔστω καί σιωπηρά) τήν ἐπιτυχία μιᾶς πολιτικῆς, πού σ’ ὅλη τή ζωή τόν εἶχε βρεῖ ἀντίθετο».

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Ἀβραάμ Μπεναρόγια, προσκολλημένος καί αὐτός, δίχως καμμία κριτική, στά μαρξιστικά ἰδεώδη, ἦταν ἐνάντιος στό σιωνιστικό κίνημα, στή σιωνιστική ἰδέα καί τήν ἐθνική της βάση.

Αὐτόν τόν ἐσωτερικό του πόλεμο μεταξὺ τοῦ Σιωνισμοῦ καί τοῦ Μαρξιστικοῦ Οὐνιβερσαλισμοῦ, ἀναλύει σέ μιά δήλωση πού σφραγίζει ἄρθρο του¹ γιά τίς ἀρχές τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος στοὺς Ἑβραίους τῆς Θεσσαλονίκης:

«Πάντα εἶχα τό θάρρος νά ἀγωνίζομαι γιά τίς ἰδέες μου καί ἐπίσης νά παραδέχομαι τὰ λάθη μου ὅταν ἐλάθευα. Πάντα χτυποῦσε στήν καρδιά μου τό ἐβραϊκό αἶσθημα καί τό ἰουδαϊκό πρόβλημα μέ ἀπασχόλησε ὅλη μου τή ζωή.

Τό 1907 δημοσίευσα στή βουλγαρική γλῶσσα μιά φυλλάδα μέ θέμα «Τό ἰουδαϊκό πρόβλημα καί τό σοσιαλ - δημοκρατικό κίνημα», στήν ὁποία πρότεινα τήν **πνευματική ἀνάμιξη** σάν λύση τοῦ ἰουδαϊκοῦ προβλήματος.

Ἐπίσης κάθε μου ἐνέργεια στή Θεσσαλονίκη ἐβασίζετο στήν πίστη μου, ὅτι ὁ Μαρξιστικός - Σοσιαλισμός θά φέρει τή λύση τοῦ ἰουδαϊκοῦ προβλήματος.

Βρισκόμουν πάντα σέ ἀγαθές σχέσεις μέ τό κίνημα «Ποαλέ - Σιών» (Σιωνιστικό ἐργατικό κίνημα), καί οἱ σχέσεις μου αὐτές μέ σύνδεσαν φιλικά μέ τόν Ἰσάκ Μπεν - Τσβῆ. Ὅμως **ποτέ δέν πίστεψα** ὅτι μπορεῖ νά ἱδρυθῇ **ἰουδαϊκό κράτος** καί εἰδικά στή Γῆ τῶν Πατέρων. **Ποτέ δέν πίστεψα στήν Ἀνάσταση τῆς ἐβραϊκῆς γλῶσσας**, καί **ποτέ δέν πίστεψα** ὅτι μπορεῖ νά δημιουργηθεῖ μιά διεθνῆς κονιουκτούρα πού θά ἐπιτρέψει τήν ὑπαρξή ἑνός ἰουδαϊκοῦ κράτους. Πάντα εἶχα ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μου, στίς ἰδέες μου καί στήν πίστη μου.

Ὁ Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος καί

τά ἀποτρόπαια ἐγκλήματα τοῦ Φασισμού καί τοῦ Χιτλερισμοῦ, μοῦ ἀνοίξαν τὰ μάτια καί μοῦ ἔδειξαν ὅτι **εἶχα λάθος.**

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἤμουν ὁ μόνος Ἕλληνας σοσιαλιστής πού ἐγκαταστάθηκε στό Ἰσραήλ ἀπό τό 1952. Ἦλθα τότε στό Ἰσραήλ μέ δική μου θέληση νά δῶ ἀπό κοντά τό θαῦμα τοῦ Παλαιοῦ - Νέου Κράτους. Ἐπέστρεψα στό Ἰσραήλ τόν Αὐγούστο 1953 γιά νά ἐγκατασταθῶ ἐκεῖ μόνιμως.

Ἐκανα αὐτό μου τό βῆμα διότι εἶδα μέ τὰ μάτια μου τό κράτος πού **δέν πίστευα** στήν Ἀνάστασή του καί ἄκουσα μέ τὰ αὐτιά μου τοὺς ἡχούς τῆς παλιᾶς γλῶσσας πού νομίζαμε νεκρή.

Ἡ μετανάστευσή μου στό Ἰσραήλ ἦταν καί κάτι σάν ἐπανάσταση ἐναντίον τῶν προτέρων μου ιδεῶν. Ἀπογοητεύτηκα ἀπό τόν ἐξτρεμιστικό σοσιαλισμό τῆς Ρωσίας καί ἀπό τόν Παγκόσμιο Οὐμανιστικό Πολιτισμό.

Γι’ αὐτό ἐπέστρεψα στόν Σιωνιστικό Σοσιαλισμό τοῦ Hess, Brouchoff, Brenner, Ben - Zvi καί Ben - Gourion.

Μετανάστευσα στό Ἰσραήλ σάν ἄνθρωπος πού ἐπιστρέφει στήν πρώτη του Ἀγάπη - τό Σιωνιστικό Σοσιαλισμό.

1. *Ζιχρόν Σαλονίκη, ΤΕΛ - Ἀβιβ, 1972, σελ. 320.*

Ἡ Ἄννα Φράνκ.

Νεοναζί ἐναντίον τῆς Ἄννας Φράνκ!

ΔΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ «ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ»

«Σέ τί χρειάζεται λοιπόν αὐτός ὁ πόλεμος; Γιατί οἱ ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά ζήσουν εἰρηνικά; Γιατί τούτη ἡ ἐρήμωση;... Πραγματικά, γιατί κατασκευάζουν στήν Ἀγγλία ὀλοένα καί πιό μεγάλα ἀεροπλάνα, καί μαζί μ' αὐτά, πολυκατοικίες γιά νά ἐγκαταστήσουν τούς ἄστεγους πού δημιούργησαν οἱ βομβαρδισμοί; Γιατί ζοδεύουν κάθε μέρα ἐκατομμύρια γιά τόν πόλεμο καί δέν διαθέτουν οὔτε μιά δεκάρα γιά τήν ἱατρική, τούς καλλιτέχνες, τούς φτωχοῦς;».

(Ἀπό τό ἡμερολόγιο τῆς Ἄννας Φράνκ).

Σέ ἡλικία 90 ἐτῶν, ὁ Ὄττο Φράνκ δηλώνει ὅτι ἐξακολουθεῖ νά δίνει δικαστικές μάχες γιά νά προστατεύσει τή μνήμη τῆς κόρης του. Ἡ κόρη του ἦταν ἡ Ἄννα Φράνκ, τῆς ὁποίας τό «Ἡμερολόγιο», ὅπου περιγράφει πῶς ἡ οἰκογένειά της εἶχε κρυφθεῖ γιά νά ἀποφύγει τή σύλληψη ἀπό τούς Ναζιστές στήν κατεχόμενη Ὀλλανδία, στή διάρκεια τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πόλεμου, δημοσιεύθηκε μετὰ τό θάνατό της, τό 1945 καί ἀπό τότε ἔχει γίνει ἕνα μόνιμο «μπέστ σέλλερ».

«Τῇ στιγμῇ αὐτή γίνονται τέσσερις δίκες στή Δυτική Γερμανία, δύο στό Ἀμβούργο καί δύο στή Φρανκφούρτη, σχετικά μέ ἰσχυρισμούς ὀρισμένων ὅτι τό «Ἡμερολόγιο» τῆς Ἄννας Φράνκ «εἶναι πλαστό», δήλωσε ὁ Ὄττο Φράνκ σέ δημοσιογράφο πού τόν ἐπισκέφθηκε.

«Ἀγωνίσθηκα ἐναντίον τοῦ ἴδιου ἰσχυρισμοῦ τό 1961 καί κέρδισα τή δίκη ἐκείνη, ἀλλά οἱ ἰσχυρισμοί αὐτοί διατυπώνονται συνεχῶς καί εἶμαι ἀναγκασμένος νά ἀγωνίζομαι γιά νά προστατεύσω τή μνήμη τῆς Ἄννας».

Ὁ κ. Φράνκ, πού ζῇ μέ πικρές ἀναμνήσεις στή Βασιλεία τῆς Ἑλβετίας, πῆγε στό Λονδίνο γιά νά παραβρεθεῖ σέ μιά συναυλία καί ἀνάγνωση ἀποσπασμάτων ἀπό τό «Ἡμερολόγιο» τῆς Ἄννας Φράνκ, πού ἐγιναν στή μνήμη τῆς μικρῆς Ἑβραίουπούλας πού ἔχει συγκινήσει ὁλόκληρον τόν κόσμο μέ τήν ἀπλή, ἀλλά τόσο τραγική περιπέτειά της.

Ὁ Φράνκ εἶπε ὅτι συνήθως οἱ Νεοναζιστές καί ἐκείνοι πού συμπαθοῦν τό φασισμό σέ διάφορες χῶρες τοῦ κόσμου, αἰσθάνονται τήν ὑποχρέωση νά ἀποδείξουν ὅτι τό «Ἡμερολόγιο» τῆς Ἄννας εἶναι πλαστό, γιά νά μειώσουν τήν ἐντύπωση πού προκαλεῖ στόν ἀναγνώστη ἢ τό θεατή στό θέατρο. Οἱ νεοφασίστες μοιράζουν, συνήθως, προκηρύξεις ἔξω ἀπό τά θέατρα ὅπου παίζεται ἡ θεατρική μορφή τοῦ «Ἡμερολογίου» γιά νά «προειδοποιήσουν τούς θεατές» ὅτι «αὐτό πού θά δοῦν εἶναι καθαρῇ φαντασία καί ποτέ δέν ἐγίνε στήν πραγματικότητα».

Ὁ Φράνκ τονίζει ὅτι ὕστερα ἀπό τίς ἐπίσημες ἐρευνες πού ἔχουν γίνει γιά νά διαπιστωθεῖ — ὅπως καί διαπιστώθηκε, πέρα ἀπό κάθε ἀμφιβολία — ὅτι τό «Ἡμερολόγιο» εἶναι γνήσιο καί γράφτηκε ἀπό τήν Ἄννα, δέν ἔπρεπε νά ὑπάρχουν πιά ἀμφισβητήσεις.

«Ἀλλά οἱ Ναζιστές δέν μποροῦν νά ἀνεχθοῦν τή μαρτυρία αὐτή τῶν φοβερῶν ἀμαρτημάτων τους».

Σέ μιά δίκη πού ἐγίνε στή Λυβέκκη, τῆς Γερμανίας, τό δικαστήριο διέταξε νά γίνουν ἐρευνες γιά τό «Ἡμερολόγιο». Ἐγιναν συγκρίσεις τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρα τῆς Ἄννας — σέ ἐπιστολές πού εἶχε γράψει στόν πατέρα της — μέ τό γραφικό χαρακτήρα τοῦ προσώπου πού ἔγραψε τό Ἡμερολόγιο. Ἡ σχετική ἔκθεση τῶν εἰδικῶν, πού ἀποτελεῖται ἀπό 36 σελίδες, ὑπογραμμίζει ὅτι «δέν πρέπει νά ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι τό «Ἡμερολόγιο» τό εἶχε γράψει ἡ Ἄννα Φράνκ».

Ὅλα αὐτά, ὅμως, δέν πείθουν ὅσους δέν θέλουν ἢ φοβοῦνται νά πεισθοῦν. Σήμερα, βέβαια, ἡ Γερμανία εἶναι πολύ διαφορετική. Πάντως, ἐξακολουθῶ νά νιώθω ἀνατριχίλα, δταν βλέπω στό περίπτερο τῆς βιβλιοθήκης μου, στή Βασιλεία, κρεμασμένη μιά ἐφημερίδα τῶν νεοναζιστῶν. Ξέρω καλά ὅτι ὁ Ναζισμός δέν ἔχει πεθάνει. Γι αὐτό οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο πρέπει νά ἀγρυπνοῦν...

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

«**Ελεύτερος Κόσμος**»: Στή στήλη του ό «Σοφιστής», δημοσιεύει έπιστολή του θεολόγου Άθ. Πραγκαση όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «Στήν Ίερουσαλήμ υπάρχει ένας τοίχος μέ χοντρές πέτρες, δεμένες χωρίς ασβέστη. Πάνω ψηλά οι πέτρες είναι χορταριασμένες. Μά κάτω, όσο πού φθάνουν τά σώματα των ανθρώπων, οι πέτρες έχουν φαγωθή άπ' τ' άγγίγματα, από τά φιλά κι' από τά χάδια των Έβραίων. Χιλιάδες χρόνια, αιώνες αιώνων, γενεές γενεών Έβραίων έθρήνησαν εκεί τήν χαμένη Πατρίδα. Είναι ό τοίχος των θρήνων. Ένα άπ' τά καλύτερα μουσικά δημιουργήματα του κόσμου, ό Ναμποόκο του Βέρντι, είναι ό θρήνος των Έβραίων γιά τήν έξορία και τήν προσφυγιά, γιά τόν ρημαγμένο Ναό και τήν χαμένη Πατρίδα, γιά τήν ατίμωση και τίς σφαγές. Νά ξεραθή τό δεξί μου χέρι εάν σέ ξεχάσω. Ίερουσαλήμ, νά κολλήση ή γλώσσα μου στόν λάρυγγά μου, εάν δέν σέ θυμηθώ».

«**Οικογενειακός Θησαυρός**»: Μέ τήν εύκαιρία των γενεθλίων (έγινε 85 έτών) του Ρούντολφ Ές δημοσιεύει τό άρθρο του Δρ. Χιού Τόμας, σύμφωνα μέ τό όποίο ό φυλακισμένος δέν είναι ό πραγματικός Ές (4/9)

«**Νέα**»: Σημαδεύοντας τά 40 χρόνια από τήν έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οργάνώθηκε στή Δυτική Γερμανία, έκθεσι 150 σχεδίων καμωμένων από έγκλειστους στό φριχτό στρατόπεδο του Άουσβιτς (όπου, θυμίζουμε, πέθαναν 4.000.000 άνθρωποι — κυρίως Έβραίοι — στά κρεματόρια). Ή έκθεσι θά κάνη τό γύρο των Μουσείων τής Γερμανίας ως περίπου τό τέλος του 1980. (1/9)

«**Νέα**»: Τήν ήμέρα τής έναρξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έμφανίστηκε στους δρόμους τής Άθήνας νεαρός άνδρας μέ χιτλερικό περιβραχιόνιο (1/9).

«**Ελευθεροτυπία**»: Ό Ν. Βρεττάκος σέ άρθρο του μέ τίτλο «Δέν έπιασε τόσο τό μεγάλο μάθημα», αναφερόμενος στόν παγκόσμιο πόλεμο, σημειώνει: «Άκόμη και ή εύρεία προβολή του «Όλοκαυτώματος», του ανατριχιαστικού φίλμ πού άφορούσε τήν τραγωδία του έβραϊκού λαού, και πού έγινε μόλις χτές, υπήρξε μία πράξη πού άπαγορεύτηκε κι αύτή από τόν ισχύοντα άκόμη νόμο τής ζούγκλας. Ύπήρξε ένα είδος δίσκου έπαιτείας πού οι Άμερικανοί έβγαλαν σ' όλο τόν κόσμο. Μοναδικό είδος πού ήθελαν νά ρίξουμε σ' αύτόν, ήταν ή συμπάθεια πρós τό Ίσραήλ, πού ύστερα από τήν χωρίς προηγούμενο συμφορά του στά ναζιστικά στρατόπεδα, μπορεί νά του συγχωρεθεί τό νά συμπεριφέρεται κι αύτό όπως ό Χίτλερ. Νά σεβόμαστε δηλαδή τή μνήμη των χιλιάδων βρεφών του πού τά εξόντωσαν οι Ναζί στό Τερεζίν, όπως τή σεβόμαστε, και ταυτόχρονα νά άδιαφορούμε γιά τήν εξόντωση των παιδιών των Παλαιστινίων, πού άν και ίσάριθμοι μέ αύτά, δέν δικαιούνται τής ίδιας μούρας κάτω άπ' τόν ήλιο, όπως θά ήταν μία πατρίδα» (5/9).

«**Βήμα**»: Ό δολοφόνος του Ρόμπερτ Κέννεντυ Σιρχάν περιμένοντας — σίγουρος — τήν άποφυλάκισή του (τόν Νοέμβριο του 1984), έπαναλαμβάνει ότι έκανε τή δολοφονία γιατί είναι Παλαιστίνιος κι έπειδή ό Κέννεντυ υπεράσπιζε τό Ίσραήλ. Ήδη, όμως, δηλώνει ότι έχει «είρηνέψει μέ τόν εαυτό του, τήν ανθρωπότητα, τό Θεό άκόμη και τούς Έβραίους». (2/9).

«**Οικονομικός Ταχυδρόμος**»: Δύο Γάλλοι δημοσιογράφοι και ένας Ίρανός οικονομολόγος σέ συνομιλία μέ τόν Α. Παπανδρόπουλο, γιά τή «φριχτή τραγωδία στήν όποία εξελίχθηκε ή καταπληκτικώτερη επανάσταση του αιώνα μας», άνέφεραν και τό πογκρόμ έναντίον των Έβραίων και των Άρμενίων, πού έγινε στό Ίράν κι έξηγησαν πώς οι αυτοκαλούμενοι «επαναστατικοί φρουροί βιάζουν, λεηλατούν, σκοτώνουν, κάνουν λαθρεμπόριο και έμπορεύονται τό κάθε τι πού περνάει από τό χέρι τους». (6/9)

«**Νέα**»: Σέ συνέντευξι των κ. κ. Χαρδαβέλλα και Α. Σκιαδοπούλου μέ τούς Γενικό και Άν. Γεν. Δ/ντή τής ΕΡΤ κ.κ. Χόνδρο και Βαλληνδρά έτέθη και τό έξής έρώτημα:

— Γιατί δέν δεχθήκατε νά προβάλετε τό «Όλοκαύτωμα» έσεις, μ' άποτέλεσμα νά τό πάρει ή YENEΔ; Μία παγκόσμια έπιτυχία τήν άπορρίψατε μέ παιό τηλεοπτικό κριτήριο;»

κ. Βαλληνδράς: Ίταν κι αύτό μέσα στό λάθη πού σάς έίπα προηγουμένως.

κ. Χόνδρος: Θά σάς άπαντήσω τό έξής. Μέσά στή διαδικασία των διαφόρων πραγμάτων πού γίνονταν τόν καιρό εκείνον δέν ξέρω άν είμαστε καν έμείς υπεύθυνοι ή δέν τό διαλέξανε έπειδή — αύτοί πού δέν τό διαλέξανε — νομίζανε ότι ή κυβερνητική πολιτική δέν πρέπει νά είναι ή δέν είναι φιλοεβραϊκή άλλά φιλοαραβική. Γι' αύτό δέν τό είσηγηθήκανε. Δέν ήταν πάντως μία άπόφαση «ύψηλού» τραπέζιού άς πούμε.

κ. Βαλληνδράς: Καί πρós Θεού, όπωςδήποτε όχι κυβερνητική, μιάς και τήν έβγαλε ή YENEΔ. (4/9).

«**Βήμα**»: Στήν Ιστορική σειρά του Β. Μαθιόπουλου γιά τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, δημοσιεύθηκαν και τά παρακάτω:

«Τήν όλη αύτή εικόνα τής Ιστορίας κατοχής των σοβιετικών περιοχών από τίς χιτλερικές δυνάμεις, συμπληρώνει ή «έβραϊκή πολιτική», πού εφάρμοσε ό Ρόζεμπεργκ. Σάν ύπουργός γιά τίς ανατολικές περιοχές, διάταξε τή σύλληψη όλων των Έβραίων, πού ήταν έγκατεστημένοι στίς περιοχές, πού θά περιέρχονταν κάτω από γερμανική διοίκηση.

Στήν πρώτη φάση, τούς συλλαμβανόμενους Έβραίους, έκλειναν σέ γκέτο. Άργότερα, όταν μετά τό '42 οι πρώτες ήττες άρχισαν νά προδιαγράφουν τήν καμή τού πολέμου, στήν περίφημη σύσκεψη τής Βάνζεε του Βερολίνου, τής 21 Ιανουαρίου του '42, αποφασίστηκε, μέ είσηγηση του άρχηγού τής Γκεστάπο Χάιντριχ, «ή τελική λύση» — δηλαδή

ή εξολόθρευση — των Έβραίων. Αυτή η τελική λύση δόθηκε στα κρεματόρια του Άουσβιτς και της Τρεμπλίνκα και στους θαλάμους αερίων, με τους οποίους δολοφονήθηκαν έξι εκατομμύρια Έβραίοι από όλη την Ευρώπη, μεταξύ των οποίων και περίπου εβδομήντα χιλιάδες Έλληνες πολίτες.

Ήδη, τους πρώτους μήνες μετά την επίθεση του Χίτλερ κατά της Σοβιετικής Ένωσης, συνελήφθησαν στα Βαλτικά Κράτη 180 χιλιάδες Έβραίοι, υποχρεώθηκαν να φορέσουν το άστέρι του Δαβίδ — διακριτικό που σύμφωνα με τους νόμους «προστασίας της πολιτείας» της Νυρεμβέργης του '35, τους απαγορευόταν κάθε επικοινωνία με τους «Άριους». Τους ανάγκασαν να συγκεντρωθούν στα ειδικά στρατόπεδα «γκέτο». Όποιοι φορούσε το άστέρι, δεν είχε δικαίωμα να επισκέπτεται έκπολιτικά κέντρα, θέατρα, σχολεία, βιβλιοθήκες και κάθε πνευματική εκδήλωση. Υπήρχαν ειδικά λεωφορεία γι' αυτούς και ειδικά καταστήματα τροφίμων. Φυσικά, τους απαγορευόταν κάθε είδους εργασία.

Στην περιοχή της Λευκορωσίας ζούσαν τη στιγμή της γερμανικής εισβολής 850 χιλιάδες Έβραίοι. Στο τέλος του '41, είχαν μείνει ασύλληπτοι, μόνο το ένα τρίτο. Στην περιοχή της Ουκρανίας έπεσαν στα χέρια της Γκεστάπο 568 χιλιάδες Έβραίοι. Τέλος, στις άκτες της Μαύρης Θάλασσας, την Κριμαία και τον Καύκασο συνελήφθησαν 175 χιλιάδες Έβραίοι. Όλοι αυτοί χρησιμοποιήθηκαν για αρκετούς μήνες σαν εργάτες στην πολεμική βιομηχανία, που στήθηκε στα μετόπισθεν του ανατολικού μετώπου από τις γερμανικές Άρχες. Οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά οδηγήθηκαν είτε στα γκέτο είτε σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Το τέλος ήταν ο δρόμος που έδειξε φέτος το γνωστό αμερικάνικο φιλμ «Ολοκαύτωμα», ο δρόμος δηλαδή, που οδηγούσε στο Άουσβιτς». (5/9)

«Βήμα»: Με τίτλο «Άνθρωπις βραβείο», γράφει: «Οι άρχαιοι Έλληνες την είχαν περί πολλού. Στα συμπόσια οι φθόγγοι της ήταν ο άπαραίτητος συνοδός του φιλοσοφικού λόγου. Πρόκειται φυσικά για τη μουσική, που πλαιώνει ταργαμένες ψυχές και εξημερώνει ακόμα κι άγρια ήθη. Σύγχρονος έκφραστής της ευεργετικής στον άνθρωπο θεσπέσιος αρμονίας ο Γιεχούντι Μενουχίν θά τιμηθεί τον άλλο μήνα στη Φρανκφούρτη με το βραβείο Ειρήνης των Έκδοτικών Οίκων της Δ. Γερμανίας. Σύμφωνα με το σκεπτικό της αποφάσεως, ο παγκόσμιος φήμης βιολιστής βραβεύεται γιατί «σαν μεγάλος έρμηνευτής νοιώθει τη μουσική σαν μέσο και ευκαιρία για το άπλωμα της ειρήνης στον κόσμο». Ο βιρτουόζος του βιολιού (63 χρονών σήμερα), ήταν από τους πρώτους Έβραίους μουσικούς που διέπρεψαν στη Γερμανία, ύστερα από τον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο. Έχει δώσει άπειρα κονσέρτα, χαρίζοντας τις εσπράξεις για την άνακούφιση του ανθρώπινου πόνου και, όπως λένε όσοι τον ξέρουν από κοντά, η ανθρωπιά του ξεπερνά το ταλέντο του». (9/9)

«Μακεδονία»: Ο Ρώσος ταξίαρχος των τεθωρακισμένων Ντ. Ντραγκούνσκυ, σέ άρθρο του στην «Πράβδα», αναφέρει ότι ο Ναζισμός και ο Σιωνισμός είναι παρόμοιες ιδεολογίες και εύχονται για το θάνατο των 6.000.000 Έβραίων, μία και οι σιωνιστές συνεργάστηκαν με τον Χίτλερ και τον Μουσσολίνι. (7/9).

«Νέα»: Σέ συνέντευξη του Γ. Λιανή με τον σκηνοθέτη Μ. Κακογιάννη, για το ανέβασμα του «Αντώνιος και Κλεοπάτρα», αναφέρεται και η έξηξ στιχομουθία:

— Κύριε Κακογιάννη, η διεθνής έπιτυχία και η άναγνώριση του έργου σας, κυρίως στο έξωτερικό, συχνά αποδίδεται στις μεγάλες οργανωτικές σας ικανότητες και στις ακόμα μεγαλύτερες πολιτικές σας διασυνδέσεις. Έχω άκούσει για σας ότι σας έπιβάλλει ο διεθνής Σιωνισμός...

— Έβραιος δέν είμαι, χωρίς αυτό νά σημαίνει πώς ύποτιμώ τό δαιμόνιο πνεύμα αυτού του λαού. Διασυνδέσεις δέν είχα ποτέ... Ούτε ταιριάζει στον χαρακτήρα μου. Όσοι με γνωρίζουν βλέπουν πώς δέν έχω ούτε έναν άνθρωπο για τίς δημόσιες σχέ-

σεις μου... Άν ο Σιωνισμός άπλώνεται σ' όλες τίς χώρες του Κόσμου, σ' Ανατολή και Δύση, στην Ιαπωνία και τη Νότιο Αμερική, όπου τά έργα μου συναντάνε τεράστια άπήχηση, τότε έν άγνοία μου μέ ύποστηρίζει κι αυτός όπως και οι λαοί που σας άνάφερα. Τό έρώτημα είναι γιατί θά μέ ύποστηρίζαν οι σιωνιστές. Δέ θυμάμαι ποτέ νά πήρα κάποια θ έ- σ η στα πολιτικά τους προβλήματα... Άλλά η Κάλλας γιατί είχε διεθνή έπιτυχία; Τήν ύποστηρίζαν κι αυτήν οι Έβραίοι; (11/9)

«Φαντάζιο»: Σέ άρθρο του έξηγει τη διαφορά μεταξύ Ισραηλίτου και Ισραηλινού (11/8).

«Μακεδονικά θέματα»: Σέ άρθρο του Δ. Κ. Βαρδουινιώτη, με τίτλο «Πύργοι: Η νέα παράλιος και λαμπρά συνοικία της Θεσ/νίκης», (που έδημοσιεύθη στο ήμερολόγιο του Σκόκου, τό 1894) αναφέρονται στοιχεία για τη ζωή των Έβραίων στη συμπρωτεύουσα, τό 1890. (Μάιος 1979).

«Βήμα»: Ο διάσημος Σοβιετικός (Έβραίος τό θρήσκευμα) σκηνοθέτης Μ. Ντονσκόϊ, σέ συνέντευξη του αναφέρει ότι «Η άρχη των πάντων βρίσκεται στην Ελλάδα». Ο Β. Ραφαηλίδης, που του πήρε τη συνέντευξη, σημειώνει: «Ξέρω ότι είναι Έβραιος. Όμως ξέρω ακόμα πώς η συμπεριφορά του ήταν πάντα ολοκληρωτικά και άπόλυτα σλαυική. Τούτος ο παράξενος Έβραίος είναι Ρώσος μέχρι μυελού όστέων. Πράγμα καθόλου παράδοξο για έναν άνθρωπο με μία ζωή κι ένα στοχασμό πούναι τό παράδοξο καθεαυτό» (16/9)

«Ακρόπολις»: Στη σειρά των δημοσιευμάτων με τίτλο: «Ές - Ές: Ο τρόμος της Ευρώπης - Τό κλάμπ 1.000.000 δολοφόνων», παρουσιάζει τό έβραϊκό θέμα στη Γερμανία, τονίζοντας ότι στα Ές - Ές ύπήρχε διάχυτος έντονος αντισημιτισμός. Ένδιαφέροντα άρθρα για την τραγωδία των Έβραίων στα φύλλα της 22, 23, 25 Σεπτεμβρίου.

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Τον Ιούλιο οι έφημερίδες άσχολήθηκαν με τίς παραστάσεις του «Άμφιθεάτρου», του Σπύρου Εύαγγελ-

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ

Τό παρακάτω άρθρο είναι τό κείμενο τής ομιλίας του Σοφ. Ραββίνου 'Αθηνών κ. 'Ιακώβ 'Αράρ, ἐπ' ευκαιρία του Ρώς - 'Ασανά:

Ἡ γιορτή του Ρώς - 'Ασανά καθιερώθηκε ἀπό τόν Δημιουργό μας καί ὀρίσθηκε ὡς ἐπέτειος ὅχι τῆς Δημιουργίας γενικά, ἀλλά εἰδικά ὡς αὕτη τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, δεικνύουσα πού ἔχει σίγουρα μία ἰδιαίτερη σημασία καί βεβαιότητα.

Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου δέν ὑπῆρξε ὁ ἐπίλογος ἀπλῶς τῆς δημιουργίας στό τέλος τῶν ἑξή ἡμερῶν τῆς Γένεσης, εἶναι κάτι πολὺ πιο σημαντικό μιά καί ἔφερε τήν δημιουργία στό ἀπώτερο σημεῖο τῆς τελειότητας.

Μέ τήν δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου τό σύμπαν ἐγγίζει τήν πληρότητα, ὅχι μόνο γιατί τό τελευταῖο κατ' ἐξοχήν ἀνώτερο δημιούργημα κάνει τήν ἐμφάνισή του στήν παγκόσμια σκηνή, ἀλλά κυρίως γιατί ὁ ἀνθρώπος εἶναι τό μοναδικό αὐτό δημιούργημα πού μπορεῖ καί πρέπει στόν κατάλληλο χρόνο νά ὀδηγήσει σίγουρα ὅλα τά ἄλλα δημιουργήματα στήν ἀπώτερη καί ὁλοκληρωτική τελειότητά των. Αὐτό βέβαια θά συμβεῖ ὅταν ὁ ἀνθρώπος μάθει νά χρησιμοποιοῖ σωστά ὅλες — τόσο τίς δικές του ἰκανότητες ὅσο καί νά ἀξιοποιεῖ ὅλες τίς ἀποθεματικές δυνάμεις τῆς φύσεως ζωϊκές — φυτικές καί ὀρυκτές γιά τό καλό πάντα, τό ὡραῖο καί τήν ἀγιότητα. Ἔτσι μόνο κάθε ὄν ξεχωριστά καί ἡ δημιουργία γενικά θά προχωρήσουν στήν τέλεια ἁρμονία μέ τήν θέληση τοῦ Δημιουργοῦ.

Ἐνας ἀπό τοὺς ξεχωριστοὺς χαρακτήρες τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται ἀναμφισβήτητα στό γεγονός ὅτι ὁ ἀνθρώπος δημιουργήθηκε ἕνας καί μοναδικός στό εἶδος, σέ ἀντίθεση μέ τά ἄλλα εἶδη πού φτιάχτηκαν μαζικά καί γενικά χωρίς ἰδιαίτερη φροντίδα καί εἰδικό μέλημα. Αὐτό μᾶς δείχνει ὅτι ἕνα ὄν — τό μοναδικό ὄμως — ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἱκανό νά ἐπιφέρει τήν τελειοποίηση σ' ὅλη γενικά τήν δημιουργία.

Στήν «Μισνά» οἱ σοφοί μας μᾶς διδάσκουν ὅτι ὁ 'Αδάμ, ὁ πρωτόπλαστος ἀνθρώπος, ὑπῆρξε τό πρωτότυπο καί τό παράδειγμα γιά κάθε κατοπινὸ ὁμοίό του. Ἄν ὁ 'Αδάμ πλάστηκε μοναδικός στό εἶδος του, αὐτό ἐγένετο γιά νά μᾶς διδάξει ὅτι ἕνα καί μόνο ἄτομο ἰσοδυναμεῖ μέ ἕνα ὁλόκληρο κόσμος, πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι κάθε ἀνθρώπος γενικά καί εἰδικά κάθε Ἰσραηλίτης — ὡς λήπτης τῆς Βίβλου — ἔχει παντοῦ καί πάντα τήν ἰκανότητα — ἀνεξάρτητα θέσεως καί οικονομικῆς καταστάσεως — συνάμα ὅμως καί τήν υποχρέωση νά ἀρθεῖ καί νά πετύχει τήν τελειότητα στόν πιο ψηλὸ βαθμὸ τῆς καί νά ἀκολουθεῖ ἀδόξακα τό στόχο τῆς δημιουργίας στό σύνολό τῆς.

Τό Ρώς - 'Ασανά λοιπόν, ἡ ἐπέτειος τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου καί μοναδικοῦ ἀνθρώπινου ὄντος, αὕτη κυρίως τήν υποχρέωση ὑπενθυμίζει στόν καθένα μας. Τό Ρώς 'Ασανά ἀπορρίπτει τίς προφάσεις ἐκείνων πού δέν ἐκπληρώνουν τό καθήκον τους καί δέν δραστηριοποιοῦνται, δικαιολογούμενοι ὅτι μόνοι τους δέν μποροῦν νά ἀλλάξουν τά πράγματα καί τόν κόσμο ἥ ὅτι οἱ γονεῖς τους δέν τοὺς ἔδωσαν τήν ἀπαιτούμενη μόρφωση καί τήν κατάλληλη προετοιμασία ἥ ὅτι τέλος ὁ κόσμος εἶναι τόσο μεγάλος, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος εἶναι τόσο μικρός ὅσο καί ἀδύνατος. Πῶς πρᾶγματι θά μπορούσαμε νά ἐπιχειρήσουμε καί νά πραγματοποιήσουμε ὁ,τιδήποτε μέ παρομοίους σκέψεις; Τό Ρώς - 'Ασανά μᾶς δίνει τίς ἀπαιτούμενες δυνάμεις καί γνώσεις γιά νά ἐπιχειρήσουμε θάρρετα ὁποιοδήποτε πραγματοποίηση, μιά πού σήμερα ἡ δημιουργία ὁλόκληρη ἀνανεώνεται. Ἐνας καινούργιος χρόνος ἀρχίζει μέ ἀνανεωμένες δυνατότητες ἀκριβῶς ὅπως τήν ἡμέρα τοῦ πρώτου Ρώς - 'Ασανά. Καί ἡ ἀναγέννηση αὕτη ἐπιτυγχάνεται μέ τήν βοήθεια τῶν προσευχῶν πού ὁ καθένας μας προφέρει βραδύ - πρωῒ καί ἀπόγευμα αὐτῆς τῆς γιορτῆς λέγοντας: «Κραταίω-σε Κύριε τήν βασιλεία σου στόν Κόσμο...»

«Μελόχ ἅλ Κόλ σολάμ Κουλό μπιχβοντάβ. Βεγιαβίν κόλ γετσούρ κι ἀτά γιατσάρτα».

Ἄδου, στό ρωμαϊκὸ θέατρο τῆς Καισαρείας στήν Παλαιστίνη (21 - 23 'Ιουλίου), παρουσία, μεταξύ τῶν ἁλ-λων, καί τοῦ Προέδρου τοῦ 'Ισραήλ κ. Ναβόν. Ἐπίσης ἀσχολήθησαν μέ τήν ἐπίσκεψή τῆς τραγουδίστριας Ἑλπίδας σάν «σπέσιαλ γκέστ - στάρ», στό Φεστιβάλ 'Ισραηλινοῦ τραγουδιοῦ (23 - 25 'Ιουλίου). Τέλος ἀνε-φέρθησαν στό 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο Ψυχосωματικῆς Ἱατρικῆς, πού ἐγένετο στήν Ἱερουσαλήμ (9 - 15 Σε-πτεμβρίου) κι ἔλαβαν μέρος μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ψυχосωματικῆς Ἱατρικῆς.

«Ἀκρόπολις»: Χαριστική βολή στήν λευχαιμία: Στό Ἐπιστημονικὸ Ἰνστιτοῦτο Βάισμαν τοῦ Ρεχοβότ, στό Ἰσραήλ, δέν περνᾷ σχεδόν μῆνας χωρίς νά ἀνακοινωθῇ κάποια σημαντική ἀνακάλυψη, σέ ἕνα ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους τομεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Σήμερα, ἐπιστήμονες τῆς μοριακῆς βιολογίας ἀσχολοῦνται μέ τήν παραγωγή συνθετικῶν ἀντισωμάτων γιά τήν καταπολέμηση τῶν ἰών, βοτανολόγοι μέ τήν ἀνακάλυψη νέων τύπων ζιζανιοκτόνων, χημικοὶ μέ τὴ διαπίστωση τοῦ γιατί τά ἡλικιωμένα ἄτομα δέν κατορθώνουν νά ἀπορροφήσουν τήν βιταμίνη D κατὰ τόν μεταβολισμό τους, γεωλόγοι ἐξετά-ζουν μερικές παράξενες ἀντιδράσεις πού γίνονται ἀνάμεσα στό διάφορα χημικά στρώματα τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας καί ὁ κατάλογος αὐτὸς συνεχίζεται, ἀτελείωτος καί ἐντυπωσιακός.

Ἡ πιο σημαντικὴ ἴσως πρόοδος ἔχει γίνει στό Τμήμα Γενετικῆς ἀπὸ μιά ομάδα ἐρευνητῶν, ὑπὸ τήν διεύθυνση τοῦ καθηγητοῦ κ. Λέο Σάκς, πού, ὅπως ἀναφέρεται, μέ τήν ριζικὴ ἀντιμετώπιση τῆς θεραπείας ὠρισμένων μορφῶν λευχαι-μίας, ἔχει πλησιάσει πολὺ στήν λύση τοῦ προβλήματος τῆς θεραπείας τῆς ἐξαιρετικὰ θανατηφόρου αὐτῆς μορφῆς καρκίνου. (19/9).

«Βραδυνή»: Ἡ λογοκρισία τῆς Ἀν Γερμανίας ἀπηγόρευσε τήν προβολή ἀπὸ τήν τηλεόραση τῆς ταινίας «Ὁλοκαύτωμα». Ὅπ, σ' ὁ-λωση ὁ ὑφυπουργὸς Πολιτισμοῦ Κλ. Πόπκε: «Μολονότι ἡ σειρά παρουσιάζει ἀπόψεις τῶν ναζιστικῶν ἐγκλημάτων ἰδιαίτερα ἐναν-τίον τῶν Ἑβραίων, πιστεύουμε ὅτι παραλείπει πολλές ἄλλες ἀπόψεις τῶν ναζιστικῶν ἐγκλημάτων». (25 / 9).

Καί ὥς ἀντὶληφθεῖ καθέ ὃν ὅτι σὺ τὸ ἔκανες μέ ἓνα σκοπό.

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ καθένας μας προσεύχεται γιὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς θεικῆς κυριαρχίας καὶ τὴν συνειδητοποίηση τῆς ταυτότητος καὶ τῆς σχέσεως τοῦ κάθε δημιουργήματος μέ τόν Δημιουργό Του, δείχνει ὅτι ὁ στόχος μπορεῖ ἐπίσης νά ἐπιτευχθεῖ ἀπό τὸν καθένα μας χωριστά.

Ἐπὶ ἄλλων περιόδων κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ὁποίων αὐτὴ ἡ ἰδέα — καὶ μιλοῦμε πάντα γιὰ τὴν δυνατότητα τοῦ ἐνὸς καὶ μόνο ἀτόμου νά ἀλλάξῃ τὴν ὁψιν τοῦ Κόσμου — γίνονταν δεκτὴ μέ πολύ σκεπτικισμό γιὰ τὴν ἔλλειψιν δῆθεν ἀποδείξεων καὶ ἄλλων.

Στὴν ἐποχὴ μας δέν χρειάζεται ἀλλοίμονο νά ψάξουμε μακριά καὶ νά πεισθοῦμε γι' αὐτὴν τὴν δυνατότητα.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς εἶδαμε δυστυχῶς πῶς ἓνα καὶ μόνο ἄτομο — παρανοϊκό — κατόρθωσε νά παρασύρῃ τὸν κόσμο ὅλο στὸ χεῖλος τῆς βῆσσης καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλη στὴν καταστροφὴ καὶ τὴν δυστυχία. Καὶ ἂν ἔτσι ἐγίνε γιὰ ἓνα ἀπ᾿ ἄνθρωπο σκοπὸ, καὶ γιὰ τὸ κακὸ γενικά, φαντασθεῖτε πόσο ἀπίθανο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νά ἐπιτυχάνει ἕναν εὐγενικό σκοπὸ γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ ὠραῖο. Μποροῦμε λοιπὸν καὶ μόνοι, φθάνει νά τὸ θελήσουμε, ὅπως ἔλεγε καὶ κάποιος ἄλλος πρὶν ἀπὸ μᾶς καὶ δικαιοῦθηκε.

Εἴθε ὁ Κύριος νά κάνει τὸν καθένα μας — ἄνδρα ἢ γυναῖκα — νά συνειδητοποιήσῃ ἐγκαιρὰ τὴν σημασίαν τῆς σημερινῆς γιορτῆς στὴν ὁλοκληρωτικὴ τῆς ἑκφραση, ὅπως τὴν προαναφέραμε καὶ νά πάρει σθεναρὰ ἀπόφαση τῆς ὑποταγῆς καὶ ἐξάρτησης στὸν Θεό — δημιουργὸ ὅπως ἀπορρῆι ἀπὸ τὴν σχέσιν δημιουργήματος πρὸς Δημιουργό καὶ μέ γινώμονα τὴν ἀλήθειαν αὐτὴ νά ζήσουμε — ὑπὸ οἰεσθήποτε συνθήκες — ὅλες τὶς μέρες τοῦ ἀρξάμενου ἔτους τηρώνας τὴς ἐντολῆς τῆς Τορᾶ, διακηρύττοντας παντοῦ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ γνωστοποιώντας ἀδιάκοπα τὴν θέλησίν του.

Δέν εἶναι τυχαῖο πού ἡ σημερινὴ ἐκδήλωση φέρει τὸ ὄνομα Ρῶς — Ἀσανά, πού σημαίνει στὴν κυριολεξίαν κεφάλι τοῦ χρόνου. Εἶναι ἀνάλογον μέ τὸ κεφάλι τοῦ σώματός μας. Ὅπως τὸ κεφάλι ρυθμίζει τὶς κινήσεις, τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς ἀντιδράσεις ὅλων ἀνεξαρτέτως τῶν μελῶν τοῦ σώματός μας. Διὰ καὶ τὸ Ρῶς — Ἀσανά πρέπει ἀνάλογα νά καθορίζῃ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις, τὶς εὐεργετικὰς ἐνέργειες καὶ τὶς σωτηρικὰς ἀποφάσεις γιὰ ὅλες τὶς μέρες τοῦ Νέου ἔτους 5740 γιὰ εὐθὺς ἔτους.

Μέ τις σκέψεις αὐτὲς εὐχομαι ὅπως ὁ Πανάγαθος, πού σημεῖον καθορίζει τὶς τύχες τῶν ἀνθρώπων, νά σᾶς γράψῃ ὅπως γενικά καὶ τὸν καθένα ξεχωριστὰ στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς, τῆς υγείας, τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς προκοπῆς.

Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν Κοινοτήτων

Πρόγραμμα ἐκδηλώσεων τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Κοινότητος Ἀθηνῶν

Κατὰ τὴν προσεχῇ περίοδο στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν (Βησσαρίωνος 9, τηλ. 3608.896) θά γίνουν οἱ παρακάτω ἐκδηλώσεις:

Δευτέρα 15 Ὀκτώβρη, ὁμιλία τοῦ κ. Ἰάκωβου Φριζῆ μέ θέμα «Τὸ καθῆκον τῶν Ἑβραίων τῆς Διασπορᾶς».

Τετάρτη 17 Ὀκτώβρη, Γενικὴ Συνέλευση Ε.Ν.Α., καὶ σὲ περίπτωσιν μὴ ἀπαρτίας, θά γίνῃ τὴν Κυριακῇ 21 Ὀκτωβρη.

Κυριακῇ 21 Ὀκτώβρη, πιθανὴ Γ. Συνέλευση Ε.Ν.Α.

Τετάρτη 24 Ὀκτώβρη, ἑορτασμός 28ης Ὀκτωβρίου. Ὁργάνωση Ε.Ν.Α.

Πέμπτη - Παρασκευὴ 25 - 26 Ὀκτώβρη, διήμερη ἐκδρομὴ στὰ Γιάννενα καὶ στὸ Καλπάκι, ἐπ' εὐκαιρίαν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς τοῦ συν/χρ Μ. Φριζῆ.

Σάββατο 3 Νοέμβρη, Χορός Ε.Ν.Α.

Κυριακῇ 4 Νοέμβρη, Ἐκλογές Ε.Ν.Α.

Τετάρτη 7 Νοέμβρη, ἡ καθιερωμένη 15θήμερη ἀνοικτὴ συζήτηση μέ τοὺς Ραββίνους.

Παρασκευὴ 16 Νοέμβρη, Καρπαλάτ Σαμπάτ Ε.Ν.Α.

Σάββατο 24 Νοέμβρη, Χορός AVIV, γιὰ ὅλους ὁσους ἐπιθυμοῦν.

Κυριακῇ 25 Νοέμβρη, Ἐκδρομὴ Ε.Ν.Α.

Κυριακῇ 2 Δεκέμβρη, Ἀφιέρωμα στὴ μνήμην τῆς Ἄννας Φράνκ. Θά προβληθῇ ἀπὸ βίντεο τὸ χοροδrama Ἄννα Φράνκ. Τὴν ἐκδήλωσιν ὁργανώνει ἡ Ε.Ν.Α. καὶ εἶναι γιὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ Κοιν. Κέντρου.

Παρασκευὴ 21 Δεκέμβρη, Καρπαλάτ Σαμπάτ ἐπ' εὐκαιρίαν τοῦ Χανουκά. Γιὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ Κ. Κέντρου, τὸ ὁργανώνει ἡ Ε.Ν.Α.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ
συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153

Ἐκδότης: τῷ Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου
του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἀπεύθυνος
συμφώνως τῷ νόμῳ (Πειραιῶς 46 - Ἀθῆναι).

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.
Ἐπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης
ΕΠΕ Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθῆναι

ΤΕΥΧΟΣ 22 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1979 • ΤΙΣΡΙ 5740

• Ἡ ἀναδημοσίευσις κειμένων εἶναι ἐλευθέρη,
μέ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θά ἀναφέρεται ἡ πηγὴ: Πε-
ριοδικὸ «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ Συμ-
βουλίου.

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9 ♦

νόχλητοι, όπως συνέβαινε και για τους υπόλοιπους από τους κατοίκους.

Το γεγονός ότι οι Ισραηλίτες στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία έχαιραν ελευθερίας, μαρτυρείται και από μη Έλληνες συγγραφείς. Ο Έλνις από τη Nisibi έμεινε κατάπληκτος από την ελευθερία των Ισραηλιτών στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία: «Οι Ρωμαίοι (Έλληνες) άνέχονται πολλούς Ισραηλίτες που ζούν στα έδάφη τους, τους προφυλάσσουν, τους επιτρέπουν να τελούν ελεύθερα τις θρησκευτικές τελετές τους και να οικοδομούν. Σ' αυτό τό κράτος οι Ισραηλίτες υπορούν ελεύθερα να διακηρύξουν: «Είμαι Ισραηλίτης». Καθένας είναι ελεύθερος να ακολουθήσει τη θρησκεία του, να προσεύχεται ακόμη σέ δημόσιο χώρο, χωρίς κανέναν φόβο», γράφει.

Οι Ισραηλίτες διέφεραν από τόν υπόλοιπο πληθυσμό μόνο κατά τό θρήσκευμα. Πολλοί είχαν υιοθετήσει ελληνικά όνόματα, συμπεριλαμβανομένων ονομάτων της ελληνικής αρχαιότητας, όπως, π.χ., 'Ηρακλής. Ο Κραυσς γράφει: «Πουθενά στην Εύρώπη, συμπεριλαμβανομένης της Ισπανίας και της Ιταλίας, δέν αίσθανοντο οι Ισραηλίτες τόσο άνετα μέ τους γηγενείς, τή γλώσσα και τόν πολιτισμό του τόπου, όπως στο Βυζάντιο. Καμιά άλλη χώρα δέν άφησε τόσο έντονες επιδράσεις πάνω στη γλώσσα, τήν ποίηση, τις λειτουργίες της ραββινικής λογοτεχνίας, όσο ή μεσαιωνική Κωνσταντινούπολη».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι υπάρχει άντι -σημιτισμός στα γραπτά ορισμένων εκκλησιαστικών Πατέρων και σέ λειτουργικά βιβλία, όταν υπήρχαν νόμοι και κανόνες κατά των Ισραηλιτών. Ότι, επίσης, κατά περιόδους κατέστησαν οι Ισραηλίτες οι αποδιοπομπαίοι τράγοι, όταν ό χριστιανικός πληθυσμός προσπάθησε να

εξηγήσει κάποια έπιδημία ή μία φυσική καταστροφή. Όμως, ένα μεγάλο μέρος, του πατρικού ή λειτουργικού άντι -σημιτισμού ήταν άπλό ρητορικό και ούτε ή Έκκλησία ούτε τό Κράτος τόνισαν ποτέ τά νομοθετήματα του 'Ηράκλειου, της Συνόδου της Τρουλλό, ή άλλων Αυτοκρατόρων. Οι Ισραηλίτες άποτέλουσαν ένα αδιαίρετο τμήμα του όλου πληθυσμού και ταυτίσθηκαν μέ τήν αυτοκρατορία. Όταν εκδίδοντο διάφορα νομοθετήματα και κανόνες κατά των θρησκευτικών μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των Ισραηλιτών, απέβλεπαν στη διαύλοξη και τήν ασφάλεια της αυτοκρατορίας και στην ένίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας διά της έκμηδενίσωσης των κινδύνων των θρησκευτικών διαφωνιών. Έτσι, τά άντι -σημιτικά νομοθετήματα σπανίως επιβάλλονταν και ή ίσχύς τους και οι συνέπειές τους ήταν πολύ περιορισμένες. Όταν οι Ισραηλίτες υπέφεραν εξαιτίας σποραδικών ταραχών, υπέφεραν συνήθως «γιά τή συμμετοχή τους σέ κάποιο γενικό κίνημα κατά των Άρχών».

Κατά κανόνα τά ξεσπάσματα της μισαλλοδοξίας άποτελούσαν μάλλον παροξυσμούς παρά τήν συνήθη συμπεριφορά των Έλλήνων. Μερικές φορές ή μη άνεκτικότης τους άποτελούσε μία αντίδραση, όπως ή πολιτική του 'Ηράκλειου κατά των Ισραηλιτών, οι οποίοι συνεργάσθηκαν μέ τους Πέρσες ή μέ τους Άραβες κατά τόν όγδοο αιώνα. Για λόγους αυτόνοήτους οι ντόπιοι Ισραηλίτες υπέστησαν τις γενικές συνέπειες. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι υπήρχαν κάποιοι παραλληλισμοί στην πολιτική του Άντίοχου Δ', του 'Ηράκλειου, του Λέοντος Γ' και του Βασίλειου Α'. Η πολιτική του εξέλληνισμού ή του βίαιου βαπτίσματος, τήν οποία είχαν υιοθετήσει, άποτέλούσε ένα μέσον γιά να καταστήσουν τους υπόδουλους πληθυσμούς περισσότερο όμοιογενείς και περισσότερο πιστούς.

Οι έπαφές μεταξύ του Ισραηλίτη

και του Έλληνα Όρθόδοξου ήταν στενές, άν όχι άπαραιτήτως φιλικές. Οι συναλλαγές μέ τους Ισραηλίτες ήταν φυσιολογικές, άν δέν ένθαρρύνοντο. Οι Ισραηλίτες δέν ήταν ξένοι προς τά ζητήματα που άπασχολούσαν τά ενδιαφέροντα του Κράτους ή, ακόμη, της Έκκλησίας και έχαιραν της ίδιας ελευθερίας κινήσεως μέ όλους τους πολίτες της έντός της αυτοκρατορίας. Ο Ισραηλίτης μπορούσε να διακηρύξει άφοβα, σέ οποιοδήποτε ελληνική πόλη: «Είμαι Ισραηλίτης». Οι Ισραηλίτες έζησαν πολύ καλύτερα στην έλληνο - χριστιανική Άνατολή από όσο στη Δυτική Εύρώπη και υπό καλύτερες συνθήκες.

Η πολιτική άνεκτικότης του μεσαιωνικού ελληνικού Κράτους, συνεχίσθηκε από τό σύγχρονο ελληνικό Έθνος. Το ελληνικό σύστημα διασφαλίζει τόσο τά άτομικά όσο και τά συλλογικά δικαιώματα του Έλληνα - Έβραϊσμού. Είναι έξω από τό θέμα μας ή απόδειξη του ενδιαφέροντος των Έλλήνων Όρθόδοξων γιά τή διάσωση των Ισραηλιτών κατά τό 1940, οι όποιοι έδιώκοντο από τους «πολιτισμένους νεο - βαρβάρους» της Δυτικής Εύρώπης.

Μέσα στο πνεύμα αυτών των πλατειών και άνεκτικών ελληνορθόδοξων - Ιουδαϊκών σχέσεων, θά ήθελα να όλοκληρώσω τονίζοντας ότι τό παρελθόν άνήκει στο παρελθόν και δέν μπορεί να ξαναγυρίσει γιά να διορθωθούν τά κακά και οι ατέλειές του. Όμως, θά πρέπει να άτενίζουμε προς τά έμπρός διότι, άμφότεροι, Έλληνες και Ισραηλίτες, είναι κληρονόμοι αιώνιων αξιών και μιάς κληρονομιάς που μπορεί να έμπλουτίσει τή σύγχρονη άνθρωπότητα. Εάν οι σύγχρονοι Έλληνες και Ισραηλίτες δέν μπορούν να άλλαλαγαπηθούν μέσα από τήν καρδιά (extenos), όπως γράφει ένας Ιουδαίο - Χριστιανός του πρώτου μ.Χ. αιώνα (Πέτ. Α', 1:22), θά πρέπει «να άνέχονται άλλήλους μέ αγάπη», όπως γράφει ένας σπουδαίος εξέλληνισμένος Ιουδαίος από τήν ελληνική πόλη της Έφέσου, στη Μικρά Άσία, κατά τόν πρώτο μ.Χ. αιώνα, (Έφεσ. 4:2). Μιά ελίκρινης κατανόηση μεταξύ Έλληνορθόδοξων και Ισραηλιτών θεολόγων μπορεί να διανοίξει τό δρόμο γιά άλλες χριστιανικές και μη - χριστιανικές συζητήσεις. Τίποτε, στην σύγχρονη Ιστορία, δέν είναι πιο σπουδαίο από έναν ελίκρινη και περιεκτικό σέ σκέψεις διάλογο.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)